

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Emilijos Kuncytės
V kurso, Tarptautinės ir Europos Sąjungos
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Lietuvos investicijų patikros mechanizmas: taikymas, problematika ir atitiktis Europos
Sąjungos teisei**

**Lithuanian investment screening mechanism: application, problems and compliance
with European Union law**

Vadovas: partnerystės doc. Deividas Kriauciūnas

Recenzentas: partnerystės prof. dr. Lauras Butkevičius

Vilnius

2026

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojamas Lietuvos investicijų patikros mechanizmas. Siekiama atskleisti šio mechanizmo raidą ir santykį su pagrindiniais ESTT keliamais kriterijais, pagrindžiančiais pateisinamą SESV įtvirtintų laisvo kapitalo judėjimo ir įsisteigimo laisvių ribojimą, atskleisti nacionalinio investicijų patikros mechanizmo atitiktį ES teisei, identifikuoti šio mechanizmo taikymo problematiką ir pateikti galimus sprendimo būdus. Šio darbo objektą sudaro Lietuvos teisės aktų santykio su Reglamentu, Naujaja jo redakcija bei kitų valstybių narių nacionaliniais investicijų patikros mechanizmais, atskleidimas, taip pat Lietuvos ir kitų valstybių investicijų patikros mechanizmų taikymo patirčių analizė.

Pagrindiniai žodžiai: investicijų patikros mechanizmas, investuotojo patikra, nacionalinio saugumo interesai, investuotojo keliamą riziką, reali grėsmė, strategiškai svarbūs objektai.

This paper analyzes the Lithuanian investment screening mechanism. The aim of this paper is to reveal the relation between this mechanism and the main criteria established by the CJEU which justify the legitimacy of restrictions on the freedom of establishment and free movement of capital, established in the TFEU, to assess the compliance of the national investment screening mechanism with EU law, to identify the disadvantages of the Lithuanian screening mechanism and to propose possible solutions. The subject matter of this paper is to examine the relations between Lithuanian legislation and the Regulation, its Amendment, and the national investment screening mechanisms of other member states, as well as to analyze the experiences of the application of investment screening mechanisms in Lithuania and other member states.

Key words: investment screening mechanism, investor screening, national security interests, risk posed by the investor, real threat, objects of strategic importance.

TURINYS

IŽANGA	1
1. INVESTICIJŲ PATIKROS MECHANIZMO RAIDĄ LIETUVOJE IR EUROPOS SĄJUNGOJE	6
2. LIETUVOS INVESTICIJŲ PATIKROS MECHANIZMO TAIKymo PROBLEMATIKA IR ATITIKTIS EUROPOS SĄJUNGOS TEISEI	15
2.1. Lietuvos investicijų patikros mechanizmo suderinamumas su pagrindinėmis SESV garantuojamomis laisvo kapitalo judėjimo teise ir įsisteigimo laisve	15
2.2. Svarbiausieji Lietuvos investicijų patikros mechanizmo elementai	20
2.2.1. Investuotojas ir investicija	21
2.2.2. Strategiškai svarbūs ūkio sektoriai bei kiti strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turintys objektai	26
2.2.3. Užsienio investicijų keliamos rizikos	36
2.2.4. Investuotojų atitiktis nacionalinio saugumo interesams vertinimo kriterijai	44
2.2.5. Investuotojo atitiktis nacionalinio saugumo interesams vertinimas, priimami sprendimai ir teisės į teismą užtikrinimas	51
IŠVADOS	63
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	65
SANTRAUKA	75
SUMMARY	76

IŽANGA

Temos aktualumas. Užsienio investicijos valstybėms teikia didelę naudą prisidėdamos prie naujų darbo vietų kūrimo, technologijų bei inovacijų ugdymo ir tobulinimo, gamybinių pajėgumų augimo bei pramonės šakų vystymo. Tačiau, valstybei svarbių objektų patekimas į užsienio subjektų kontrolę, itin jautrios, su jais susijusios informacijos ir (ar) duomenų apie valstybės pažeidžiamumą bylojančius veiksmus nutekėjimas, bei prieiga prie svarbiuose ūkio sektoriuose naudojamų ar diegiamų technologijų, gali lemti svarbių nacionalinių interesų pažeidžiamumą. Šis pažeidžiamumas gali pasireikšti įvairiais būdais – gautos informacijos, duomenų ar technologijų panaudojimu prieš investiciją priėmusią valstybę, neigiamos įtakos valstybei strategiškai svarbiems ūkinės veiklos sektoriams ar pramonės šakoms darymu, konkurencingumo mažinimu.

Šiuo metu Lietuvoje šias rizikas valdyti padeda Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas (toliau – NSUSOAĮ) ir su juo susiję teisės aktai, o Europos Sąjungos (toliau – ES) mastu – Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. kovo 19 d. reglamentas (EB) Nr. 2019/452, kuriuo nustatoma užsienio investicijų į Sąjungą tikrinimo sistema (toliau – Reglamentas), kuris nustato pareigą valstybėms narėms bei Europos Komisijai bendradarbiauti tarpusavyje, atliekant užsienio investicijų, galinčių daryti poveikį kelių valstybių narių svarbiems nacionaliniams interesams, patikrą. Nors Reglamento galiojimo ir taikymo laikotarpis dar tėra gana trumpas, tačiau 2022 m. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (toliau – EBPO) savo pateiktoje ataskaitoje išskyrė daug šio Reglamento trūkumų, pagrinde kylančių dėl jo normų dispozityvumo. Į tuos pačius trūkumus 2023 m. dėmesį taip pat atkreipė ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) Generalinė advokatė Tamara Capeta, pateikdama išvadą kol kas vienintelėje ESTT byloje, dėl prejudicinio sprendimo, kurioje buvo keliamas klausimas dėl Reglamento nuostatų taikymo ir aiškinimo. Analogiškas EBPO ir Tamaros Capeta įžvalgoms požiūris palaipsniui buvo pradėtas reikšti taip pat ir mokslinėje literatūroje. Šiuo metu apibendrintai laikomasi nuomonės, kad didžiają dalimi dispozityvios Reglamento normos iš esmės prieštarauja pačiai reglamento, kaip teisės akto prigimčiai – įtvirtinti privalomas ir tiesiogiai taikomas taisykles.

Siekdama išspręsti aptartas problemas ir kartu atsižvelgdama į esamą geopolitinę situaciją – Rusijos karą prieš Ukrainą bei įtampą artimuosiuose rytuose, 2024 m. pradžioje Europos Komisija išreiškė poreikį keisti Reglamentą. Po beveik metus trukusių derybų, 2026 m. vasario

10 d. Europos Parlamentas ir Taryba pasiekė politinį susitarimą dėl Reglamento teksto išdėstymo nauja redakcija (toliau – Naujoji redakcija). Juo buvo nuspręsta įtvirtinti visoms valstybėms narėms bendrą minimalų strategiškai svarbių ūkio sektorių sąrašą, naujus ir privalomus kriterijus, skirtus identifikuoti užsienio investuotojų keliamas rizikas. Naująja Reglamento redakcija taip pat nuspręsta nustatyti bendrus, valstybių narių nacionaliniams patikros mechanizmams privalomus procedūrinius reikalavimus – pareigą patikros procesą skaidyti į du etapus, užtikrinti ribotą laiką *ex post* investuotojo tikrinimo iniciatyvos teisę, ir kt.

Atsižvelgiant į tai, kad investicijų patikros institutas, įgauna vis didesnę reikšmę ne tik ES, bet ir Lietuvoje, taip pat į tai, kad 2026 m. vasario 10 d. paskelbto Naujosios Reglamento redakcijos teksto, galimas poveikis Lietuvos investicijų patikros sistemai kol kas dar nebuvo analizuotas jokiuose kituose moksliniuose darbuose, yra aktualu nustatyti ir išanalizuoti Naujosios Reglamento redakcijos galimą poveikį svarbiausiems Lietuvos investicijų patikros mechanizmo elementams. Taip pat identifikuoti ir įvertinti esamas bei galinčias kilti problemines Lietuvos investicijų patikros mechanizmo vietas ir pateikti pastebėjimus bei pasiūlymus, kurie galėtų prisidėti prie dabartinės investicijų patikros sistemos pagerinimo.

Darbo tikslas. Atskleisti Lietuvos investicijų patikros mechanizmo raidą ir įvertinti jo atitiktį ESTT praktikoje keliamiems Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) garantuojamų laisvo kapitalo judėjimo bei įsisteigimo teisės ribojimus pagrindžiantiems kriterijams, išanalizuoti svarbiausius Lietuvos investicijų patikros mechanizmo elementus, atskleisti esamus šios sistemos trūkumus bei problemas ir pateikti pasiūlymus kaip būtų galima juos spręsti. Taip pat, atskleisti Lietuvos investicijų patikros mechanizmo santykį su Reglamentu bei Naujosios Reglamento redakcijos galimą poveikį svarbiausiems Lietuvos investicijų patikros mechanizmo elementams.

Darbo uždaviniai. Siekiant apibrėžto darbo tikslo keliami šie uždaviniai:

- 1) Atskleisti pagrindinius Lietuvos investicijų patikros sistemos raidos etapus;
- 2) Išanalizuoti Lietuvos investicijų patikros mechanizmo atitiktį ESTT praktikoje keliamiems SESV garantuojamų laisvo kapitalo judėjimo bei įsisteigimo teisės ribojimus pagrindžiantiems kriterijams;
- 3) Atkleisti svarbiausius Lietuvos investicijų patikros mechanizmo elementus bei jų taikymą praktikoje, lyginant juos su kitų ES valstybių narių investicijų patikros mechanizmais ir investicijų tikrinimo patirtimis;

- 4) Atskleisti Lietuvos investicijų patikros mechanizmo trūkumus bei problemas ir pateikti pasiūlymus, kaip būtų galima pagerinti esamą sistemą;
- 5) Išanalizuoti ir įvertinti esamą ES teisės bei galimą Naujosios Reglamento redakcijos poveikį svarbiausiems Lietuvos investicijų patikros mechanizmo elementams ir nacionaliniam teisiniam reglamentavimui;

Tyrimo objektas. Šio darbo objektą sudaro Lietuvos investicijų patikros sistema, jos taikymas praktikoje ir susijusių probleminių aspektų analizė. NSUSOAĮ bei kitų susijusių teisės aktų santykio su Reglamentu, Naująja jo redakcija bei kitų valstybių narių nacionalinius investicijų patikros mechanizmus reglamentuojančiais teisės aktais, atskleidimas. Taip pat ESTT ir Lietuvos teismų praktikos bei kitų valstybių narių atliktų investicijų tikrinimo atvejų analizė.

Tyrimo metodai. Siekiant įgyvendinti darbo tikslą ir įvykdyti keltus uždavinius, buvo naudoti šie tyrimo metodai:

- 1) Sisteminės analizės bei istorinis metodai – taikyti siekiant atskleisti pagrindinius Lietuvos investicijų patikros mechanizmo raidos etapus;
- 2) Teisės aktų analizės metodas – taikytas siekiant identifikuoti Lietuvos investicijų patikros mechanizmo santykį su Reglamentu, kitų valstybių narių teisės aktais bei Naująja Reglamento redakcija;
- 3) Lyginamosios analizės metodas – taikytas identifikuojant ir aptariant pagrindinius Lietuvos investicijų patikros mechanizmo elementus, lyginant juos su kitų valstybių narių nacionaliniais patikros mechanizmais. Taip pat lyginant Lietuvos ir kitų valstybių narių atliekamą investicijų tikrinimo praktiką;
- 4) Teleologinis teisės aiškinimo metodas – taikytas siekiant apibrėžti NSUSOAĮ, Reglamento bei Naujosios jo redakcijos tikslus;
- 5) Analizės ir sintezės metodas – taikytas identifikuoti ir atskleisti esamus Lietuvos investicijų patikros mechanizmo taikymo trūkumus, išanalizuoti ir įvertinti Naujosios Reglamento redakcijos nuostatas, galinčias lemti NSUSOAĮ ir susijusių teisės aktų pakeitimus;
- 6) Kokybinės analizės metodas – taikytas analizuojant ESTT bei Lietuvos teismų praktiką, kuri padėjo vertinti Lietuvos investicijų patikros mechanizmo atitiktį SESV garantuojamų laisvo kapitalo judėjimo ir įsisteigimo laisvės ribojimus pateisinantiems kriterijams.

Darbo originalumas. Šio darbo originalumas atsiskleidžia tiriant Reglamento bei Naujosios jo redakcijos poveikį Lietuvos investicijų patikros mechanizmui. Siekiama identifikuoti ir įvertinti pagrindinius investicijų patikros sistemos elementus, bei jų santykį su kitų ES valstybių narių nacionaliniais investicijų patikros mechanizmais ir jų taikymo patirtimis. Taip pat siekiama įvertinti pagrindinius investicijų patikros sistemos elementus, bei jų santykį su ES vyraujančiomis nacionalinių investicijų patikros mechanizmų taikymo tendencijomis, į kurias Lietuvoje šiai dienai dar nėra visapusiškai atsižvelgta. Ypatingas dėmesys skiriamas esamų Lietuvos investicijų patikros sistemos trūkumų identifikavimui, atskleidimui bei pasiūlymų, kaip būtų galima gerinti ar keisti esamą nacionalinę patikros sistemą, pateikimui. Nors 2019 m. Vilniaus universitete buvo rengtas baigiamasis magistro darbas tema „Užsienio investicijų į nacionaliniam saugumui svarbias bendroves tikrinimo sistema: samprata, problemos ir pasiūlymai“, minėtame magistro darbe investicijų tikrinimo sistema buvo analizuojama atsižvelgiant išimtinai į investicijas, atliekamas į nacionaliniam saugumui svarbias įmones, o ne strategiškai svarbius ūkio sektorius ar kitus objektus kaip visumą, nebuvo išsamiai analizuojamas Reglamento ir Lietuvos teisės aktų santykis. Ankstesniame darbe taip pat nebuvo analizuojama nacionalinio investicijų patikros mechanizmo atitiktis ESTT praktikoje keliamiems SESV garantuojamos įsisteigimo laisvės ribojimus pateisinantiems kriterijams. Nebuvo detalai analizuojami svarbiausi investicijų patikros mechanizmo elementai ir problemos, identifikuotos šiame magistro darbe. Pažymėtina, kad šiame darbe taip pat analizuojamas Naujosios Reglamento redakcijos galimas poveikis dabartiniam Lietuvos investicijų patikros mechanizmui ir jį reglamentuojantiems teisės aktams, kuris šiai dienai, Lietuvos kontekste, akademinėje literatūroje vis dar nebuvo atskleistas.

Pagrindiniai šaltiniai. Šio darbo analizei reikšmingi buvo tiek nacionaliniai, tiek kitų valstybių narių teisės aktai, kurie leido atskleisti Lietuvos investicijų patikros mechanizmo sampratą ir raidą, atlikti tinkamą svarbiausių Lietuvos investicijų patikros mechanizmo elementų analizę ir identifikuoti pagrindinius trūkumus; Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/452 bei 2026 m. vasario 10 d. politinis susitarimas – Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl užsienio investicijų Sąjungoje tikrinimo, kurie atskleidė Lietuvos ir ES teisės santykį investicijų patikros sistemos reguliavime ir leido identifikuoti Naujosios Reglamento redakcijos galimą poveikį nacionaliniam patikros mechanizmui bei nacionaliniams teisės aktams; 2022 m. EBPO ataskaita „Tiesioginių užsienio

investicijų į ES vertinimo sistema. Veiksmingumo ir efektyvumo vertinimas“ ir Europos Komisijos komunikatas – Pasiūlymas keisti Reglamento nuostatas, COM(2024) 23 final, kurie parodė esminius Reglamento trūkumus ir atskleidė pagrindines priežastis, lėmusias poreikį keisti esamą ES reguliavimą; ESTT ir Lietuvos teismų praktika bei valstybių narių nacionalinių investicijų patikros mechanizmų taikymo atvejai, kurie padėjo atskleisti Lietuvos ir kitų valstybių narių investicijų patikros mechanizmų skirtingumus.

Investicijų patikros sistemos raidą ir svarbiausius elementus atskleisti taip pat padėjo autoriai, tokie kaip Jochem de Kok, Sebastian Tocar, Janina Witkowska, Wolf Zwartkruis ir Bas J. de Jong ir kiti.

1. INVESTICIJŲ PATIKROS MECHANIZMO RAIDA LIETUVOJE IR EUROPOS SĄJUNGOJE

Užsienio investicijos valstybėms teikia didelę naudą tiek dėl socialinių, tiek ir dėl ekonominių priežasčių – naujų darbo vietų kūrimo, masto ekonomijos užtikrinimo, inovacijų bei technologijų kūrimo ir plėtros skatinimo, konkurencingos vidaus rinkos kūrimo ir kt.¹ Kiekviena valstybė tiesdama kelią klestinčiai ekonomikai be kitų būtinų priemonių, vedančių minėto tikslo link, taip pat siekia sudaryti palankias sąlygas ir užsienio kapitalo patekimui į vidaus rinką.² Dėl to valstybės kuria palankią bei atvirą aplinką užsienio investuotojams, sudaro sąlygas lengviau ir efektyviau investuoti kitoje valstybėje, atverdamos kelią tarptautiniam kapitalo judėjimui ir įsisteigimo galimybėms. Tačiau, nors ir teikdamos didelę naudą, užsienio investicijos bei užsienio investuotojai gali kelti grėsmę nacionalinio saugumo interesams.³ Todėl, valstybėms vienodai svarbiu tikslu, kaip, kad užsienio investuotojų ir investicijų pritraukimas, tampa užsienio investicijų keliamų rizikų valdymas ir mažinimas, siekiant užtikrinti svarbius nacionalinius interesus.

Verta paminėti, jog galimybę valstybėms riboti užsienio investicijas įtvirtina pati tarptautinė teisė. Jungtinių Tautų Valstybių ekonominių teisių ir pareigų chartija numato, kad kiekviena valstybė savo jurisdikcijoje turi teisę reglamentuoti ir taikyti teisės aktuose nustatytas taisykles užsienio investicijų srityje, laikydamosi nustatytų tikslų ir prioritetų.⁴ Tarptautinis Teisingumo Teismas savo praktikoje taip pat yra pažymėjęs, kad valstybės turi teisę įsikišti ne tik tada, kai užsienio investicijomis pažeidžiami valstybių interesai, bet ir tada, kai jiems gresia realus pavojus.⁵ Pažymėtina, kad atsižvelgiant į tarptautinės teisės nuostatas bei Tarptautinio Teisingumo Teismo praktiką, daugelis tarp skirtingų valstybių sudarytų dvišalių investicinių sutarčių taip pat numato, kad susitariančiosios šalys yra visiškai arba iš dalies atleidžiamos nuo savo įsipareigojimų pagal sutartį vykdymo, jeigu identifikuojama, kad

¹ TOCAR, Sebastian (2018). Determinants of foreign direct investment: A review. *Review of economic and business studies*, 11(1), p. 1-2 [interaktyvus]. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1240176>.

² HANG, Nga Phan Thi (2021). Factors Affecting Capital Attraction for Economic Development: A Case Study of Ho Chi Minh City during COVID-19 Pandemic. *Journal of Hunan University Natural Sciences*, 48(10), p. 456 [interaktyvus]. <https://www.jonuns.com/index.php/journal/article/view/1212/1206>.

³ WITKOWSKA, Janina (2020). The European Union's Screening Framework for Foreign Direct Investment: Consequences for External Relations, Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe. *Lodz University Press, Lodz*, 23(1), p. 21 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.18778/1508-2008.23.02>.

⁴ Charter of Economic Rights and Duties of States, General Assembly resolution (1974). U.N. Doc. A/RES/3281 (XXIX) No. 31. 2 str. 2 d. a p.

⁵ *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgija prieš Ispaniją)* [TTT], I.C.J. Reports [1970-02-05], p. 3, para. 86-87.

planuojama investicija kelia grėsmę susitariančiųjų valstybių nacionaliniam saugumui⁶ (pavyzdžiui, Lietuvos ir JAV⁷, Lietuvos ir Indijos⁸, Lietuvos ir Islandijos⁹ dvišaliai susitarimai dėl investicijų skatinimo ir abipusės apsaugos).

Analogišką teisę riboti užsienio investicijas, kaip tarptautinė teisė dvišalėse investicijų sutartyse, ES 1957 m. taip pat įtvirtino Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartyje. 58 str. įvedusi draudimą taikyti bet kokius kapitalo judėjimo tarp valstybių narių bei trečiųjų šalių ribojimus, ši sutartis taip pat numatė, kad valstybės narės yra laisvos imtis visų reikalingų priemonių, ribojančių kapitalo judėjimą, jei šios priemonės yra pateisinamos viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo požiūriu.¹⁰ Ši sutartis iš esmės analogišką nuostatą 46 str. įtvirtino taip pat ir įsisteigimo laisvės atžvilgiu. Minėta nuostata numatė, kad įstatymų ir kitų teisės aktų, nuostatos, nustatančios kitokį įsisteigti ketinančių užsienio subjektų traktavimą, yra pateisinamos viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ir jos sveikatos sumetimais.¹¹ 2009 m. įsigaliojus Lisabonos sutarčiai šios nuostatos ir teisė valstybėms narėms taikyti išimtį iš laisvo kapitalo judėjimo ir įsisteigimo laisvės ribojimo draudimo, taip pat buvo perkeltos ir į SESV 65 bei 52 str. Atsižvelgiant į aptartą galimybę taikyti išimtį iš laisvo kapitalo judėjimo ir įsisteigimo laisvės, rasti tinkamą balansą tarp palankios bei atviros aplinkos užsienio investicijoms ir nacionalinio saugumo interesų užtikrinimo, valstybėms padeda užsienio investicijų patikros sistema.

Lietuvos investicijų patikros mechanizmo raida prasidėjo dar tik atkūrus valstybės nepriklausomybę. Tuo metu buvo siekiama sudaryti palankias sąlygas pritraukti užsienio kapitalą į Lietuvoje veikiančias įmones bei skatinti naujų įmonių steigimą, todėl buvo kuriama saugi bei atvira aplinka užsienio investuotojams. Tačiau netrukus, pastebėjus galimas rizikas nacionalinio saugumo interesams, buvo imtasi atitinkamų veiksmų. Siekiant užtikrinti minėtą balansą tarp atvirumo užsienio investicijoms ir nacionalinio saugumo interesų, 2002 m., praėjus gana nedaug laiko nuo nepriklausomybės atkūrimo, buvo priimta pirmoji NSUSOAĮ

⁶ United Nations Conference on Trade and Development (2009-07-30). *The protection of national security in IIAs. UNCTAD Series on International Investment Policies for Development*. p. 17 [interaktyvus]. https://unctad.org/system/files/official-document/diaeia20085_en.pdf.

⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės sutartis dėl investicijų skatinimo ir abipusės apsaugos (1998). *Valstybės žinios*, 2000, 59-1766. 9 str. 1 d.

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Indijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl investicijų skatinimo ir apsaugos (2011). *Valstybės žinios*, 2011, 159-7512. 13 str.

⁹ Lietuvos Respublikos ir Islandijos Respublikos susitarimas dėl investicijų skatinimo ir abipusės apsaugos (2002). *Valstybės žinios*, 2003, 36-1549. 13 str.

¹⁰ Konsoliduotos Europos Sąjungos ir Europos bendrijos steigimo sutartys. Europos bendrijos steigimo sutartis (1992). *Valstybės žinios*, 2004, 2-2. 56-57 str.

¹¹ *Ibid.*

redakcija, kuri tuo metu vadinosi Lietuvos Respublikos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas (toliau – Nacionaliniam saugumui svarbių įmonių įstatymas). Tiesa, šis pirmasis bandymas įtvirtinti užsienio investicijų kontrolę Lietuvoje buvo labai abstraktus ir keliantis didelių abejonių dėl jo praktinės naudos. Nacionaliniam saugumui svarbių įmonių įstatymas (2003 m. liepos 23 d. redakcija)¹² iš esmės įtvirtino tik nacionaliniam saugumui svarbių įmonių ir įrenginių sąrašą bei minėtus objektus skirstė į išimtinai valstybei priklausančius ir tuos, kuriuose nuosavybės dalį gali sudaryti privatus nacionalinis bei, europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus atitinkantis, užsienio kapitalas. Jame nebuvo konkretizuota ar nustatyta jokia užsienio investicijų patikros sistema, grėsmę nacionalinio saugumo interesams galinčios kelti rizikos ar kriterijai, kuriuos turi atitikti užsienio investuotojai. Tad realiai jis nustatė tik strategiškai svarbių objektų sąrašą, tačiau neužtikrino jokios investicijų patikros sistemos. Nors pažymėtina, jog didžiąją dalį jame įvardintų nacionaliniam saugumui svarbių įmonių šiandien galime rasti ir naujosios NSUSOAĮ redakcijos prieduose.

2008 m. Nacionaliniam saugumui svarbių įmonių įstatymas (2008 m. vasario 14 d. redakcija)¹³ buvo papildytas 4¹ straipsniu, numatančiu minimalius reikalavimus ir kriterijus, kuriuos turėjo atitikti (išpildyti) užsienio investuotojai, siekiantys investuoti į ypatingą strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčias įmones ar turtą, t. y. į elektros energetikos sistemos jungtis su Lenkijos Respublikos ir Švedijos Karalystės elektros energetikos sistemomis. 2009 m. rugpjūtį įsigaliojusi Nacionaliniam saugumui svarbių įmonių įstatymo (2009 m. rugpjūčio 4 d. redakcija)¹⁴ pataisa pirmą kartą, tiesa gana abstrakčiai, apibrėžė kas tuo metu turėjo būti laikoma nacionalinio saugumo interesais. Tuomet nacionalinio saugumo interesais buvo pripažinta valstybės nepriklausomybės ir suvereniteto apsauga, europinė ir transatlantinė integracija bei grėsmių ir rizikos veiksnių esminę reikšmę turintiems ūkio sektoriams mažinimas.

¹² Lietuvos Respublikos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas. 2002 m. spalio 10 d. Nr. IX-1132. *Valstybės žinios*, 2002, 103-4604. 1-4 str.

¹³ Lietuvos Respublikos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas. 2008 m. vasario 1 d. Nr. X-1447. *Valstybės žinios*, 2008, 19-675.

¹⁴ Lietuvos Respublikos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas. 2009 m. liepos 21 d. Nr. XI-375. *Valstybės žinios*, 2009, 93-3968. 2 str. 2 d.

Po kelių mėnesių įsigaliojo ta pačia pataisa priimti Nacionaliniam saugumui svarbių įmonių įstatymo pakeitimai (2009 m. spalio 1 d. redakcija)¹⁵ 7 str. įtvirtino kelis pagrindinius investicijų patikros mechanizmo elementus, kurie nors ir su atitinkamais pakeitimais, tačiau yra ypatingai reikšmingi ir dabartiniam investicijų patikros mechanizmui. Pirma, šia įstatymo redakcija jau buvo nustatytas potencialių, strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių, dalyvių (investuotojų) atitikties nacionalinio saugumo interesams įvertinimo reikalavimas. Įstatymas įtvirtino, kad užsienio investuotojams patikra atliekama tais atvejais, kuomet jie siekia: (i) įgyti akcijas strategiškai svarbioje įmonėje, (ii) investuoti į tokią įmonę, (iii) tapti strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčios įmonės ar įrenginio plėtros projekto dalyviu. Antra, šia įstatymo redakcija Lietuvos Respublikos Vyriausybei buvo nustatyta pareiga sudaryti komisiją, kuri vertins užsienio investuotojų atitiktį nacionalinio saugumo interesams. Atsižvelgiant į tai, pirmą kartą įvardintos institucijos, pagal savo kompetenciją galinčios teikti išvadas dėl investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams, Vyriausybės sudarytai komisijai. Trečia, ir visų svarbiausia, buvo nustatyti potencialus įmonės dalyvio (užsienio investuotojo), vertinimo kriterijai. Svarbiais kriterijais buvo laikomi: (i) atitiktis europinės ir transatlantinės integracijos kriterijams, (ii) ar investuotojas nėra monopolinis importuojamų iškastinių energijos išteklių tiekėjas, jo kontroliuojamas ar susijęs kooperacijos ar partnerystės ryšiais, (iii) nacionaliniam saugumui galintys didinti riziką ar kelti grėsmę ryšiai su ES ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijai (toliau – NATO) nepriklausančių užsienio valstybių institucijomis ar asmenimis, (iv) ryšiai su organizuotomis nusikalstamomis ar teroristinėmis grupuotėmis, ir kt. Taip pat kaip ir šiai dienai, užsienio investuotojams, Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisijos (toliau – Komisija) vertinimu pripažintiems neatitinkančiais minėtų atitikties kriterijų, nustatytas draudimas investuoti į strategiškai svarbias įmones, įsigyti akcijas bei dalyvauti tokios įmonės plėtros projektuose. 2012 m. birželį aptariamasis įstatymas buvo papildytas nuostatomis, įpareigojančiomis komisiją tinkamai pagrįsti priimtus sprendimus dėl investuotojo neatitikties nacionalinio saugumo interesams, o užsienio investuotojams suteikta teisė šiuos sprendimus skųsti teisme.

Matyti, kad kintant Nacionaliniam saugumui svarbių įmonių įstatymui, palaipsniui vystėsi ir tuometinis patikros mechanizmas, kuris su minimaliais pakeitimais Lietuvoje galiojo iki pat

¹⁵ Lietuvos Respublikos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas. 2009 m. liepos 21 d. Nr. XI-375. *Valstybės žinios*, 2009, 93-3968.

2018 m., kuomet minėtas įstatymas buvo ne tik pervadintas į NSUSOAĮ (2018 m. kovo 1 d. redakcija)¹⁶, tačiau ir jame įtvirtintas investicijų patikros mechanizmas įgavo šiai dienai mums žinomą formą. Esminės aplinkybės, lėmusio aptariamojo įstatymo keitimą iš pagrindų, buvo net kelios. Pirma, 2012 m. Europos Komisijos, Lietuvos investicijų patikros mechanizmo atžvilgiu pradėta pažeidimo procedūra. Europos Komisija savo pranešime Lietuvai kėlė klausimą, ar tuometiniu Lietuvos investicijų patikros mechanizmu nebuvo pažeidžiamas valstybių narių įsipareigojimas užtikrinti SESV 63 straipsnyje įtvirtintą laisvo kapitalo judėjimo principą.¹⁷ Ir antra - pasikeitusi geopolitinė ir saugumo situacija regione dėl Rusijos Federacijos veiksmų ir ginkluoto konflikto Ukrainoje. Atsižvelgiant į visa tai, Vyriausybė nusprendė ne tik išnagrinėti Europos Komisijos keliamas problemas bei kartu įvertinti naujas grėsmes, siejant su galiojančiomis įstatymo nuostatomis, skirtomis apsaugoti nuo galimų grėsmių, veiksmingumą ir prireikus parengti reikiamus įstatymo pakeitimus.¹⁸ Parengtais pakeitimais NSUSOAĮ jau buvo aiškiai siekiama įtvirtinti papildomus saugiklius, padedančius užkirsti kelią nacionaliniam saugumui kylančioms grėsmėms, susijusioms su investicijomis į strateginę reikšmę turinčius objektus, bei sudaryti sąlygas veiksmingai strateginę reikšmę turinčių objektų apsaugai, užtikrinti.¹⁹ Galima sakyti, kad pirmoji NSUSOAĮ redakcija įtvirtino visus, šiandieniniam Lietuvos investicijų patikros mechanizmui kertinius elementus: (i) apibrėžė, kas yra laikoma investuotoju, (ii) kokios investicijos į Lietuvos Respubliką turi būti tikrinamos (iii) nustatė, kokie ūkio sektoriai, įmonės ar turtas laikomi strategiškai svarbiais, (iv) apibrėžė investuotojo atitikties vertinimo kriterijus, (v) apibrėžė Komisijos ir Vyriausybės kompetenciją atliekant vertinimą, (vi) nustatė investuotojams galimas taikyti ribojamąsias priemones, bei (vii) investuotojų atžvilgiu priimamų sprendimų apskundimo tvarką. Tad matyti, jog būtent 2018 m. priimtą NSUSOAĮ pakeitimą, galima įvardinti vienu svarbiausiu Lietuvos investicijų patikros mechanizmo etapu, kuris iš esmės įtvirtino dabartinį nacionalinį investicijų patikros mechanizmo modelį.

Tęsiant mintį apie nacionalinio investicijų patikros mechanizmo raidą, svarbu atsižvelgti ir į ES. Kaip buvo aptarta anksčiau, kiekviena valstybė turi teisę nuspręsti ar ji taikys investicijų

¹⁶ Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas. 2018 m. sausio 12 d. Nr. XIII-992. TAR, 2018, 1004.

¹⁷ Lietuvos Respublikos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymo Nr. IX-1132 pakeitimo įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų projektų aiškinamasis raštas (2017-06-14) [interaktyvus]. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/abee85b055a511e7846ef01bfff9b64?csrt=9813438761907871238>. 1 p.

¹⁸ *Ibid*, 2 p.

¹⁹ *Ibid*, 2 p.

patikros mechanizmą ar ne. Jei taikys – tuomet kartu ir teisę nusistatyti kokia bus jo apibrėžtis ir taikymo apimtis. Analogiška pasirinkimo laisvė jau kelis dešimtmečius egzistuoja ir ES.²⁰ Tačiau, atsižvelgiant į aukštą ES integracijos lygį, bei į tai, jog vienoje valstybėje narėje atliekama investicija dažnai kartu gali turėti poveikį taip pat ir kitos valstybės narės, nacionalinio saugumo ar viešiesiems interesams, ES kilo poreikis užtikrinti bendradarbiavimą tarp Sąjungos valstybių narių.²¹ 2019 m. kovą, su tikslu visos ES mastu užtikrinti veiksmų koordinavimą ir bendradarbiavimą tiesioginių užsienio investicijų tikrinimo srityje, nedarant poveikio valstybių narių išimtinai atsakomybei už savo nacionalinio saugumo užtikrinimą,²² buvo priimtas Reglamentas. Jis užsienio investicijų tikrinimo mechanizmą apibrėžia kaip bendrai taikomą priemonę, pavyzdžiui, įstatymą arba kitą teisės aktą, ir su ja susijusius administracinius reikalavimus, įgyvendinimo taisykles ar gaires, kuriais nustatomos tiesioginių užsienio investicijų vertinimo, tyrimo, leidimo, sąlygų joms nustatymo, draudimo arba atšaukimo saugumo arba viešosios tvarkos sumetimais nuostatos, sąlygas ir procedūras (2 str. 4 d.). Kitaip tariant, Reglamentas numato, kad investicijų patikros mechanizmas – tai visuma valstybėje narėje taikomų teisės aktų bei taisyklių, numatančių ne tik užsienio investuotojo patikros proceso etapus, bet taip pat ir kriterijus, kuriuos jis turi atitikti norėdamas atlikti tiesioginę užsienio investiciją į strategiškai svarbius valstybių narių objektus ar ūkio sektorius. Nors Lietuvos investicijų patikros mechanizmo NSUSOAĮ (2024 m. spalio 18 d. redakcija)²³ tiesiogiai neapibrėžia, tačiau iš sisteminio įstatymo nuostatų aiškinimo ir vertinimo galima teigti, jog Lietuvos investicijų patikros mechanizmas – tai procedūra, vykdoma vadovaujantis NSUSOAĮ nuostatomis, kuria atliekama investuotojo (investicijos) patikra, siekiant nustatyti ar investuotojas (investicija) atitinka nacionalinio saugumo interesus, kai jis siekia atlikti investiciją į nacionaliniam saugumui svarbius objektus (pvz.: nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbias įmones (2 str. 1, 8, 12 d.), įrenginius ir turtą) bei strategiškai svarbius ūkio sektorius (6 str. 1 d.) (pvz.: energetikos, transporto, informacinių technologijų, telekomunikacijų ir kt.). Pažymėtina, kad Lietuvos investicijų patikros mechanizmas apima ne tik užsienio investicijas, tačiau taip pat yra taikomas ir nacionaliniam saugumui užtikrinti

²⁰ WITKOWSKA, Janina (2020). The European Union's Screening Framework for Foreign Direct Investment: Consequences for External Relations, Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe. *Lodz University Press, Lodz*, 23(1), p. 24 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.18778/1508-2008.23.02>.

²¹ *Ibid.* p. 28.

²² Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. kovo 19 d. reglamentas (EB) Nr. 2019/452, kuriuo nustatoma užsienio investicijų į Sąjungą tikrinimo sistema. OL L 79I, 2019, p. 1–14.

²³ Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas. 2002 m. spalio 30 d. Nr. IX-1132. *Valstybės žinios*, 2002, 103-4604.

svarbių įmonių sudaromų sandorių, ar jau sudarytų sandorių esminių pakeitimų, atitikčiai nacionaliniams saugumo interesams įvertinti (13 str.). Tačiau, atsižvelgiant į šio darbo specifiką, toliau jame dėmesys daugiau bus skiriamas būtent investuotojų patikros mechanizmui.

Pažymėtina, kad Reglamentu nebuvo sukurta vieninga investicijų patikros sistema, taikoma ES mastu, todėl valstybės narės liko laisvos nustatyti, kaip pagal jų nacionalinę teisę yra apibrėžiama ar suprantama, kas yra investicijų patikros sistema. ESTT Generalinė advokatė Tamara Capeta vienoje iš savo pateiktų išvadų Reglamentą apibūdino kaip savotišką „ančiasnapį“ ar „keistą padarą“, kuris palyginti su „įprastais“ reglamentais, neįtvirtina privalomų taisyklių, taikomų visoms valstybėms narėms, bei nenustato bendro ES tiesioginių užsienio investicijų tikrinimo mechanizmo,²⁴ o veikiau leidžia savo teritorijoje „toliau taikyti, iš dalies keisti arba priimti“ tiesioginių užsienio investicijų tikrinimo mechanizmus, įpareigodamas apie juos pranešti Europos Komisijai (3 str.). Kaip toliau pažymi Generalinė advokatė, nustatydamas bendrų standartų, kuriuos turi atitikti tokie nacionaliniai mechanizmai sistemą, Reglamentas paliko kiekvienai valstybei narei teisę nuspręsti, ar joms reikalinga įdiegti nacionalinį investicijų patikros mechanizmą ar ne (1 str. 3 d.), todėl valstybių narių nacionaliniai teisės aktai buvo suderinti tik iš dalies.²⁵ Reglamentas valstybėms narėms taip pat paliko diskreciją ne tik nusistatyti aplinkybes bei tikrinimo priežastis, kurioms egzistuojant pradedamas užsienio investicijos tikrinimas, tačiau taip pat ir šiai procedūrai taikomus terminus. Atsižvelgiant į tai, yra teigiama, kad palyginti su stiprių ir pramonėje pažengusių valstybių taikomomis investicijų tikrinimo procedūromis, toks užsienio investicijų patikros mechanizmas ir juo užtikrinamas svarbių nacionalinių interesų apsaugos lygis ES yra gana silpnas.²⁶ Taigi, iš to, kas aptarta matyti, kad pagrindinis tikslas, dėl kurio Reglamentas buvo priimtas, tai siekis užtikrinti bendradarbiavimą tarp valstybių narių ir Europos Komisijos, sudarant galimybę identifikuoti tiesiogines užsienio investicijas, galinčias kelti grėsmę kitos valstybės narės arba visos Sąjungos saugumui ar viešajai tvarkai ir taip padėti valstybėms

²⁴ Generalinės advokatės Tamara Capeta išvada, pateikta byloje *Xella Magyarország*, Nr. C-106/22, [2023-03-30]. ECLI:EU:C:2023:568, para. 32.

²⁵ Generalinės advokatės Tamara Capeta išvada, pateikta byloje *Xella Magyarország*, Nr. C-106/22, [2023-03-30]. ECLI:EU:C:2023:568, para. 32.

²⁶ CHAN, Zenobia T., MEUNIER, Sophie (2022). Behind the screen: Understanding national support for a foreign investment screening mechanism in the European Union. *Rev Int Organ* 17, p. 519 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1007/s11558-021-09436-y>.

narėms bei Sąjungai nuo jų apsaugoti.²⁷ Atsižvelgiant į tai, Reglamentas valstybės nares, jau turinčias investicijų patikros mechanizmą, ar ketinančias jį nustatyti, įpareigoja garantuoti galimybę bendradarbiauti ir keistis informacija su kitomis valstybėmis narėmis bei Europos Komisija.

Nuo Reglamento įsigaliojimo ES ir valstybių narių nacionalinio saugumo užtikrinimo klausimui tapus dar svarbesniam dėl COVID-19 pandemijos, Rusijos agresijos prieš Ukrainą ir kitos geopolitinės įtampos, buvo pastebėta būtinybė didinti apsaugos nuo pavojingų užsienio investicijų lygį ES.²⁸ Atsižvelgiant į visa tai, Europos Komisija 2024 m. pradžioje išreiškė požiūrį peržiūrėti ir keisti Reglamento nuostatas. Šių metų pradžioje, t. y. vasario 10 d. Europos Parlamentas ir Taryba pasiekė politinį susitarimą dėl Naujojo Reglamento teksto.²⁹ Naująja Reglamento redakcija, skirtingai nei dabartiniu Reglamentu, jau yra nustatoma pareiga valstybėms narėms turėti nacionalinius investicijų patikros mechanizmus. Pažymėtina, kad šiam sprendimui įtakos turėjo taip pat ir tai, kad nemažai investicijų patikros sistemos neturėjusių valstybių narių po Reglamento įsigaliojimo nusprendė tokį priimti arba išplėsti nacionalinio patikros mechanizmo taikymo apimtį tikrintinų investicijų atžvilgiu.

2020 m. spalį įsigaliojus Reglamentui, vos 11 iš tuo metu 24 ES valstybių narių turėjo nustatytus ir veikiančius užsienio investicijų tikrinimo mechanizmus, tarp kurių tuo metu jau buvo ir Lietuva. Atsižvelgiant į Reglamento nuostatas, 2020 m. NSUSOAĮ (redakcija nuo 2020 m. spalio 1 d.)³⁰ buvo papildytas (skirtingai nei kitose Valstybėse narėse, pvz.: Latvijoje, Estijoje, Vokietijoje ir kt., kur nacionalinis patikros mechanizmas buvo derinamas su Reglamentu priimant naujus teisės aktus)³¹ įtvirtinant valstybių narių ir Europos Komisijos tarptautinio bendradarbiavimo mechanizmą (6-7 str.) bei pareigą kasmet teikti ataskaitas

²⁷ European Commission (n.d.). *Investment screening* [interaktyvus]. https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/investment-screening_en?prefLang=lt&ettrans=lt.

²⁸ European Commission Staff Working Document (2024-01-24). *Executive summary of the evaluation of Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union* [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52024SC0024>.

²⁹ Council of the European Union (2026-02-10). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the screening of foreign investments in the Union and repealing Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council* [interaktyvus]. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6254-2026-INIT/en/pdf>.

³⁰ Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas. 2020 m. birželio 30 d. Nr. XIII-3257. TAR, 2020, 15772.

³¹ European Commission (2025-10-14). *Report from the Commission to the European Parliament and the Council. Fifth Annual Report on the screening of foreign direct investments into the Union*, p. 10 [interaktyvus]. [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2025\)632&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2025)632&lang=en).

Europos Komisijai su apibendrinta informacija apie įgyvendintus bendradarbiavimo atvejus (5 str.).

Skirtingai nei Lietuva, 2025 m. paskutinės trys, investicijų patikros mechanizmų neturėjusios Valstybės narės, suskubo juos įtvirtinti, t. y. Kroatija (nuo 2025 m. lapkričio 5 d.),³² Graikija (nuo 2025 m. lapkričio 11 d.)³³ bei Kipras (nuo 2026 m. balandžio 2 d.)³⁴. Vadinasi šiai dienai, praėjus penkeriems metams nuo Reglamento įsigaliojimo, užsienio investicijų patikros mechanizmai yra taikomi ir veikia jau visose 27 Valstybėse narėse. Galima daryti išvadą, kad poreikis Naująja Reglamento redakcija užtikrinti harmonizuotą užsienio investicijų patikros sistemą visoje ES neabejotinai išaugo, todėl Naujoji Reglamento redakcija be abejonės turėtų lemti nemažai nacionalinių investicijų patikros mechanizmų pokyčių tiek kitose valstybėse narėse, tiek ir Lietuvoje. Todėl esminiai galimi Lietuvos investicijų mechanizmo pokyčiai, nulemti Naujosios Reglamento redakcijos, bus plačiau aptariami kitoje šio darbo dalyje.

Atsižvelgiant į visa, kas aptarta galima daryti išvadą, kad Lietuvos investicijų patikros mechanizmo raida prasidėjo dar 2002 m., kuomet buvo priimtas Nacionaliniam saugumui svarbių įmonių įstatymas. Kadangi minėtu įstatymu buvo įtvirtintas tik strategiškai svarbių įmonių katalogas, bet ne realus ir praktikoje investuotojams taikomas patikros mechanizmas, galima sakyti, kad šis pirmasis bandymas užtikrinti strategiškai svarbių objektų apsaugą buvo gana nevykęs. Didžiausią postūmį šiandieninio investicijų patikros mechanizmo link davė 2018 m. įtvirtintas NSUSOAĮ, kurį galima vadinti antruoju svarbiausiu nacionalinio patikros mechanizmo raidos etapu.

³² UN Trade and development, Investment Policy Hub (2025-11-13). *Croatia establishes national FDI screening regime to safeguard national security and public order* [interaktyvus]. <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-policy-monitor/measures/5176/croatia-establishes-national-fdi-screening-regime-to-safeguard-national-security-and-public-order>.

³³ ReedSmith (2025-11-20). *Update on Greek FDI: Greek FDI screening regime now in full force* [interaktyvus]. <https://www.reedsmith.com/articles/update-greek-fdi-greek-fdi-screening-regime-now-full-force/>.

³⁴ Chambers and Partners (2026-01-30). *Foreign Direct Investment: Cyprus's new guardrails between opportunity and security* [interaktyvus]. <https://chambers.com/articles/foreign-direct-investment-cyprus-s-new-guardrails-between-opportunity-and-security>.

2. LIETUVOS INVESTICIJŲ PATIKROS MECHANIZMO TAIKYMO PROBLEMATIKA IR ATITIKTIS EUROPOS SĄJUNGOS TEISEI

2.1. Lietuvos investicijų patikros mechanizmo suderinamumas su pagrindinėmis SESV garantuojamomis laisvo kapitalo judėjimo teise ir įsisteigimo laisve

Kaip minėta šio darbo pradžioje, ES vidaus rinka yra grindžiama SESV garantuojamomis teisėmis ir laisvėmis, įskaitant laisvą kapitalo judėjimą bei ES piliečių įsisteigimo laisvę³⁵, tačiau tai niekaip nepanaikina valstybių narių teisės imtis visų reikalingų šias laisves ribojančių priemonių, pateisinamų viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo požiūriu.³⁶ Kadangi SESV neapibrėžia nei laisvo kapitalo judėjimo, nei įsisteigimo laisvės sąvokų, natūraliai kyla klausimas – kaip jos suprantamos? Pirma, paminėtina, kad 1988 m. birželio 24 d. Tarybos direktyva dėl SESV 67 straipsnio įgyvendinimo, nustato kapitalo judėjimo nomenklatūrą (sąrašą), kuriuo remdamasis ESTT formuoja praktiką dėl laisvo kapitalo judėjimo ir šios laisvės ribojimus pateisinančių kriterijų.³⁷ ESTT savo praktikoje yra konstatavęs, kad laisvo kapitalo judėjimo sąvoka gali būti suprantama ir vartojama tiesioginių investicijų į kitas valstybes arba vertybinių popierių įsileidimui į kapitalo rinkas atžvilgiu.³⁸ ESTT taip pat yra išaiškinęs, kad tiesioginės investicijos, kuriomis yra įsigyjama bendrovės akcijų dalis, yra laikoma kapitalo judėjimu.³⁹ Antra, įsisteigimo laisvė pagal ESTT suprantama kaip Sąjungos piliečio galimybė stabiliai bei nuolat dalyvauti kitos valstybės narės ekonominiame gyvenime bei gauti iš to ekonominę naudą.⁴⁰ Taip pat apima teisę valstybėje narėje steigti bendrovę, filialus ar dukterines įmones.⁴¹ Apima investicijas, kuriomis įgytos akcijos užsienio investuotojui suteikia galimybę valdyti tokią kapitalo dalį, kuri leidžia daryti aiškia įtaką bendrovės sprendimams ir nulemti jos veiklą.⁴² Taigi, matyti, kad tiek laisvas kapitalo judėjimas, tiek įsisteigimo laisvė, apima investicijas, kuriomis yra įgyjama įmonės akcijų dalis,

³⁵ KOK, Jochem de (2025). Investment Screening in the EU: From Liberalisation to the State of Exception. *The Journal of World Investment & Trade*, 27(1-2), p. 261 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1163/22119000-12340387>.

³⁶ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (2016) OL C 326, p. 47–390. 63 str. ir 65 str. 1 d. b p.

³⁷ ZWARTKRUIS, Wolf., JONG, Bas J. de (2020). The EU Regulation on Screening of Foreign Direct Investment. A Game Changer? *European Business Law Review*, 31(3), p. 10-11 [interaktyvus]. https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=3428247.

³⁸ *Sanz de Lera ir kiti* [ESTT], Nr/ C-163/94, [1995-12-14], ECLI:EU:C:1995:451.

³⁹ *Komisija prieš Ispaniją* [ESTT], Nr. C- 463/00, [2003-05-13], ECLI:EU:C:2003:272, para. 56.

⁴⁰ *Gebhard prieš Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano* [ESTT], Nr. C-55/94, [1995-11-30], ECLI:EU:C:1995:411.

⁴¹ *Centros* [ESTT], Nr. C-212/97, [1999-03-09]. ECLI:EU:C:1999:126.

⁴² *Xella Magyarországnak* [ESTT], Nr. C-106/22, [2023-07-13], ECLI:EU:C:2023:568.

tačiau esminis skirtumas, kuris padeda atriboti šias dvi teises ir laisves, yra įgyta įmonės akcijų dalis – turi būti atsakoma į klausimą, ar ji suteikia galimybę daryti esminę įtaką bendrovės priimamiems sprendimams, ar ne? Jei įgyjamų akcijų dalis yra tokia, kuri suteikia galimybę daryti esminę įtaką, tuomet investicija turi būti vertinama jau nebe laisvo kapitalo judėjimo, tačiau įsisteigimo laisvės, kontekste.⁴³ Iš to, kas aptarta matyti, kad ES teisė suteikia galimybę valstybėms narėms riboti aptartas pagrindines SESV garantuojamas teises ir laisves, jei tai yra daroma siekiant apsaugoti nacionalinio saugumo interesus, kurie gali būti pažeidžiami užsienio investuotojų vykdomomis investicijomis. Ši išimtis dažnai siejama su pagrindine valstybės pareiga užtikrinti tautos ir jos piliečių saugumą, kadangi būtent be saugumo valstybė netgi gali nustoti egzistuoti.⁴⁴

EBPO yra pažymėjusi, o Reglamentas 3 str. įtvirtina, kad valstybės, priimdamos užsienio investicijų patikrai taikomus teisės aktus, bei įgyvendindamos administracinę praktiką, privalo vadovautis skaidrumo, nuspėjamumo, reguliavimo proporcingumo ir atskaitingumo principais, net ir siekdamas apsaugoti nacionalinės svarbos interesus. Šį įpareigojimą toliau išplėtojo ESTT savo praktikoje išaiškinęs, jog nepaisant to, kad valstybės narės, atsižvelgdamos į nacionalinius poreikius, gali savo nuožiūra nustatyti viešajai tvarkai ir visuomenės saugumui užtikrinti reikalingas priemones,⁴⁵ šios priemonės turi būti suprantamos siaurai – priimto ribojimo apimtis negali būti nustatyta vienašališkai be jokios Sąjungos institucijų kontrolės, o visuomenės saugumo motyvais galima remtis tik tuomet, kai pagrindiniam visuomenės interesui kyla reali ir pakankamai didelė grėsmė.⁴⁶ Be to, nacionalinio saugumo motyvai neturi faktiškai būti naudojami vien valstybių ekonominiams tikslams pasiekti.⁴⁷ O veiksmai, kurių Valstybė narė imasi siekdama apsaugoti savo nacionalinius interesus, privalo būti siekiami proporcingomis, t. y. mažiausiai asmenų teises ir laisves ribojančiomis priemonėmis.⁴⁸ ESTT taip pat yra konstatavęs, kad aptartos teisės ir laisvės gali būti ribojamos tokiomis priemonėmis, kuriomis yra užtikrinamas teisinio tikrumo principas.⁴⁹ Šis principas pagal ESTT praktiką yra suprantamas kaip aiškumo ir apibrėžtumo reikalavimas nustatytam

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ KOK, Jochem de (2025). Investment Screening in the EU: From Liberalisation to the State of Exception. *The Journal of World Investment & Trade*, 27(1-2), p. 257 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1163/22119000-12340387>.

⁴⁵ *Komisija prieš Prancūziją* [ESTT], Nr. C-265/95, [1997-12-09], ECLI:EU:C:1997:595, para. 33.

⁴⁶ *Église de scientologie* [ESTT], Nr. C-54/99, (2000-03-14), ECLI:EU:C:2000:124, para. 17; *Komisija prieš Portugaliją* [ESTT], Nr. C-171/08, (2010-07-08), ECLI:EU:C:2010:412, para. 73.

⁴⁷ *Xella Magyarország* [ESTT], Nr. C-106/22, [2023-07-13], ECLI:EU:C:2023:568, para. 66.

⁴⁸ *Église de scientologie* [ESTT], Nr. C-54/99, (2000-03-14), ECLI:EU:C:2000:125, para. 18.

⁴⁹ *Ibid.*, para. 22.

ribojimui, t. y. turi būti užtikrinamas tinkamas investuotojo informuotumo apie konkrečias objektyvias aplinkybes, nustatančias koku būdu gaunamas (arba dėl kokių priežasčių gali būti atsisakoma suteikti) išankstinis leidimas atlikti investiciją, laipsnis.⁵⁰ Taigi matyti, kad pagrindiniai reikalavimai, keliama tam, kad laisvo kapitalo judėjimo bei įsisteigimo laisvės ribojantis investicijų patikros mechanizmas būtų pripažintas teisėtu yra: (i) visuomenės ar nacionalinio saugumo intereso sąvokos apibrėžtumas, (ii) grėsmė, jog kils realus pavojus nacionaliniams interesams, (iii) teisinis tikrumas, ir (iv) taikomų priemonių proporcingumas.⁵¹

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuva turi veikiančią investicijų patikros sistemą, taip pat į tai, kad kaip buvo užsiminta anksčiau, 2012 m. birželio 11 d. Europos Komisija Lietuvos atžvilgiu buvo pradėjusi pažeidimo procedūrą, dėl tikėtino laisvo kapitalo judėjimo principo, įtvirtinto SESV 63 str., pažeidimo tuometiniame NSUSOAĮ, svarbu nustatyti, ar šiandieninė nacionalinė patikros sistema visgi atitinka aukščiau išvardintus pagrindinių SESV garantuojamų laisvių ribojimams pagrįsti būtinus kriterijus.

Nacionalinio saugumo interesai NSUSOAĮ nėra apibrėžiami atskirai. Įstatymas teikia nuorodą į Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintą Nacionalinio saugumo strategiją bei Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymą, pagal kurį nacionalinio saugumo užtikrinimas – tai Tautos ir valstybės laisvos ir demokratinės raidos sąlygų sudarymas, Lietuvos valstybės nepriklausomybės, jos teritorinio vientisumo ir konstitucinės santvarkos apsauga ir gynimas.⁵² Taigi, Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas Lietuvoje įtvirtina, kas yra laikoma nacionalinio saugumo objektu, o Nacionalinio saugumo strategijoje nustatomi esminiai nacionalinio saugumo interesai bei pagrindiniai rizikos veiksniai, pavojai ir grėsmės galinčios pakenkti šiems interesams.⁵³ Taip pat nacionalinio saugumo sistemos plėtros, užsienio, gynybos ir vidaus politikos prioritetai bei ilgojo ir vidutinio laikotarpių uždaviniai.⁵⁴ Pagal Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 2 skyriaus 1 skirsnį, pagrindiniai nacionalinio saugumo objektai yra žmogaus ir piliečio teisės, jų laisvės bei asmens saugumas, tautos puoselėjamos vertybės, jos teisės ir laisvos raidos sąlygos, valstybės nepriklausomybė,

⁵⁰ *Ibid*, para. 23.

⁵¹ ZWARTKRUIS, Wolf., JONG, Bas J. de (2020). The EU Regulation on Screening of Foreign Direct Investment. A Game Changer? *European Business Law Review*, 31(3), p. 13 [interaktyvus]. https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=3428247.

⁵² Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas. 1997 m. sausio 8 d. Nr. VIII-49. *Valstybės žinios*, 1997, 2-16, 1 str. 2 d.

⁵³ Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. birželio 7 d. nutarimas Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2002, 56-2233, 1 p.

⁵⁴ *Ibid*.

konstitucinė santvarka, valstybės teritorijos vientisumas, aplinka ir kultūros paveldas bei visuomenės sveikata. Pastebėtina viena, kad nors nacionalinio saugumo intereso sąvoka Lietuvoje yra gana plati, tačiau apibrėžiama teisės aktuose aiškiai įvardinant nacionalinio saugumo objektus bei prioritetus. Europos Žmogaus teisių teismas (toliau – EŽTT) yra nurodęs, kad grėsmės nacionaliniam saugumui gali būti skirtingos pagal savo pobūdį, jos gali būti netikėtos arba sunkiai iš anksto apibrėžiamos, todėl visapusiškai apibūdinti nacionalinio saugumo sąvoką tiesiog nėra įmanoma.⁵⁵ Atsižvelgiant į tai darytina išvada, kad Lietuvos nacionalinio saugumo interesų apibrėžtis, nors ir plati, tačiau formaliai atitinka nacionalinio intereso apibrėžtumo reikalavimą.

Kitas investicijų patikros mechanizmui keliamas kriterijus – realios grėsmės nacionalinio saugumo interesams pagrindimo kriterijus. Remiantis NSUSOAĮ 11 str. 1 d. matyti, kad realus pavojus Lietuvos nacionalinio saugumo interesams pasireiškia per užsienio valstybių subjektų, valdžios, saugumo ar žvalgybos institucijų galimą poveikį strategiškai svarbiems ūkio sektoriams ar objektams. Kaip nurodoma Nacionalinio saugumo strategijoje, realiu pavojumi valstybės nacionalinio saugumo interesams, visų pirma laikomi priešiški užsienio valstybių, tokių kaip Rusijos Federacijos, Baltarusijos ar Kinijos Liaudies Respublikos, veiksmai, kuriais siekiama paveikti Lietuvos politinius, socialinius ir ekonominius procesus išvengiant atpažinimo ir atsako.⁵⁶ Matyti, kad Lietuvos investicijų patikros mechanizmo taikymo prasme, realia grėsme yra laikomas galimas užsienio subjektų bei valdžios institucijų neigiamas poveikis nacionalinio saugumo interesams, ypatingą dėmesį atkreipiant į Kinijos, Rusijos ar Baltarusijos subjektus.

Teisinį tikrumą NSUSOAĮ užtikrina nustatydamas aiškius investuotojo vertinamuosius kriterijus bei procedūrą, kuri turi būti atliekama siekiant nustatyti ar užsienio investuotojas atitinka nacionalinio saugumo interesus ar ne. Įstatymas taip pat apibrėžia terminus šiai procedūrai atlikti, nustato Komisijai ir Vyriausybei pareigą motyvuoti savo sprendimus dėl investuotojo neatitikimo nacionalinio saugumo interesams bei pareigą motyvuoti ir pagrįsti sprendimą taikyti riziką mažinančias priemones. Be viso to, NSUSOAĮ įtvirtina galimybę skusti Vyriausybės sprendimus, kuriais investuotojas pripažįstamas neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų, teisme. Matyti, kad aptartomis nuostatomis NSUSOAĮ iš esmės įtvirtina pagrindinius investicijų patikros mechanizmo elementus, kurie apibrėžia kokia tvarka

⁵⁵ C. G. ir kiti prieš Bulgariją [EŽTT], Nr. 1365/07, [2008-04-14], ECLI:CE:ECHR:2008:0424JUD000136507.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. birželio 7 d. nutarimas Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2002, 56-2233, 13-18 p.

investuotojui suteikiamas leidimas vykdyti investiciją Lietuvoje, bei kas lemia atsisakymą išduoti tokį leidimą, t. y. *de facto* išpildo ESTT keliamus reikalavimus dėl teisinio tikrumo principo užtikrinimo.

Galiausiai, atsižvelgiant į ESTT praktikoje keliamą proporcingumo reikalavimą pažymėtina, kad nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią užsienio investicijoms atlikti privaloma gauti išankstinį leidimą, yra anksčiau aptartų esminių SESV garantuojamų teisių ir laisvių apribojimas, kuris gali būti pateisinamas, tik tuomet, jei tokia ribojamoji priemonė yra mažiausiai varžanti priemonė, atsižvelgiant į siekiamų tikslų pobūdį.⁵⁷ Šioje vietoje pažymėtina, kad užsienio investicijų atveju, gali kilti sunkumų nustatant ir blokuojant kapitalą po to, kai jis pateko į valstybę narę, todėl yra lengviau iš anksto užkirsti kelią sandoriams, galintiems kelti tikrą ir pakankamai rimtą grėsmę nacionalinio saugumo interesams.⁵⁸ Atsižvelgiant į aptartą ESTT praktiką darytina išvada, kad NSUSOAĮ įtvirtintas *ex ante* patikros mechanizmas atitinka keliamus proporcingumo kriterijus, kadangi užsienio investicijų keliama padariniai gali lemti nacionalinio saugumo interesų pažeidimą, ir po investicijos įvykdymo jau gali būti per vėlu, arba pernelyg sudėtinga, imtis veiksmų siekiant sustabdyti ar pašalinti neigiamus padarinius, kilusius nacionalinio saugumo interesams. Siekiant tinkamai įvertinti Lietuvos investicijų patikros mechanizmo atitiktį proporcingumo reikalavimui taip pat reikia atsižvelgti ir į tai, kad juo nustatoma ne tik draudimų ir leidimų sistema, tačiau NSUSOAĮ taip pat (i) užtikrinama galimybė riziką keliančiam investuotojui taikyti riziką mažinančias priemones, po kurių įgyvendinimo jam būtų leista vykdyti investiciją (12 str. 10 d. 2 p.), (ii) investuotojui, anksčiau pripažintam neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų suteikiama galimybė kreiptis į Komisiją dėl naujos patikros atlikimo siekiant įgyvendinti kitą investiciją (12 str. 2 d.), (iii) išnykus arba pasikeitus aplinkybėms dėl kurių investuotojas buvo pripažintas keliančiu grėsmę, jo atitiktis nacionalinio saugumo interesams gali būti vertinama iš naujo (14 str. 3 d.).

Apibendrinant galima teigti, jog Lietuvos užsienio investicijų tikrinimo mechanizmas yra tinkama ir proporcinga, laisvą kapitalo judėjimą ir įsisteigimo laisvę ribojanti priemonė, kadangi ja siekiama užtikrinti svarbių nacionalinio saugumo interesų apsaugą, iš anksto užkertant kelią pavojingiems sandoriams ar investicijoms, bei įtvirtina papildomą arsenalą priemonių, užtikrinančių galimybę vertinti investuotojo atitiktį nacionalinio saugumo

⁵⁷ *Église de scientologie* [ESTT], Nr. C-54/99, (2000-03-14), ECLI:EU:C:2000:124, para. 14 ir 18.

⁵⁸ *Ibid*, para. 19-20.

interesus, atsižvelgiant į galimą esminių aplinkybių pasikeitimą. Iš viso kas aptarta galima daryti išvadą, kad Lietuvos investicijų patikros mechanizmas *de facto* užtikrina pagrindinių SESV garantuojamų laisvo kapitalo judėjimo bei įsisteigimo laisvės principų ribojimams keliamų kriterijų laikymąsi. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad (i) Reglamento ir užsienio investicijų patikros mechanizmo kontekste ESTT kol kas yra priėmęs vienintelį prejudicinį sprendimą, o (ii) Europos Komisijai nutraukus 2012 m. pažeidimo procedūrą, Lietuvos investicijų patikros mechanizmas iki šiol nebuvo vertintas ES institucijų lygmeniu – yra sudėtinga priimti užtikrintą išvadą dėl nacionalinio patikros mechanizmo realios atitikties ESTT praktikoje keliamiems SESV garantuojamų teisių ir laisvių ribojimus pateisinantiems kriterijams.

2.2. Svarbiausieji Lietuvos investicijų patikros mechanizmo elementai

Be jau aptartų aspektų, taip pat svarbu išanalizuoti, kaip Lietuvos investicijų patikros sistema veikia šiandien, sąveikaudama su Reglamento nuostatomis ir nustatyti, kokią galimą poveikį nacionalinei investicijų patikros sistemai lems Naujoji Reglamento redakcija. Siekiant atskleisti šį santykį, svarbu atsakyti į klausimą: be kokių sudedamųjų dalių investicijų patikros sistemos egzistavimas bei veikimas būtų neįmanomas? Pirmuosius elementus suponuoja pats patikros sistemos pavadinimas, tai – investuotojas ir investicija. Visa mechanizmo esmė yra patikrinti investuotojo atitiktį nacionalinio saugumo interesams, su tikslu išsiaiškinti, ar įvykdyta investicija arba atliktas sandoris nesukels pavojaus nacionalinio saugumo interesams. NSUSOAĮ 1 str. 1 d. iškelia tikslą užtikrinti, kad valstybės nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbūs objektai, apsaugos zonose esantis turtas ir teritorija bei esminių kibernetinio saugumo subjektų sandoriai būtų apsaugoti nuo visų galinčių kelti grėsmę nacionalinio saugumo interesams rizikos veiksnių, taip pat šalinti tokių veiksnių atsiradimo priežastis ir sąlygas. Atsižvelgiant į NSUSOAĮ tikslus galima išvelgti ir kitus esminius patikros mechanizmo elementus, tokius kaip nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbūs objektai, veiksniai, galintys kelti rizikas, atitikties nacionalinio saugumo interesams vertinimo kriterijai, vertinimo procedūra bei priimami sprendimai dėl investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams.

Atsižvelgiant į visa tai, šiame magistro darbe pagrindiniais Lietuvos investicijų patikros mechanizmo elementais, siejant su kitų ES valstybių narių taikomomis investicijų patikros

sistemomis ir praktika, bei sąsaja su Reglamentu, ir Naująja jo redakcija bus analizuojami: (i) investuotojo ir investicijos samprata bei apibrėžtis, (ii) strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turintys objektai, (iii) užsienio investicijų keliamos rizikos, (iv) investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams vertinimo kriterijai, ir (v) vertinimo procedūra, galimos sprendimų dėl investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams rūšys ir jų apskundimo tvarka.

2.2.1. Investuotojas ir investicija

Paprastai būtų teisinga sakyti, kad investuotojas – tai subjektas, atliekantis investiciją į tam tikrą objektą, veiklą ir pan. Tačiau kas būtent yra laikomas investuotoju ir investicija Lietuvos investicijų patikros mechanizmo taikymo prasme?

Pirmiausia verta atsižvelgti į tai, jog 1999 m. liepą buvo priimtas Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas, kuris nustatė ne tik investavimo Lietuvoje sąlygas, tačiau taip pat ir investuotojų teises bei investicijų apsaugos priemones visų rūšių investicijoms.⁵⁹ Pagal Investicijų įstatymą, investicija – tai piniginės lėšos bei materialusis, nematerialusis ir finansinis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų), socialinį rezultatą (pvz.: švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos ir kitose panašiose srityse) arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą.⁶⁰ Investavimu laikomi šiame įstatyme nustatytais būdais atliekami investuotojo veiksmai, kuriais jis įgyja nuosavybės teisę arba kreditoriaus reikalavimo teisę į investavimo objektą arba teisę šį objektą valdyti ir naudoti.⁶¹ Kaip pažymi Kazimieras Liudvikas Valančius, užsienio investicijų sąvoka tarptautinėse sutartyse ir įvairių šalių įstatymuose yra apibrėžiama skirtingai, tačiau nepaisant to, šios sąvokos kertiniai aspektai vis vien sutampa.⁶² Užsienio investicijomis yra laikomas užsienio kapitalas, kuris buvo išvežtas iš šalies ir investuotas į įmonę arba veiklą kitoje šalyje, t. y. vienos valstybės investuotojų įsigyjama kitos valstybės ūkio subjektų nuosavybės dalis.⁶³ Vadinas, užsienio investicija plačiąja prasme Lietuvos teisės atžvilgiu yra laikoma iš užsienio valstybės

⁵⁹ Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas. 1999 m. liepos 30 d. Nr. VIII-1312, *Valstybės žinios*, 1999, 66-2127, 1 str. 1 d.

⁶⁰ *Ibid*, 2 str. 1 d.

⁶¹ *Ibid*, 2 str. 3 d.

⁶² VALANČIUS, Kazimieras Liudvikas (2005). *Investicijų teisė: Užsienio investicijų teisinio reguliavimo raida Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: Eugrimas, p. 17.

⁶³ *Ibid*.

atkeliaavęs ir į Lietuvoje esančius objektus investuotas arba naujiems objektams kurti panaudotas turtas.

Užsienio investicijos pagal daromą įtaką ūkio subjektui yra skirstomos į dvi atskiras grupes, t. y. į tiesiogines ir netiesiogines (portfelines) užsienio investicijas.⁶⁴ Tiesioginės užsienio investicijos, pagal Investicijų įstatymo 3 str., suprantamos kaip investicijos, skirtos naujam ūkio subjektui steigti bei įregistruoto ūkio subjekto kapitalui ar jo daliai įsigyti, jei investuojama siekiant užmegzti arba palaikyti ilgalaikius tiesioginius investuotojo ir ūkio subjekto į kurią investuojama, ryšius, o investuojant įsigyta kapitalo dalis suteikia investuotojui galimybę (i) kontroliuoti arba (ii) daryti didelę įtaką ūkio subjektui. Tiesioginės investicijos gali būti atliekamos keliais skirtingais būdais: (i) tiesiogiai įsigyjant dalį akcijų esamoje užsienio įmonėje, arba (ii) toje valstybėje į kurią siekiama investuoti įsteigiant dukterinę įmonę, kuri atliks investiciją.⁶⁵ Tuo tarpu netiesioginėmis užsienio investicijomis, pagal Investicijų įstatymą, laikomos investicijos, kuriomis investuojant įsigyta kapitalo dalis nesuteikia investuotojui galimybės daryti didelę įtaką ūkio subjektui. Pažymėtina, kad Investicijų įstatymas apibrėžia ir reglamentuoja tiek tiesiogines, tiek ir netiesiogines investicijas. Taip pat NSUSOAĮ investicijų patikrą nustato investicijoms, siejamoms su kontrolės įgijimu, kuris pagal Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymą gali būti tiek tiesioginis, tiek ir netiesioginis.⁶⁶ Iš to kas aptarta matyti, kad Lietuvos investicijų patikros mechanizmas apima tiek tiesiogines, tiek ir netiesiogines investicijas.

Kaip savo praktikoje yra pažymėjęs ESTT, skirtingai nei numatyta Lietuvos teisės aktuose, pats Reglamentas dėmesį skiria vienai iš minėtų investicijų kategorijų – tiesioginei užsienio investicijai.⁶⁷ Ši pagal Reglamento 2 str. 1 d. suprantama kaip bet kokios formos investicija, kuria (i) užsienio investuotojas sukuria ar palaiko ilgalaikius ryšius su verslininku ar įmone, kurios veiklai suteikia kapitalą, bei (ii) užsienio investuotojui suteikiama teisė dalyvauti bendrovės valdyje ar ją kontroliuoti. Matyti, kad teik Investicijų įstatymas, tiek Reglamentas įtvirtina analogiškus tiesioginės investicijos apibrėžimus. Tačiau, kaip minėta, čia atsiskleidžia pirmasis Lietuvos investicijų patikros mechanizmo bei Reglamento skirtumas – nevienoda investicijos apibrėžtis. Akivaizdu, jog NSUSOAĮ įtvirtintas patikros mechanizmas, apimdamas

⁶⁴ European Commission (n.d). *Types of investment* [interaktyvus]. <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/types-investment>.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas. 1999 m. balandžio 2 d., Nr. VIII-1099. *Valstybės žinios*, 1999, 30-856, 3 str. 5 d. 2 p.

⁶⁷ *Xella Magyarorszag* [ESTT], Nr. C-106/22, [2023-07-13], ECLI:EU:C:2023:568, para. 29-32.

abi įmanomas užsienio investicijų rūšis ne tik numato griežtesnę jų kontrolę bei užtikrina didesnį nacionalinio saugumo interesų apsaugos lygį, kadangi numato, jog net ir portfelinės investicijos gali kelti realią grėsmę valstybės nacionaliniam saugumui. Be Lietuvos, netiesioginių užsienio investicijų patikrą, taip pat apima ir kitų valstybių narių investicijų tikrinimo mechanizmai, tokių kaip Vokietijos,⁶⁸ Prancūzijos⁶⁹ ir kt. Tad matyti, jog Reglamento nuostatų sukoncentravimas išimtinai į tiesiogines užsienio investicijas, neatitinka realios valstybėse narėse vyraujančios investicijų patikros taikymo praktikos.

Tiek Investicijų įstatymas, tiek ir NSUSOAĮ apibrėžia, kokie subjektai pagal Lietuvos teisės aktus yra laikomi investuotojais. Pagal Investicijų įstatymo 2 str. 4 d., investuotojais laikomos užsienio valstybės, tarptautinės organizacijos, Lietuvos arba užsienio fiziniai bei juridiniai asmenys, kurie įstatymų nustatyta tvarka investuoja nuosavą, skolintą ar patikėjimo teise valdomą ir naudojamą turtą ir nėra priskiriami valdžios sektoriui. NSUSOAĮ prasme investuotojais laikomi Lietuvos, užsienio arba trečiosios valstybės investuotojai, kurie ketina vykdyti arba vykdo veiklą apsaugos zonos teritorijoje ar nacionaliniam saugumui užtikrinti strategiškai svarbiame ūkio sektoriuje ir (arba) siekia įgyti ar turi įgiję nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės akcijų, vertybinių popierių arba konvertuojamųjų obligacijų dalį, teisę naudotis akcijų dalies suteikiamomis neturtinėmis teisėmis, teises į nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbius įrenginius ir turtą (2 str. 2 d.). Matyti, kad NSUSOAĮ konkretizuoja Investicijų įstatymo nuostatas, nurodydamas kokiems konkreitiems subjektams gali būti taikoma investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams patikra.

Skirtingai nei nacionalinė teisė, Reglamentas apibrėžia tik užsienio investuotojo sąvoką nustatydamas, kad tokiu subjektu laikomas trečiosios valstybės fizinis asmuo arba įmonė, ketinantys atlikti tiesioginę investiciją į Sąjungos valstybę narę (2 str. 2 d.). Matyti, jog NSUSOAĮ įtvirtinta investuotojo kategorija yra daug platesnė nei toji, numatytoji Reglamente. Darytina išvada, jog taip pat kaip ir investicijos apibrėžties atveju, Lietuvos investicijų patikros mechanizmo apimtis tikrinamų investicijų atžvilgiu yra platesnė. Todėl akivaizdu, jog NSUSOAĮ įtvirtintas patikros mechanizmas, apimdamas ne tik investicijas iš trečiųjų šalių, tačiau taip pat nustatydamas prievolę atitikties nacionalinio saugumo interesams vertinimą atlikti ir kitų ES, NATO, Europos laisvosios prekybos asociacijos ar EBPO valstybių narių

⁶⁸ Vokietijos Federacijos užsienio prekybos ir mokėjimų potvarkis (*Außenwirtschaftsverordnung*). 2013 m. rugpjūčio 02 d. BGBl. 2013, 2865, 56 str. 1 d.

⁶⁹ Prancūzijos Respublikos komercinis kodeksas (*Code de commerce*), 2000 m. rugsėjo 18 d., Nr. 2000-912, L.233-3 str.

siekiamoms atlikti investicijoms, užtikrina didesnę nacionalinio saugumo interesų apsaugos lygį. NSUSOAĮ, skirtingai nei Reglamentas atsižvelgia į tai, kad net ir investicijos, atkeliaujančios iš minėtų organizacijų valstybių narių gali kelti realią grėsmę ne tik nacionalinio, tačiau ir visos ES saugumo interesams. Kaip ir Lietuva, taip pat ir kitų valstybių narių teisės aktai įtvirtina platesnę investuotojo sampratą, tokių kaip Nyderlandai,⁷⁰ Ispanija⁷¹ ir kt.

Paradoksalu yra tai, kad, kaip aptarta anksčiau, Reglamentu buvo siekiama užtikrinti valstybių narių ir Europos Komisijos bendradarbiavimą atliekant užsienio investicijų į ES patikrą, tačiau Reglamento nuostatų bei valstybių narių nacionalinio reguliavimo skirtinga apimtis atskleidžia Reglamentu siekto bendradarbiavimo mechanizmo sklendaus veikimo praktikoje trūkumą. Į šį skirtingumą dar 2022 m. dėmesį atkreipė ir EBPO. Savo pateiktoje ataskaitoje šį aspektą įvardijo kaip vieną esminių Reglamento trūkumų, kadangi jis neapima investicijų, kurias atlieka trečiųjų šalių investuotojų kontroliuojami subjektai, įsteigti ir vykdančys veiklą valstybėse narėse, o yra taikomas tik toms užsienio investicijoms, kurios į ES yra atliekamos trečiųjų valstybių subjektų tiesiogiai.⁷² EBPO pabrėžė, jog šis skirtumas lemia negalimumą realiai pasinaudoti bendradarbiavimo mechanizmu, kuomet valstybės narės atlieka netiesioginių užsienio investicijų ar kitų, nei numatyta Reglamente, investuotojų patikrą, kadangi galimybių taikyti bendradarbiavimo mechanizmą tokio tipo patikroms Reglamentas nenumato.

2026 m. vasario 10 d. paskelbtoje Naujojoje Reglamento redakcijoje iš dalies buvo atsižvelgta į aptartas EBPO pastabas. Paskelbta Naujoji Reglamento redakcija įtvirtina, kad visos ES mastu patikra turėtų būti taikoma ne tik tiesioginėms užsienio investicijoms, tačiau taip pat ir netiesioginėms. Užsienio investicija apibrėžiama kaip bet kokio pobūdžio investicija, Sąjungoje atliekama užsienio investuotojo ar jo kontroliuojamo asmens, kuria siekiama sukurti ar plėtoti nuolatinį ir pastovų ryšį su valstybių narių subjektais į kuriuos investuojama, vykdyti ekonominę veiklą, dalyvaujant tikslinės įmonės valdyme ar ją kontroliuojant.⁷³ Matyti,

⁷⁰ Nauta Dutilh International law firm (2023-06-09). *The Dutch Vifo Act: five things you need to know* [interaktyvus]. <https://www.nautadutilh.com/en/insights/the-dutch-vifo-act-five-things-you-need-to-know/>.

⁷¹ UN Trade and development Investment policy hub. (2025-01-29). *Spain extends the FDI screening regime for EU and EFTA investors to 2026* [interaktyvus]. <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-policy-monitor/measures/4947/extends-the-fdi-screening-regime-for-eu-and-efta-investors-to-2026>.

⁷² OECD (2022). Framework for Screening Foreign Direct Investment into the EU: Assessing effectiveness and efficiency. *OECD Publishing, Paris*, p. 81 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1787/f75ec890-en>.

⁷³ Council of the European Union (2026-02-10). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the screening of foreign investments in the Union and repealing Regulation (EU) 2019/452 of the*

jog Naujoji Reglamento redakcija apima ne tik tiesiogines užsienio subjektų atliekamas investicijas į valstybes nares, tačiau taip pat ir portfelines investicijas, atliekamas per užsienio investuotojo kontroliuojamus subjektus, pvz.: dukterines įmones. Darytina išvada, kad šis pakeitimas užtikrins didesnę ES ir valstybių narių nacionalinio saugumo lygį, kadangi tokiu būdu padės geriau užkirsti galimybę užsienio investuotojams išvengti Reglamentu nustatyto investicijų patikros mechanizmo ir užtikrins bendradarbiavimo tarp valstybių narių ir Europos Komisijos galimybę net ir netiesioginių užsienio investicijų tikrinimo atvejais.

Skirtingai nei užsienio investicijos sampratos atžvilgiu, užsienio investuotojo sąvoka Naujojoje Reglamento redakcijoje esmingai nepakito. Kaip ir šiandieninis Reglamentas, taip ir Naujoji jo redakcija užsienio investuotoją apibrėžia kaip trečiosios valstybės subjektą, t. y. trečiosios valstybės pilietybę turintį fizinį asmenį bei pagal trečiosios valstybės teisės aktus įsteigtą juridinį asmenį.⁷⁴ Atsižvelgiant į tai, kas aptarta galima kelti klausimą – jei Naująja Reglamento redakcija nustatomas visoms valstybėms narėms privalomas užsienio investicijų patikros mechanizmas, veikiantis skirtinga apimtimi nei Lietuvos patikros mechanizmas, ar tai nereikš Naujosios Reglamento redakcijos bei NSUSOAĮ nuostatų priešpriešos?

Šioje vietoje pažymėtina, kad nors Naująja Redakcija išdėstytas Reglamento tekstas įpareigoja valstybes nares privalomai turėti ir taikyti užsienio investicijų patikros mechanizmus, tačiau jis nedraudžia joms priimti su naująja redakcija sutinkančių ir jos nuostatas detalizuojančių (papildančių) nacionalinių teisės normų. Vienintelis tokioms nacionalinės teisės nuostatoms keliamas reikalavimas yra tas, kad jos neprieštarautų Naująja Reglamento redakcija nustatytiems užsienio investicijų patikros mechanizmo reikalavimams⁷⁵ ir keliamam tikslui užtikrinti svarbių nacionalinių ir ES interesų apsaugą. Iš to kas aptarta darytina išvada, jog Naujoji Reglamento redakcija užsienio investicijų bei investuotojų kriterijų atžvilgiu neturėtų lemti NSUSOAĮ įtvirtinto Lietuvos investicijų patikros mechanizmo ir susijusių teisės aktų nuostatų pakeitimų.

Apibendrinant būtų galima teigti, kad Lietuvos investicijų patikros mechanizmas investuotojų, kuriems turi būti atliekama užsienio investicijų patikra, atžvilgiu nustato griežtesnę kontrolę įsisteigti bei įnešti kapitalą į Lietuvos Respublikos teritoriją, nei ta, kurią nustato tiek dabartinis Reglamentas, tiek ir šiai dienai paskelbta Naujoji jo redakcija. Tačiau

European Parliament and of the Council, 2 str. 1 d. [interaktyvus].
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6254-2026-INIT/en/pdf>.

⁷⁴ *Ibid*, 2 str. 6 d.

⁷⁵ *Ibid*, 3 str. 1 d.

tai savaime nereiškia, jog NSUSOAĮ ir susiję teisės aktai šiuo aspektu prieštaraus ar neatitiks ES užsienio investicijų patikros mechanizmui keliamų reikalavimų.

2.2.2. Strategiškai svarbūs ūkio sektoriai bei kiti strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turintys objektai

Kaip jau buvo pastebėta praeitame poskyryje analizuojant investuotojo ir investicijos apibrėžtis, kiekviena valstybė narė pagrindinius nacionalinio investicijų patikros mechanizmo elementus gali apsibrėžti skirtingai bei nevienoda apimtimi. Pavyzdžiui, Vokietijos⁷⁶ bei Ispanijos⁷⁷ investicijų patikros sistemos taikymas ir patikros procedūra grindžiama teisės aktuose nurodytais konkrečiais strategiškai svarbiais ūkio sektoriais, veiklos sritimis bei kritiškai svarbia infrastruktūra (tokia kaip energetikos, transporto, sveikatos, rinkimų, finansų ir kt.). Šie objektai pripažįstami turintys kritinę reikšmę saugomiems nacionaliniams interesams, į kuriuos nukreiptos užsienio investicijos privalo būti tikrinamos. Tuo tarpu Lietuvoje NSUSOAĮ (taip pat kaip pvz.: Lenkijoje⁷⁸), įtvirtina ne tik strateginių ūkio sektorių bei infrastruktūros sąrašą, tačiau taip pat nustato konkrečias nacionalinio saugumo interesams strateginę reikšmę turinčias įmones, įrenginius bei kitus objektus. Iš to kas aptarta matyti, kad Lietuvos investicijų patikros mechanizmas iš esmės apima: (i) strategiškai svarbius ūkio sektorius (ii) strategiškai svarbias įmones bei infrastruktūrą, (iii) nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbius įrenginius bei turtą.

NSUSOAĮ strategiškai svarbius ūkio sektorius apibrėžia kaip valstybei ir visuomenei ypač svarbių veiklų, kurias nutraukus, sutrikdžius, apribojus ar nustojus vystyti gali būti pažeisti nacionalinio saugumo interesai, sritis (2 str. 4 d.). Įstatymo prasme strategiškai svarbiais ūkio sektoriais pripažįstami energetikos, transporto, informacinių technologijų ir telekomunikacijų, kitų aukštųjų technologijų, finansų ir kredito bei karinės įrangos, sektoriai (6 str. 1 d.). Pažymėtina, kad vien aptakus ūkio sektorių įvardijimas įstatyme ne tik neatitiktų NSUSOAĮ

⁷⁶ Vokietijos Federacijos užsienio prekybos ir mokėjimų potvarkis (*Außenwirtschaftsverordnung*). 2013 m. rugpjūčio 02 d. BGBl. 2013, 2865, 55a str.;

⁷⁷ Ispanijos Respublikos kapitalo judėjimo ir ekonominių sandorių su užsienio šalimis teisinio režimo ir tam tikrų pinigų plovimo prevencijos priemonių teisinio režimo įstatymas (*Ley sobre régimen jurídico de los movimientos de capitales y de las transacciones económicas con el exterior y sobre determinadas medidas de prevención del blanqueo de capitales*). 2003 m. liepos 5 d, Nr. 19/2003, 7 bis str.

⁷⁸ Lenkijos Respublikos Ministrų tarybos 2024 m. gruodžio 18 d. nutarimas „Dėl apsaugos objektų sąrašo ir už juos atsakingų priežiūros institucijų (*Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie wykazu podmiotów podlegających ochronie oraz właściwych dla nich organów kontroli*). Dz.U. 2015, 1272.

tikslo ir paskirties, tačiau kartu reikštų pernelyg didelį neapibrėžtumą ir perteklinį įpareigojimą valstybės institucijoms tikrinti užsienio investicijas, atliekamas į visas ūkinės veiklos sritis, kurias apima strategiškai svarbūs ūkio sektoriai, t. y. vargu ar tenkintų prieš tai aptartą ESTT formuojamą praktiką dėl keliamo proporcingumo ir teisinio apibrėžtumo užtikrinimo reikalavimo. Atsižvelgiant į tai, NSUSOAĮ Vyriausybei poįstatyminiu aktu paveda nustatyti konkrečias ūkinės veiklos sritis, kurios yra laikomos minėtų strategiškai svarbių ūkio sektorių dalimi (6 str. 1 d.), t. y. sukonkretinti įstatyme įtvirtintus strategiškai svarbius ūkio sektorius. Nacionaliniam saugumui svarbias įmones prieduose įvardina pats NSUSOAĮ, pateikia bendrą nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įrenginių ir turto sąrašą, tačiau jį konkretizuoti taip pat įpareigoja Vyriausybę (3 str. 4 d.). Tuo tarpu apsaugos zonų teritorijų nustatymo klausimą išimtinai paveda Vyriausybės kompetencijai (4 str.). Atkreiptinas dėmesys, kad visi šie nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbūs objektai yra susiję su ūkinėmis veiklomis, kurios patenka į strategiškai svarbių ūkio sektorių apimtį. Todėl jais remdamasis įstatymų leidėjas ir Vyriausybė nustato strategiškai svarbių veiklų, įmonių, įrenginių ir turto sąrašus bei apsaugos zonas, t. y. strategiškai svarbius objektus apibrėžia būtent NSUSOAĮ nustatytoje apimtyje. Pažymėtina, kad pagal anksčiau aptartą ESTT praktiką, toks strategiškai svarbių objektų apibrėžimo modelis tenkina bene svarbiausią valstybės narėms nustatytą sąlygą – ribojimo pagrįstumą bei pasirinktų priemonių proporcingumą siekiamiems tikslams.

Pavyzdžiui, energetikos sektoriuje Vyriausybės 2018 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 556 „Dėl ūkinės veiklos sričių, kurios laikomos nacionaliniam saugumui užtikrinti strategiškai svarbių ūkio sektorių dalimi, sąrašo nustatymo“ (toliau – Nutarimas) strategiškai svarbiomis pripažįstamos veiklos, susijusios su elektros energijos gamyba ir tiekimu vartotojams, naftos produktų ir gamtinių dujų terminalų veikla, bei šilumos energijos tiekimu vartotojams.⁷⁹ Tiesa, šioje vietoje, matyti gana keistas pasirinkimas skirtingai vertinti veiklas, patenkančias į elektros ir šilumos tiekimo grandines. Elektros grandinėje, kaip strategiškai svarbūs numatomi visi susiję etapai, t. y. gamyba, didmeninė prekyba, perdavimas bei paskirstymas vartotojams. Tuo tarpu šilumos grandinėje – išimtinai tik šilumos energijos tiekimas 10 tūkst. vartotojų. Šioje vietoje galima kelti klausimą – jei elektros energijos gamyba pripažįstama strategiškai svarbia, tuomet kodėl šilumos gamyba nėra? Natūralu, jog pagrindinė vertės grandinės dalis yra gamyba, kadangi nesant pagaminto produkto, nebus ko tiekti vartotojams, vadinasi nebus

⁷⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 556 „Dėl ūkinės veiklos sričių, kurios laikomos nacionaliniam saugumui užtikrinti strategiškai svarbių ūkio sektorių dalimi, sąrašo nustatymo“. TAR, 2018, 2018-09727, 1 p.

galima užtikrinti ir pagrįstų vartotojų interesų gauti šilumos energiją. Šilumos energijos tiekimo užtikrinimo svarbą dabartiniu laikotarpiu itin puikiai iliustruoja Rusijos karo prieš Ukrainą keliamos pasekmės, kuomet po atakų į energetikos infrastruktūrą tūkstančiai gyventojų šaltuoju metų laikotarpiu liko be šildymo. Pabrėžtina, jog šios Rusijos atakos buvo nukreiptos konkrečiai prieš šilumos bei elektros jėgaines. Verta pažymėti, kad šilumos energijos gamybos infrastruktūra laikoma ypač jautria Rytų Europoje, kurioje pagaminta šiluma vis dar yra centralizuotai gaminama ir tiekama į daugiabučius gyvenamuosius namus.⁸⁰ Kitose ES valstybėse narėse, tokiose, kaip pavyzdžiui, Latvijoje⁸¹ ir Vokietijoje,⁸² skirtingai nei Lietuvoje, šilumos energijos gamyba, kaip veikla, patenka į užsienio investicijų patikros mechanizmo taikymo apimtį. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje kaip ir daugelyje kitų rytų Europos valstybių, centralizuoto šildymo gamyba ir jo tiekimas vis dar yra itin svarbus daugeliui gyventojų, darytina išvada, kad Lietuva, nustatydamą analogiškus kriterijus, kokie šiuo metu yra taikomi elektros energijos gamybai, sekdamą Vokietijos bei Latvijos pavyzdžiu šilumos energijos gamybą taip pat galėtų įtraukti kaip energetikos sektoriui priklausančią strategiškai svarbią veiklos rūšį. Atsižvelgiant į tai, kad elektros ir šilumos tiekimui, tam, kad jis būtų pripažįstamas strategiškai svarbia veikla, Lietuvoje šiuo metu taikomas bendras, 10 tūkst. vartotojų, kriterijus, o elektros gamybai – 100 MW gamybinės galios kriterijus, sekant Latvijos pavyzdžiu (šilumos energijos gamybai nustatytas 50 MW gamybinės galios kriterijus) šilumos energijos gamyba galėtų būti įtraukta į Lietuvos investicijų patikros mechanizmo taikymo apimtį, nustatant minimalios šilumos energijos gamybinės galios kriterijų.

Skirtingai nei nacionaliniai teisės aktai, Reglamentas neįtvirtina jokio, net rekomendacinio, ES interesams strategiškai svarbių ūkio sektorių sąrašo, tačiau Europos Komisija yra pažymėjusi, kad Reglamentas gali būti taikomas tiesioginėms užsienio investicijoms bet kokiame, ES valstybių narių pripažintame strategiškai svarbiame, ūkio sektoriuje.⁸³ Metinėse ataskaitose dėl tiesioginių užsienio investicijų į ES patikros, Europos

⁸⁰ 77 news smūgių (2026-02-04). *Ukrainos energetikos sistema braška: elektros ir šildymo sutrikimai fiksuojami net be smūgių* [interaktyvus]. <https://77.lt/ukrainos-energetikos-sistema-braska-elektros-ir-sildymo-sutrikimai-fiksuojami-net-be-smugiu>.

⁸¹ Latvijos Respublikos nacionalinio saugumo įstatymas (*Nacionālās drošības likums*). 2000 m. gruodžio 14 d. *Latvijas Vēstnesis*, 2000, 473/476, 37 str. 4 p.

⁸² Vokietijos Federacijos Įstatymas dėl Federalinės informacinės saugos tarnybos (*Verordnung zur Bestimmung kritischer Anlagen nach dem BSI-Gesetz*). 2016 m. balandžio 22 d. BGBl. 2016, 958, 2 str. 5 d.

⁸³ Europos Komisija (2025-10-05). *Dažnai užduodami klausimai apie Reglamentą (ES) 2019/452, kuriuo nustatoma tiesioginių užsienio investicijų į Sąjungą tikrinimo sistema*, p. 11 [interaktyvus]. <https://circabc.europa.eu/ui/group/be8b568f-73f3-409c-b4a4-30acfcec5283/library/8a044e5e-79cf-40fe-af9f-663973acb0d4/details>.

Komisija išskiria net kelis valstybėms narėms bendrus ūkio sektorius, į kuriuos atitinkamu laikotarpiu buvo investuota daugiausia ir kurių patikros buvo atliekamos pasinaudojant Reglamente įtvirtintu bendradarbiavimo mechanizmu. Pavyzdžiui: elektros, ginklų bei farmacijos gamyba, informacinės technologijos ir telekomunikacijos, didmeninė ir mažmeninė vaistų, cheminių komponentų ir kitų produktų prekyba, finansų ir kredito sektoriai.⁸⁴ Tačiau pabrėžtina, kad iš šių Europos Komisijos gairių galima sudaryti tik bendrą įspūdį, kokie sektoriai ar veiklos rūšys ES gali būti laikomos strategiškai svarbiomis. Atsižvelgiant į visa tai, viena vertus, galima daryti išvadą, jog šiuo aspektu Reglamentas stinga reguliacinio konkretumo bei aiškumo, tačiau kita vertus, galima manyti, kad Reglamentas suteikia tam tikrą orientyrą valstybėms narėms nurodydamas sąrašą veiksmų, į kuriuos jos gali atsižvelgti vertindamos ar tiesioginės užsienio investicijos į ypatingos svarbos infrastruktūrą gali daryti poveikį saugumui. Ši infrastruktūra pagal Europos Parlamento ir Tarybos 2022 m. gruodžio 14 d. direktyvą 2022/2557/EB dėl ypatingos svarbos subjektų atsparumo, suprantama kaip turtas, patalpos, įranga, tinklas ar sistema, arba jų dalis, būtini esminių paslaugų teikimui.⁸⁵ Be infrastruktūros Reglamentas 4 str. 1 d. nurodo ir tokius veiksmus, kaip ypatingos svarbos technologijos, ištekliai, asmens duomenys ar žiniasklaida.

Matyti, kad Reglamentas, skirtingai nei Lietuvos teisės aktai, apima platesnį ratą ypatingos svarbos infrastruktūros objektų, tokių kaip, sveikatos⁸⁶ ar rinkimų infrastruktūros objektai. NSUSOAĮ taip pat numato siauresnę ypatingos svarbos technologijų apimtį, kadangi skirtingai nei Nutarimas, kuriame taip pat konkretizuojamas informacinių ir kitų aukštųjų technologijų sektorius, Reglamentas taip pat apima nanotechnologijas bei biotelchnologijas. Be viso to, Reglamentas kaip vieną iš ypatingos svarbos objektų apibrėžia išteklius, tokius kaip svarbios žaliavos bei aprūpinimas maistu,⁸⁷ ko NSUSOAĮ ar jį įgyvendinantys poįstatyminiai teisės aktai nenumato. Iš viso to matyti, kad Lietuvos investicijų patikros mechanizmas, lyginant su Reglamentu apima kur kas siauresnę ypatingos (strateginės) reikšmės objektų, technologijų bei infrastruktūros sąrašą. Šioje vietoje atsiskleidžia pagrindinė daugelio pastebima problema, kad

⁸⁴ European Commission (2025-10-14). *Report from the Commission to the European Parliament and the Council. Fifth Annual Report on the screening of foreign direct investments into the Union*, p. 10 [interaktyvus]. [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2025\)632&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2025)632&lang=en).

⁸⁵ Europos Parlamento ir Tarybos 2022 m. gruodžio 14 d. direktyva 2022/2557/EB dėl ypatingos svarbos subjektų atsparumo, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2008/114/EB. OL L 333, 2022, p. 164–198. 2 str. 4 p.

⁸⁶ **Pastaba:** Lietuvos investicijų patikros mechanizmas apima vaistų sandėliavimo veiklą, kaip su transporto sektoriumi susijusią ūkinės veiklos dalį.

⁸⁷ **Pastaba:** Lietuvos investicijų patikros mechanizmas apima maisto bei vaisių sandėliavimo veiklą, kaip su transporto sektoriumi susijusią ūkinės veiklos dalį.

bėgant metams besikeičiantys valstybių ekonominiai, gamybiniai bei kitokie pajėgumai, esama geopolitinė situacija, tarptautinės tendencijos ar kiti veiksniai lemia poreikį užtikrinti naujų, iki tol į nacionalinius patikros mechanizmus neįtrauktų interesų apsaugą. Kadangi nauji veiksniai ar susiklosčiusios aplinkybės gali lemti naujų grėsmių nacionalinio saugumo interesams kilimą.

Nors originaliai tiesioginių užsienio investicijų tikrinimo dėmesys Reglamentu buvo sutelktas į gynybos, energetikos ir telekomunikacijų sektorius, tačiau pastaraisiais metais išsiplėtus „strateginės svarbos“ sąvokai, ypatingą reikšmę ES interesams įgijo nanotechnologijos, biotechnologijos, sveikatos duomenys ir kritinės medicinos prekių tiekimo grandinės.⁸⁸ Pagrindinė aplinkybė, lėmusi šį pokytį buvo COVID-19 pandemija, kuri išryškino sveikatos priežiūros infrastruktūros, sveikatos paslaugų ir prekių tiekimo grandinių pažeidžiamumą, taip lemdama poreikį sveikatos priežiūrą ir gyvybės mokslus įtraukti į nacionalinių investicijų patikros mechanizmų apimtį.⁸⁹ 2020 m. Europos Komisija komunikatu valstybės nares ragino skirti ypatingą dėmesį ir taikyti tinkamas tikrinimo priemones tiesioginėms užsienio investicijoms į sveikatos priežiūros pajėgumus arba susijusius pramonės šakų objektus, tokius kaip mokslinių tyrimų įstaigas.⁹⁰ Europos Komisija ištransliavo aiškią žinią Valstybėms narėms – jos turi naudotis visomis turimomis jėgomis, kad apsaugotų strateginius išteklius ir technologijas sveikatos sektoriuje nuo galimo užsienio perėmimo.⁹¹ Nors ši pozicija buvo išreikšta pandemijos laikotarpiu, tačiau pažymėtina, kad visuomenės sveikata ESTT jau ne kartą buvo pripažinta svarbiu bendruoju ES interesu.⁹²

Atsižvelgdamos į visa tai, kitos valstybės narės minėtus objektus įtraukė į investicijų tikrinimo mechanizmo apimtį. Pavyzdžiui, Vokietijoje laikomasi pozicijos, kad valstybės nacionalinės svarbos interesams ypatingą reikšmę turi strateginiai objektai, tokie kaip: (i) prieiga prie pacientų sveikatos duomenų arba jų kontrolė, (ii) pagrindinių vaistų ir medicinos

⁸⁸ Taylor Wessing (2025-06-26). *Life Sciences as a Security-Relevant Sector: Is Innovation at Risk under European and German FDI Control?* [interaktyvus]. <https://www.taylorwessing.com/en/insights-and-events/insights/2025/06/life-sciences-as-a-security-relevant-sector>.

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ Europos Komisijos komunikatas (2020-03-26). *Gairės valstybėms narėms dėl tiesioginių užsienio investicijų ir laisvo kapitalo judėjimo iš trečiųjų šalių ir Europos strateginio turto apsaugos prieš pradedant taikyti Reglamentą (ES) 2019/452 (TUI tikrinimo reglamentas)* [interaktyvus]. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020XC0326\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020XC0326(03)).

⁹¹ Teisė Pro (2020-04-08). *Tiesioginių užsienio investicijų į Lietuvos sveikatos apsaugos sektorių leistinumas dabartinės pandemijos metu* [interaktyvus]. <https://www.teise.pro/index.php/2020/04/08/tiesioginiu-uzsienio-investiciju-i-lietuvos-sveikatos-apsaugos-sektoriu-leistinumas-dabartines-pandemijos-metu/>.

⁹² *Komisija prieš Italiją* [ESTT], Nr. C-531/06, [2009-05-19], ECLI:EU:C:2009:315, para. 51; *Hartlauer* [ESTT], Nr. C-169/07, [2009-04-10], ECLI:EU:C:2009:141, para. 46.

prietaisų tiekimo grandinės saugumas, (iii) biotechnologines inovacijas.⁹³ Matyti, kad Vokietijoje sveikatos priežiūra ir biotechnologijos išskiriamos kaip valstybei strategiškai svarbios sritys,⁹⁴ į kurias vykdomoms užsienio investicijoms turi būti atliekama privaloma patikra. Taip pat kaip ir Vokietijoje, Italijoje įtvirtinta užsienio investicijų patikros sistema numato, kad gyvybės mokslai, farmacija ir susijusi infrastruktūra bei turtas yra strategiškai svarbūs nacionaliniam saugumui.⁹⁵ Tai apima: (i) biologines, bioinžinerines ir nanotechnologijas, (ii) ekonominę veiklą, susijusią su vaistų, sveikatos priežiūros įrangos bei prietaisų pirkimais ir moksliniais tyrimais.⁹⁶ 2023 m. Prancūzijos vyriausybė taip pat nusprendė išplėsti nacionalinio investicijų patikros mechanizmo taikymo sritį, kompetentingoms institucijoms nustatydama pareigą atlikti užsienio investicijų į sveikatos apsaugos sektorių patikrą.⁹⁷ Iš to, kas aptarta matyti, kad nemaža dalis valstybių narių jau įžvelgia poreikį užtikrinti tinkamą farmacijos, medicinos technologijų, biotechnologijų ir kitų veiklų bei su jomis susijusių objektų ir infrastruktūros apsaugą.

Pažymėtina, kad gyvybės mokslų, biotechnologijų ir medicinos technologijų inovacijų kūrimo ir plėtojimo srityse Lietuva yra pasiekusi pažangiausius laimėjimus, tokius kaip Kavli premija genų redagavimo (CRISPR-Cas9) srityje, o vietinės įmonės, plėtojančios šias technologijas, tokios kaip UAB „Caszyme“, įvairiems subjektams JAV ir Azijoje teikia su šiomis technologijomis susijusias paslaugas.⁹⁸ Precizinės medicinos technologijų (pvz.: ląstelių ir genų terapijos, genų redagavimo) ir biogamybos (pvz.: ląstelių ir genų gamyba bei 3D biospausdinimas) srityse Lietuva yra pripažįstama viena iš biotechnologijų inovacijų lyderių regione, reikšmingai prisidedančių prie mokslinių tyrimų šiose srityse įgyvendinimo, veikdama kartu su pasaulinio lygio partneriais, tokiais kaip Europos molekulinės biologijos laboratorija.⁹⁹ Verta paminėti, kad 2024 m. atliktas startuolių ekosistemos vertinimas parodė, jog Lietuvos gyvybės mokslų bei medicinos technologijų pramonė kasmet auga vidutiniškai

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ Vokietijos Federacijos užsienio prekybos ir mokėjimų potvarkis (*Außenwirtschaftsverordnung*). 2013 m. rugpjūčio 02 d. BGBl. 2013. 2865, 55a. str. 1 d. 9 p. ir 2 d. 5 p.

⁹⁵ Herbert Smith Freehills Kramer (2021-01-28). *The impact of the new Italian foreign investments rules on the pharma sector* [interaktyvus]. <https://www.hsfkramer.com/insights/2021-01/the-impact-of-the-new-italian-foreign-investments-rules-on-the-pharma-sector>.

⁹⁶ Italijos Respublikos 2020 m. gruodžio 18 d. Ministrų Tarybos pirmininko dekretas (*Decreto del Presidente del Consiglio del Ministri*). GU 2020, 322, 5 str. b-d p., 6 str. 2 d. d p. 10 p. p. ir 9 str. i p.

⁹⁷ Prancūzijos Respublikos pinigų ir finansų kodeksas (*Code monétaire et financier*), pakeistas 2023 m. gruodžio 28 d. Dekretu Nr. 2023-1293, R151-3 str. 2 d. 8 p.

⁹⁸ Invest Lithuania (n.d.). *Lithuania's Biotech Industry. Leading Innovation in Life Sciences* [interaktyvus]. <https://investlithuania.com/biotechnology/>.

⁹⁹ *Ibid.*

22 proc. Minėtu vertinimu taip pat buvo nustatyta, kad Vilnius ir Kaunas pasižymi puikiais pasiekimais medicinos technologijų srityje ir atitinkamai užima antrąją ir trečiąją vietas ES.¹⁰⁰ Nors šie skaičiai kiekvienais metais gali kisti, tačiau vis vien lieka akivaizdu, jog Lietuvos medicinos technologijų ir biotechnologijų pramonė yra neabejotinai paklausi bei patraukli užsienio investuotojams. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje ne visuomet pakanka reikiamų išteklių kurti naujoms technologijoms ar kitoms inovacijoms plėtoti, investicijos į šias veiklas yra itin skatinamos. Tai parodo valstybės bei joje veikiančių subjektų rodomos iniciatyvos, tokios kaip „Invest Lithuania“, „MedTech in Lithuania“ ir kt., kuriomis būtent ir yra skatinamos užsienio investicijos į Lietuvos medicinos technologijų ir biotechnologijų pramonę. Tačiau pažymėtina, kad nei biotechnologijos, nei tam tikros medicinos technologijos, kuriomis, Lietuva pasižymi ne tik regioniniu, tačiau taip pat ir pasauliniu mastu, nepatenka į NSUSOAĮ įtvirtintą strategiškai svarbų aukštųjų technologijų ar bet kokią kitą sektorių, todėl šios technologijos bei su jomis susijusios veiklos nėra apsaugomos nuo nacionaliniam saugumui pavojų galinčių kelti užsienio investicijų.

Iš to, kas aptarta, galima daryti išvadą, kad besivystančių Lietuvos inovacijų ir technologijų medicinoje bei biotechnologijų reikšmė, vykstančios skatinamosios programos investicijoms į šias veiklas, tarptautinis pripažinimas ir bendradarbiavimas su autoritetingais užsienio subjektais, lemia augantį užsienio subjektų susidomėjimą. Visa tai rodo didėjančią poreikį Lietuvoje užtikrinti deramą aukštųjų medicinos technologijų bei biotechnologijų apsaugą nuo nacionalinio saugumo interesų neatitinkančių užsienio investicijų. Vadovaujantis aukščiau aptartų valstybių praktika bei investicijų patikros mechanizmą reglamentuojančiais nacionaliniais teisės aktais matyti, kad šį tikslą Lietuvoje būtų galima pasiekti į strateginį informacinių ir kitų aukštųjų technologijų sektorių įtraukiant konkrečias medicinos technologijas bei biotechnologijas ar su jomis susijusias veiklas.

Kaip minėta, Lietuvos investicijų patikros sistema taip pat neapima ypatingos svarbos išteklių kategorijos numatytos Reglamente, t. y. maisto tiekimo grandinės. Nei NSUSOAĮ, nei Vyriausybės priimti nutarimai dėl nacionaliniam saugumui svarbių įrenginių ir turto, neapima veiklų, įrenginių, turto ar kitų objektų, susijusių su piliečių aprūpinimu maisto produktais. Sutikdamos su Reglamento 4 str. 1 d. c p. bei atsižvelgdamos į tai, kad maisto sauga paskutiniaisiais metais yra laikoma viena iš prioritetinių sričių ES,¹⁰¹ užsienio investicijų į

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ White and Case (n.d.). *Foreign direct investment reviews 2025: European Union* [interaktyvus]. <https://www.whitecase.com/insight-our-thinking/foreign-direct-investment-reviews-2025-european-union>.

žemės ūkio ir maisto sektorių patikrą į nacionalinius mechanizmus jau įtraukė net kelios valstybės narės, tokios kaip Estija Prancūzija, Vokietija, Italija, Latvija, Malta, Lenkija bei Ispanija.

Pavyzdžiui, Estijoje tam tikrų maisto produktų tiekimo užtikrinimas (pvz.: mėsos ir pieno produktų) yra laikomas gyvybiškai svarbia paslauga,¹⁰² o užsienio investicijų patikros mechanizmas kaip strategiškai svarbią veiklą apima gyvybiškai svarbių paslaugų teikimą.¹⁰³ Vokietijoje maisto produktų gamybos ir tiekimo infrastruktūra laikytina strategiškai svarbia, o maisto tiekimas – kritinę reikšmę turinčia paslauga.¹⁰⁴ Matyti, kad šiose valstybėse narėse tiek maisto tiekimo grandinė, tiek su ja susijusi infrastruktūra, yra laikomi objektais, į kuriuos nukreiptos užsienio investicijos turi būti tikrinamos. Tuo tarpu Latvija pasirinko riboti užsienio investuotojams galimos įgyti dirbamosios žemės plotus. Jei užsienio investuotojas, fizinis asmuo, siekia įgyti daugiau nei 10 hektarų dirbamos žemės ploto, o juridinis – daugiau nei 5 hektarus, turi būti atliekama užsienio investuotojo patikra.¹⁰⁵ Matyti, kad nėra vieno bendro kriterijaus ar taisyklės, kuria vadovautųsi visos šios valstybės narės. Veikia jos visos pasirenka įvairius būdus, kuriais siekia užtikrinti maisto apsaugą bei išteklių pakankamumą savo gyventojams, atsižvelgiant į nacionalinius poreikius bei užsienio investicijų konkrečiai jiems keliamas grėsmes

Dar praeitais metais strateginės žemės ūkio svarbos Lietuvoje klausimą kėlė buvęs premjeras, kuris pažymėjo, kad žemės ūkio sektorius Lietuvoje nuolat intensyviai ir sparčiai vystosi. Pranešime atkreipdamas dėmesį į esamą geopolitinę situaciją, atsižvelgdamas į saugių maisto grandinių užtikrinimo gyventojams būtinybę, augantį visuomenės susirūpinimą sveika mityba bei mokslo ir susijusių technologijų proveržius, premjeras užtikrintai teigė, kad žemės ūkio sektorius Lietuvai yra strategiškai svarbus ir tai būtina įtvirtinti teisės aktuose.¹⁰⁶ Atsižvelgtina į tai, jog žemės ūkio sektoriaus bei maisto pramonės svarbą liudija ir tai, kad įskaitant perdirbtą produkciją, šios prekės 2025 m. sudarė arti 21 proc. viso Lietuvos

¹⁰² Estijos Respublikos maisto įstatymas (*Toiduseadu*). 1999 m. vasario 25 d. RT 1999, 30, 415, 46-2 str.

¹⁰³ Estijos Respublikos užsienio investicijų patikimumo vertinimo įstatymas (*Välisinvesteeringu usaldusväärsuse hindamise seadus*), 2023 m. sausio 25 d. RT 2023, 3, 4 str. 1 d. 1 p.

¹⁰⁴ Vokietijos Federacijos Įstatymas dėl Federalinės informacinės saugos tarnybos (*Verordnung zur Bestimmung kritischer Anlagen nach dem BSI-Gesetz*). 2016 m. balandžio 22 d. BGBl. 2016, 958, 4 str.

¹⁰⁵ White and Case (n.d.). *Foreign direct investment reviews 2025: Latvia* [interaktyvus]. <https://www.whitecase.com/insight-our-thinking/foreign-direct-investment-reviews-2025-latvia>.

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2025-03-27). *Premjeras: strateginė žemės ūkio svarba valstybei – daugiau nei akivaizdi* [interaktyvus]. <https://lrv.lt/lt/naujienos/premjeras-strategine-zemes-ukio-svarba-valstybei-daugiau-nei-akivaizdi/>.

eksporto,¹⁰⁷ kas reiškia, jog Lietuvos žemės ūkio ir susiję maisto produktai yra paklausūs globalioje rinkoje. Visa tai gali lemti užsienio investuotojų susidomėjimą ne tik žemės ūkio veiklų vystymo Lietuvoje galimybėmis, tačiau taip pat ir investicijų į susijusius objektus paklausą.

Svarbu pažymėti, kad šio klausimo svarba Lietuvoje įgijo ypatingą reikšmę dar 2025 metų liepą, kuomet Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerija inicijavo Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo pataisas, kuriose išreiškė poreikį papildyti minėto įstatymo priedėlio 1 dalies 4 skyrių „Svarbiausios saugumą užtikrinančios Lietuvos vidaus politikos nuostatos“ poskyriu „Žemės ūkio ir (ar) maisto ūkio politika“.¹⁰⁸ Aiškinamajame rašte žemės ūkio ir (ar) maisto ūkio politikos pripažinimas viena svarbiausių nacionalinį saugumą užtikrinančių Lietuvos vidaus politikos dalių buvo grindžiamas susiklosčiusia geopolitine situacija, bei apsirūpinimo maistu saugumo ir maisto įperkamumo pripažinimu vienu pagrindinių ES ir kitų valstybių narių prioritetu.¹⁰⁹ 2025 m. spalio 14 d. Seimas pritarė šioms pataisoms, o tų pačių metų lapkričio 13 d. buvo priimtas Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio pakeitimo įstatymas, kuriuo žemės ūkio ir (ar) maisto ūkio sektoriai buvo pripažinti strategiškai svarbiais valstybės nacionaliniam saugumui.¹¹⁰ Pažymėtina, kad kartu su minėtų Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo keitimo projektu buvo teiktas pasiūlymas ir dėl NSUSOAĮ 6 str. papildymo šeštuoju žemės ūkio ir (ar) maisto sektoriumi.¹¹¹ Tačiau Valstybės saugumo departamentas savo pateiktoje išvadoje nurodė, kad šiuo metu nėra jokių žvalgybinių duomenų, pagrindžiančių nacionalinio saugumo interesų neatitinkančių subjektų siekius vystyti veiklą žemės ūkio ir maisto ūkio sektoriuose.¹¹² Vyriausybės kanceliarijos Teisės departamentas, antrindamas Valstybės saugumo departamentui, nurodė, kad atsižvelgiant į įstatymo tikslus,

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija (n.d.). *Ekonominių ryšių švieslentė* [interaktyvus]. <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiOTI1NjA5NWUtNzY5Yi00ZjkwLTg1ZTEtNTBjODAxZWZyYTI3IiwidCI6IjdiY2U0OWFkLTZlMTMtNDY2Nj05Njk4LTg5YjYyNzRiYTlmNiIsImMiOiI9>.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio pakeitimo įstatymo projektas. 2025 m. liepos 18 d. Nr. XVP-661.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2025-07-18) [interaktyvus]. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/24d5f45162cb11f0a19dcea0bcc863ad?jfwid=wnoi6lnyg>.

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio pakeitimo įstatymas. 2025 m. lapkričio 25 d. Nr. XV-519. TAR, 2025, 19755.

¹¹¹ Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo Nr. IX-1132 6 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas. 2025 m. birželio 13 d. Nr. 25-4127(4).

¹¹² Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento 2025 m. birželio 11 d. išvada Nr. 18-6733 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo Nr. IX-1132 6 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio pakeitimo įstatymo“ [interaktyvus]. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/1639658146c411f0a19dcea0bcc863ad?jfwid=wnoi6loq8>.

naujojo sektoriaus įtvirtinimo pagrindimui trūksta (i) aiškaus įvardinimo, su kokiomis nacionalinio saugumo grėsmėmis jis susiduria ir kaip siūlomas pakeitimas galėtų spręsti kylančias grėsmes, bei (ii) aiškių kriterijų, kuriais remiantis būtų galima atskirti subjektus ir veiklas, patenkančias į žemės ūkio ir (ar) maisto sektorių.¹¹³ Atsižvelgiant į šias pastabas 2025 m. liepos 4 d. NSUSOAĮ keitimo projektas buvo grąžintas rengėjams ir šiai dienai matyti, kad šis projektas „nejuda iš vietos“ ir nėra aišku kada bus įvestos NSUSOAĮ pataisos dėl strategiškai svarbaus žemės ir (ar) maisto ūkio sektoriaus įtvirtinimo. Tačiau atsižvelgiant į tai, kas aptarta matyti, kad Lietuvoje šiuo metu jau yra įžvelgiamas poreikis užtikrinti tinkamą gyventojų apsirūpinimą maisto produktais, užtikrinant saugią ir geros kokybės žemės ūkio ir maisto produktų tiekimą rinkai. Tik deramas šio tikslo įgyvendinimas ir užtikrinimas kol kas lieka neaiškus. Atsižvelgiant į aptartų valstybių narių patirtis matyti, kad Lietuvoje aiškių kriterijų, kuriais remiantis būtų galima atskirti subjektus ir veiklas, patenkančias į žemės ūkio ir (ar) maisto sektorių, nustatymo problema galėtų būti sprendžiama investicijų patikros mechanizmo taikymo ribas išplečiant pagrindinių strategiškai svarbių maisto ir (ar) žemės ūkio produktų rūšių gamybos ir tiekimo veiklos ir (ar) konkretaus įgyjamo dirbamos žemės ploto, ir jų apimčių nustatymo, atžvilgiu.

Kaip pažymi EBPO, valstybės narės, kurios į savo investicijų tikrinimo mechanizmų taikymo apimtį neįtraukia svarbių veiklos sričių, infrastruktūros ar kitų objektų, disponuoja riboto veiksmingumo priemonėmis, skirtomis valdyti su užsienio investicijomis susijusias rizikas.¹¹⁴ Matyti, jog šią problemą iš dalies lemia tai, jog Reglamentas valstybėms narėms, turinčioms skirtingus požiūrius į tai, kokie sektoriai yra labiausiai pažeidžiami, suteikia laisvę nustatyti užsienio investicijų tikrinimo mechanizmų taikymo apimtį. Atsižvelgdama į tai, Naujoji Reglamento redakcija numato poreikį įtvirtinti visoms valstybėms narėms privalomą strategiškai svarbių ūkio sektorių sąrašą, kuris apimtų:¹¹⁵ (i) dvejopo naudojimo prekių gamybą bei prekybą, (ii) ES Bendrajame karinės įrangos sąraše nurodytą karinės įrangos ir technologijų

¹¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės 2025 m. birželio 23 d. išvada Nr. NV-1461 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo Nr. IX-1132 6 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio pakeitimo įstatymo projekto“ pp. 1 [interaktyvus]. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/bd0a5fa0501e11f0a19dcea0bcc863ad?jfwid=wnoi6lomg>.

¹¹⁴ OECD (2022). Framework for Screening Foreign Direct Investment into the EU: Assessing effectiveness and efficiency. *OECD Publishing, Paris*, p. 66 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1787/f75ec890-en>.

¹¹⁵ Council of the European Union (2026-02-10). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the screening of foreign investments in the Union and repealing Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council*, 4 str. 4 d. [interaktyvus]. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6254-2026-INIT/en/pdf>.

gamybą ir prekybą, (iii) kvantinių technologijų, puslaidininkių ir dirbtinio intelekto technologijų kūrybą bei tyrimus, (iv) vykdomą veiklą transportavimo, energetikos ir skaitmeninės infrastruktūros sektoriuose, (v) strateginių žaliavų (vario, ličio, grafito ir kt.) žvalgybą, išgavimą, apdirbimą, perdirbimą, (vi) finansinių ir kredito įstaigų veiklą, ir (vii) rinkimų infrastruktūrą.

Atsižvelgiant į šį sąrašą matyti, kad Lietuvos investicijų patikros mechanizmo apimtis turėtų būti papildyta praplečiant esamų strategiškai svarbių ūkio sektorių apimtį, t. y. esamus strategiškai svarbius ūkio sektorius papildant naujomis į juos patenkančiomis veiklos rūšimis, bei apibrėžiant naujus strategiškai svarbius ūkio sektorius, tokius kaip dvejopo naudojimo prekių gamyba bei prekyba ir strateginių žaliavų (kaip jos suprantamos pagal ES Reglamentą Nr. 2024/1252)¹¹⁶ ūkio sektorius. Atsižvelgiant į dabartinę Lietuvos investicijų patikros mechanizmo sistemą Vyriausybei tektų pareigą identifikuoti ir įtvirtinti į šiuos sektorius patenkančias veiklos sritis.

Apibendrinant visa, kas buvo aptarta šioje dalyje matyti, jog Lietuvos investicijų patikros mechanizmo apimtis stokoja apibrėžtumo, pavyzdžiui, kaip aptarta su elektros ir šilumos energijos grandinėmis. O lyginant su esamais kitų valstybių narių užsienio investicijų patikros mechanizmais, neatsižvelgia į paskutiniųjų metų Europoje bei Lietuvoje vyraujančias tendencijas ir ūkinės veiklos prioritetus, todėl į tikrinamų užsienio investicijų apimtį neįtraukia dalies kritiškai svarbiais laikytinų veiklos sričių (ir su jomis susijusių objektų), tokių kaip aukštųjų medicinos technologijų ir biotechnologijų. Taip pat strategiškai svarbiu pripažinto žemės ūkio ir maisto sektoriaus apsaugos nuo potencialiai nacionalinio saugumo interesų neatitinkančių investuotojų užtikrinimas Lietuvoje kol kas dar lieka neaiškus.

2.2.3. Užsienio investicijų keliamos rizikos

Kaip minėta, užsienio investicijų patikra yra skirta apsaugoti valstybei svarbius interesus nuo netinkamų, t. y. tam tikras rizikas keliančių, užsienio investuotojų. Lietuvoje investicijų tikrinimo mechanizmas skirtas saugoti išskirtinį valstybinį interesą – nacionalinį saugumą. Tad akivaizdu, jog yra skirtas užkirsti kelią kilti grėsmėms, kurios gali pažeisti šį interesą. Šioje

¹¹⁶ Europos Parlamento ir Tarybos 2024 m. balandžio 11 d. (EB) Nr. 2024/1252, kuriuo nustatoma saugaus ir tvaraus ypatingos svarbos žaliavų tiekimo užtikrinimo sistema ir kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 168/2013, (EB) Nr. 2018/858, (EB) Nr. 2018/1724 ir (EB) Nr. 2019/1020. OL L, 2024/1252, 2024 5 3.

vietoje atsiskleidžia kitas itin svarbus investicijų patikros mechanizmo elementas – tai užsienio investuotojų keliamos rizikos. Atsižvelgiant į tai natūraliai kyla klausimas – kokias rizikas užsienio investicijos ir investuotojai gali kelti Lietuvos nacionalinio saugumo interesams ir nuo ko konkrečiai siekiama apsaugoti strategiškai svarbius ūkio sektorius, įmones, turtą ar kitus objektus?

NSUSOAĮ 1 str. 1 d. įtvirtina pagrindinį Lietuvos investicijų patikros sistemos tikslą – užtikrinti valstybės nacionaliniam saugumui svarbiais pripažintų objektų ir apsaugos zonose esančio turto bei teritorijos apsaugą nuo visų galinčių kelti grėsmę nacionalinio saugumo interesams rizikos veiksnių, taip pat šalinti tokių veiksnių atsiradimo priežastis ir sąlygas. Pažymėtina, jog, nors NSUSOAĮ Lietuvos investicijų patikros mechanizmui iškelia konkretų ir aiškų tikslą, tačiau nei pats įstatymas ar jį lydintys poįstatyminiai teisės aktai neįtvirtina, kokias konkrečiai rizikas nacionalinio saugumo interesams gali kelti šios užsienio investicijos. Šį neapibrėžtumą pirmiausia padeda spręsti Lietuvos teismų praktika, kuri susirūpinimą nacionaliniu saugumu grindžia tuo, jog sudarius sandorį investuojančioji šalis „įgis prieigą ar kitokią galimybę susipažinti su esminio subjekto ar įmonės saugumo planuose ar kituose esminio subjekto ar įmonės vidaus dokumentuose nustatytais ryšių ir informacinėmis sistemomis (ar jų dalimis), šių ryšių ir informacinių sistemų (ar jų dalių) technologijomis“.¹¹⁷ Atsižvelgiant į NSUSOAĮ keliamus tikslus bei patikros mechanizmo taikymo apimtį, darytina išvada, kad vienodas susirūpinimas taip pat kyla ir dėl (i) visos su tikrinama investicija susijusios infrastruktūros, kitaip tariant – susijusių įrenginių, turto ir teritorijos (apsaugos zonų), galinčių turėti esminę reikšmę Lietuvos nacionaliniam saugumui, bei (ii) visuose strategiškai svarbiuose ūkio sektoriuose veiklą vykdančių subjektų, į kuriuos nukreiptos užsienio investicijos.

Kaip 2025 m. Lietuvos Respublikos Valstybinio saugumo departamentas pažymėjo Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime, Lietuvai strategiškai svarbūs ūkio sektoriai sulaukia vis daugiau fizinių ir juridinių asmenų, kurie turi nacionalinio saugumo interesų neatitinkančių ryšių Rusijoje, Kinijoje ir Baltarusijoje, dėmesio. Šių valstybių subjektai paprastai siekia paveikti kitos šalies sprendimus ar poziciją pasitelkdamos politines, ekonomines priemones ar verslo ryšius, kuriuos gali panaudoti savo įtakai didinti, atskiriems pelningiems verslo sandoriams sudaryti, tarptautinėms sankcijoms apeiti ar lobizmui

¹¹⁷ Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2025 m. spalio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2639-815/2025, para. 20.

skatinti.¹¹⁸ Tokių subjektų atliktos investicijos bei Lietuvoje turimi verslo ryšiai gali būti panaudojami ir priešišku šalių žvalgybos tarnybų priedangai.¹¹⁹ Atsižvelgiant į visa tai, galime išskirti šias pagrindines užsienio investicijų keliamas rizikas: (i) grėsmė, kad užsienio investuotojai gali gauti prieigą prie strategiškai svarbios infrastruktūros ar turėti neigiamos įtakos strategiškai svarbiems šalies ūkio sektoriams, (ii) grėsmė, itin jautrios informacijos bei duomenų apie pažeidžiamas strateginės infrastruktūros vietas, strategiškai svarbiuose sektoriuose veikiančias įmones ir jų įgyvendinamus projektus, nutekinimui bei (iii) grėsmė dėl užsienio investuotojui suteikiamos prieigos prie strategiškai svarbiuose ūkio sektoriuose naudojamų ir diegiamų technologijų.¹²⁰

Pirmoji rizika suponuoja grėsmę, kad valstybės saugumo interesai bus pažeisti, jei užsienio investiciją atlikusio investuotojo tikslai pasirodys esą susiję ne tik su ilgalaikių tarpusavio verslo santykių užmezgimu ir tolimesniu bendradarbiavimu, tačiau su kitokiais tikslais, kuriais bus specialiai siekiama pakenkti Lietuvos nacionaliniam saugumui. Verta atsižvelgti į tai, kad nacionalinio saugumo interesų neatitinkantys subjektai, susiję su Rusija, vis dažniau siekia investuoti į Lietuvos finansų sektorių, tikėtina, jog siekdami apeiti jiems taikomas tarptautines sankcijas.¹²¹ Dar praeitų metų viduryje Lietuvos institucijoms ir teismams teko nagrinėti atvejį, dėl su Rusija susijusio asmens, investavusio į finansų sektoriuje veikiančią įmonę pripažinimo neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų. Lietuvos Respublikos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT) pripažino, kad kompetentingų institucijų sprendimas atimti šiam investuotojui teisę dalyvauti ir balsuoti finansų sektoriuje veikiančios bendrovės visuotiniame akcininkų susirinkime bei naudotis kitomis akcininko neturtinėmis teisėmis, buvo teisėtas ir pagrįstas. Pagrindiniu šio sprendimo motyvu buvo laikomas investuotojo artimas ryšys su asmeniu, palaikančiu glaudžius ryšius su Rusijos nusikalstamu pasauliu (su asmenimis, vykdančiais sukčiavimo nusikalstamas veikas) bei sankcionuotais Rusijos subjektais. Teismas konstatavo, kad šiuo atveju kyla rizika, jog pareiškėjui artimas asmuo darys poveikį jam ir jo valdomai finansų įstaigai, ar nacionaliniam

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos Valstybinio saugumo departamentas (n.d.). *Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas* [interaktyvus]. <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2025/03/2025-LT.pdf>, p. 9-12.

¹¹⁹ *Ibid.*

¹²⁰ ZWARTKRUIS, Wolf., JONG, Bas J. de (2020). The EU Regulation on Screening of Foreign Direct Investment. A Game Changer? *European Business Law Review*, 31(3), p. 5 [interaktyvus]. https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=3428247.

¹²¹ Lietuvos Respublikos Valstybinio saugumo departamentas (n.d.). *Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas* [interaktyvus]. <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2025/03/2025-LT.pdf>, p. 49 ir p. 54-56.

saugumui užtikrinti strategiškai svarbiame ūkio sektoriuje veikiančios bendrovės veiklai.¹²² Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad šio sprendimo kontekste asmuo, turintis ryšių su sankcionuotais bei nusikalstamas finansines veikas atliekančiais subjektais kelia riziką, jog leidus vykdyti šią investiciją gali kilti neigiamas poveikis Lietuvos ekonomikai bei finansų rinkai. Visa tai kelia grėsmę, kad investuotojas pats arba kartu su Rusijos subjektais, gali siekti daryti nusikalstamas veikas, tokias kaip pvz.: pinigų plovimas, sukčiavimas, mokesčių slėpimas ir kt., nukreiptas prieš Lietuvai strategiškai svarbų finansų sektorių. Tokia veikla be abejonės neigiamai paveiktų ne tik visos Lietuvos mokesčių sistemą, tačiau taip pat atvertų kelią korupcijai.

Antroji bei trečioji rizikos, kaip nurodyta aukščiau, suponuoja grėsmę susijusią su valstybėje naudojamomis ar sukurtomis technologijomis, duomenimis ar informacija, naudojamomis gamyboje ar kituose veiklos strategiškai svarbiame ūkio sektoriuje vykdymo etapuose, kurių investuotojas anksčiau neturėjo ir kurie ateityje galėtų būti nukreipti prieš valstybės nacionalinio saugumo interesus. Pavyzdžiui, tokia investicija galėtų leisti užsienio investuotojui įsigyti pažangiausias technologijas, perduoti jas į savo šalį ir vėliau likviduoti įmonę, kurioje tos technologijos buvo sukurtos, gauti jautrius asmens duomenis ir juos perduoti savo šalies vyriausybei, kad jie būtų panaudoti prieš konkrečius asmenis.¹²³ Šios rizikos taip pat kelia susirūpinimą dėl nacionalinio saugumo interesų neatitinkančių investuotojų galimo poveikio strategiškai svarbiuose ūkio sektoriuose veikiantiems subjektams, t. y. galimybės stebėti jų veiklą ir daryti įtaką, susipažinti ir nutekinti slaptus duomenis, išskirtines technologijas bei informaciją ir kt.¹²⁴ Pažymėtina, kad informacinių technologijų ir telekomunikacijų bei kitų aukštųjų technologijų srityje veikiančios Lietuvos įmonės ir jų produkcija domina Rusijos karo pramonėje veikiančius subjektus.¹²⁵ Nesenai Lietuvos institucijos, atlikusios Lietuvoje veikiančios įmonės (vienos iš įmonės akcininkių, prieš tai investavusios į šią įmonę) *ex post* vertinimą nustatė, kad dėl akcininkės ryšių su valstybe, potencialiai siekiančia paveikti Lietuvos sprendimus ar poziciją, būtent pasitelkiant verslo

¹²² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2025 m. gegužės 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1854-789/2025, para. 109-111 ir para. 115.

¹²³ DANZMAN, Sarah Bauerle, MEUNIER, Sophie (2023). Naive no more: Foreign direct investment screening in the European Union. *Global Policy*, 14(3), p. 41 [interaktyvus].
<https://doi.org/10.1111/1758-5899.13215>.

¹²⁴ ZWARTKRUIS, Wolf., JONG, Bas J. de (2020). The EU Regulation on Screening of Foreign Direct Investment. A Game Changer? *European Business Law Review*, 31(3), p. 6 [interaktyvus].
https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=3428247.

¹²⁵ *Ibid*, p. 58-59.

ryšius ir taikant politines, ekonomines priemones, įmonė buvo pripažinta neatitinkančia nacionalinio saugumo interesų.¹²⁶ Dėl šios priežasties įmonei buvo uždrausta vykdyti statybos ir projektavimo darbus kariniame poligone. Teismas pažymėjo, kad karinis poligonas ir visi jame statomi objektai yra kritinės reikšmės infrastruktūra, kurios vystymas privalo būti patikimas, kitu atveju, Lietuvos krašto apsaugos sistemos institucijos, nebegalėtų tinkamai vykdyti joms priskirtų krašto gynybos funkcijų ir tai galėtų sukelti realią egzistencinę grėsmę Lietuvos valstybei.¹²⁷ Lietuvos apeliacinis teismas (toliau – ApT) pripažino, kad tokie asmenys kaip minėtoji akcininkė, yra rizikos grupėje, kadangi ji gali būti pasitelkta Rusijos, Baltarusijos ar Kinijos institucijų žvalgybos operacijoms vykdyti.¹²⁸ Apibendrintai, galima teigti, kad įmonei buvo neleista atlikti minėtų darbų, kadangi jai būtų suteikta prieiga ne tik prie kritiškai svarbios infrastruktūros, tačiau taip pat ir prie visos su darbais susijusios strateginę reikšmę turinčios informacijos bei duomenų. Dėl šios priežasties buvo pripažinta, kad įmonės akcininkė, turinti pastovių verslo ryšių su priešiška Lietuvai valstybe savaime kelia grėsmę nacionalinio saugumo interesams, o bet kokia galimybė pasireikšti aptartoms rizikoms karinio poligono statybos projekte yra negalima ir turi būti užkardyta. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta darytina išvada, kad reali rizika, lemianti pagrindą konstatuoti kylančią grėsmę šios bylos kontekste buvo pakankamai reali galimybė Lietuvai priešiškomis valstybėmis pasinaudoti Lietuvos subjektais, siekiant sutrikdyti itin svarbius nacionalinius interesus užtikrinančių institucijų veiklą.

Kitose valstybėse narėse galima įžvelgti analogišką požiūrį į nacionalinio saugumo interesų neatitinkančių investicijų keliamas rizikas. Pavyzdžiui 2022 m. Vokietijos vyriausybė nusprendė atšaukti jau įsiteisėjusį sandorį, kuriuo sveikatos apsaugos sektoriuje veikianti plaučių ventiliatorius gaminanti įmonė „Heyer Medical AG“ buvo nupirktą Kinijos investuotojos „Aeonmed Group“, vykdančios anesteziologinės ir kvėpavimo aparatūros gamybos veiklą. Vokietijos institucijos, atsižvelgdamos į galimą Kinijos poveikį nacionalinio saugumo interesams, nusprendė peržiūrėti užsienio investiciją *ex post*. Šio vertinimo metu buvo konstatuota, kad „Aeonmed Group“ veikla Vokietijoje pasižymi agresyvios kainodaros nustatymu bei taikymu, taip pat pasiklovimu ir naudojimu Kinijos valstybės teikiamomis

¹²⁶ *Ibid*, 27.2 p.

¹²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-459-790/2025, para. 27.1.

¹²⁸ *Ibid*, para. 27.2 p.

finansinėmis paramos priemonėmis.¹²⁹ Vokietijos vyriausybė teigė, kad Vokietijai yra ypač svarbu turėti vietinius medicinos technologijų gamintojus tam, kad jas (plaučių ventiliatorius) ji galėtų įsigyti nepriklausydama nuo užsienio gamintojų valios. Visa tai kėlė susirūpinimą, kad įsigijusi „Heyer Medical AG“, Kinijos gamintoja „Aeonmed Group“ galėtų išstumti Europiečius konkurentus iš rinkos, pasinaudodama itin žemos prekių kainos strategija.¹³⁰

Kitas puikus pavyzdys – Italija, kuri 2021 m. uždraudė Kinijos įmonei, dalinai valdomai Kinijos valstybės, investuoti ir įgyti 70 proc. akcijų dalį puslaidininkius gaminančioje Italijos įmonėje. Pagrindine tokį sprendimą lėmusia aplinkybe buvo laikomas Italijoje egzistuojantis puslaidininkių produkcijos trūkumas bei tai, kad puslaidininkių technologijos ir prieiga prie jų turi strateginę reikšmę valstybės nacionaliniam saugumui. Sprendimu buvo konstatuota, kad minėtas puslaidininkių trūkumas Italijoje lemia, jog šios rūšies prekės yra itin svarbios valstybei, o šios įmonės perleidimas galėtų lemti pernelyg didelį puslaidininkių rinkos priklausymą nuo Kinijos įmonės sprendimų, kadangi alternatyvių tokios produkcijos tiekimo šaltinių nėra gausu.¹³¹ Buvo konstatuota, kad dėl šių priežasčių kyla pagrįsta rizika, kad šių prekių gamyba gali būti sustabdyta arba atidėta, o jų tiekimui numatytos tam tikros ribojančios patekti į rinką sąlygos. Apibendrintai, matyti, jog ši investicija buvo vertinama kaip „grėsmė Italijoje pagamintoms prekėms“, kadangi buvo pripažinta, jog šia investicija Kinija siekia tenkinti savo tikslus, susijusius su prieigos prie atitinkamų puslaidininkių technologijų gavimu bei savo įtakos pasaulinėje puslaidininkių rinkoje didinimu.¹³²

Prancūzijos institucijos 2021 m. uždraudė Jungtinių Amerikos Valstijų bendrovei „Flowserve Corporation“ įgyti dviejų įmonių, gaminančių vožtuvus branduolinių povandeninių laivų ir valstybės valdomų atominių elektrinių katilinėms, „Segault“ ir „Velan“ akcijų dalį. Pagrindiniais šio sprendimo motyvais buvo laikoma tai, jog pirma, abi įmonės vykdo veiklą strategiškai svarbiame ūkio sektoriuje, bei antra, savo gaminamus vožtuvus tiekia strategiškai svarbiems Prancūzijos subjektams, t. y. pagrindiniams Prancūzijos branduolinių povandeninių laivų ir lėktuvnešių gamintojams bei kelioms valstybinėms atominėms

¹²⁹ Antitrust Politics (2022-04-28). *Update on German FDI – Government about to prohibit medical deal* [interaktyvus]. <https://antitrustpolitics.com/2022/04/28/update-on-german-fdi-government-about-to-prohibit-medical-deal/>.

¹³⁰ *Ibid.*

¹³¹ Dattenna (n.a.). *Italy's FDI screening "Golden Power" reflects increasing security awareness* [interaktyvus]. <https://www.datenna.com/resources/the-italian-golden-power-increasing-concerns-towards-external-investments/>.

¹³² *Ibid.*

elektrinėms.¹³³ Prancūzijos ekonomikos ministerija savo sprendime kaip rizikos veiksnius įvardino tai, jog Amerikos įmonei investavus į „Segault“ ir „Velan“, ji įgys teisę kontroliuoti šių gamintojų veiklos sprendimus, t. y. galės daryti įtaką strategiškai svarbiame ūkio sektoriuje veikiančioms įmonėms. Dėl šios įgytos įtakos „Flowserve Corporation“ ateityje galėtų taikyti eksporto apribojimus pagal tarptautinę ginklų prekybą reglamentuojančių teisės aktų (ITAR) nuostatas ir taip kelti grėsmę strategiškai svarbių Prancūzijos subjektų (branduolinių laivų gamintojų, valstybinių atominių elektrinių) veiklai.¹³⁴ Matyti, kad šioje situacijoje pagrindiniu rizikos veiksniumi, lėmusiu užsienio investicijos draudimą, buvo laikoma reali grėsmė dėl galimos Amerikos įmonės neigiamos įtakos strategiškai svarbiems Prancūzijos ūkio subjektams bei strategiškai svarbiam ūkio sektoriui ir susijusių prekių tiekimui.

Matyti, jog tiek Lietuva, tiek ir kitos valstybės narės siekia apsaugoti savo nacionalinius saugumo interesus nuo neigiamos užsienio investuotojų įtakos strategiškai svarbiuose ūkio sektoriuose. Kaip ir Lietuva, kitos valstybės narės siekia užkardyti galimas rizikas dėl pavojingų užsienio investuotojų prieigos prie strategiškai svarbių išteklių, technologijų ar informacijos, taip pat įtakos didinimo strategiškai svarbiuose ūkio sektoriuose ir atitinkamose prekių ir paslaugų rinkose.

Lygiai kaip NSUSOAĮ, taip ir Reglamentas neįtvirtina, kokias, su nacionaliniu saugumo ar viešuoju interesu susijusias, rizikas konkrečiai gali kelti užsienio investicijos. Tačiau atsižvelgtina į tai, kad jau anksčiau aptarta ESTT praktika kelia vieną pagrindinį reikalavimą, kuris yra itin svarbus nustatant rizikos veiksnius ir pripažįstant užsienio investuotojus neatitinkančiais nacionalinių interesų – tai realios grėsmės egzistavimas.¹³⁵ Anksčiau aptarta ESTT praktika numato, kad rizika negali būti hipotetinė, t. y. turi egzistuoti objektyvios aplinkybės, kurios leidžia pagrįstai manyti, jog egzistuoja reali grėsmė, dėl kurios kyla pavojus svarbiems nacionaliniams interesams.

Pažymėtina, kad konkrečių rizikų apibrėžimas tiek nacionalinėje, tiek ir ES teisėje, vargu, ar turėtų didelės naudos valstybėms narėms atlikti užsienio investicijų patikras, todėl net ir Naujoji Reglamento redakcija neįtvirtina konkretaus rizikų, galinčių kilti svarbiems nacionaliniams interesams sąrašo. Lietuvos mastu Lietuvos Respublikos Konstitucinis

¹³³ Hogan Lowells (2023-10-23). *FDI - Key takeaways from France's decision not to authorise foreign takeover of nuclear suppliers* [interaktyvus]. <https://www.hoganlovells.com/en/publications/fdi-key-takeaways-from-frances-decision-not-to-authorise-foreign-takeover-of-nuclear-suppliers>.

¹³⁴ *Ibid.*

¹³⁵ *Église de scientologie* [ESTT], Nr. C-54/99, (2000-03-14), ECLI:EU:C:2000:124, para. 17; *Komisija prieš Portugaliją* [ESTT], Nr. C-171/08, (2010-07-08), ECLI:EU:C:2010:412, para. 73.

Teismas (toliau – LRKT) yra konstatavęs, kad bendra tautos gerovė yra gana bendras ir platus kriterijus,¹³⁶ kurio turinys kiekvienu konkrečiu atveju atskleidžiamas atsižvelgiant į ekonominius, socialinius bei kitus svarbius veiksnius.¹³⁷ Atsižvelgtina, jog esama geopolitinė situacija, visuotinės sveikatos, ekonominės ar kitokios krizės, bei kiti veiksniai, gali suponuoti skirtingų grėsmių kilimą skirtingiems nacionaliniams interesams, tad taip pat ir neviseiškai vienodą rizikų reikšmingumo bei vertinimo apimtį kiekvienu atitinkamu laikotarpiu. Pavyzdžiui, prasidėjus COVID-19 pandemijai ir pasaulį ištikus sveikatos krizei, Europos Komisija, kaip buvo minėta ir anksčiau, ėmėsi iniciatyvos skatinti valstybes nares atkreipti dėmesį į sveikatos apsaugos sektorių, gyvybės mokslus, susijusias technologijas bei objektus ir užtikrinti tinkamą jų apsaugą nuo tiesioginių užsienio investicijų. Atsižvelgiant į šiuos naujus prioritetus, Europos Komisija akcentavo ir siekį apsaugoti nuo galimų rizikos veiksnių, tokių kaip (i) ypatingos svarbos turto ir technologijų praradimas, (ii) Europos akcijų rinkų kintamumas ir nuvertėjimas, (iii) kritinių medicinos ir apsaugos priemonių tiekimo grandinių sutrikdymas, (iv) galima trečiųjų valstybių remiamų investuotojų įtaka sveikatos apsaugos sistemai, ir (v) priklausomybė nuo užsienio valstybių sveikatos ir medicinos priemonių.¹³⁸

Atsižvelgiant į šias Europos Komisijos identifikuotas rizikas, 2020 m. Vokietijoje kilo susirūpinimas dėl Jungtinių Amerikos Valstijų subjektų tariamo bandymo įgyti skiepus prieš COVID-19 virusą gaminančią Vokietijos įmonę „CureVac“. Viešojoje erdvėje pasirodė oficialūs Vokietijos institucijų pranešimai, teigiantys, jog investicija būtų neleistina dėl Jungtinių Amerikos Valstijų siekio įgyti vieną pagrindinių eksperimentinių vakcinų, skirtų kovoti prieš koronavirusą. Priežastimi buvo įvardijamas numanomas Jungtinių Amerikos Valstijų tikslas, kuriuo gali būti siekiama pirma, šią vakciną naudoti išimtinai savo nacionaliniams su sveikatos apsauga susijusiems interesams tenkinti, t. y. Europai prarandant galimybes efektyviai kovoti su koronaviruso sukelta pandemija.¹³⁹ Antra, buvo teigiama, kad tokia investicija keltų riziką, jog pandemijos metu itin reikšminga bei ir taip smarkiai koncentruota prekių rinka būtų valdoma užsienio subjekto, t. y. kiltų reali bei rimta grėsmė, jog Vokietijoje bei Europoje ženkliai sumažės subjektų, galinčių užtikrinti skiepų gamybą, taip sukeliant priklausomumą

¹³⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. kovo 4 d. nutarimas. TAR, 2021, 4528, para. 12.1.

¹³⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. rugsėjo 22 d. nutarimas. TAR, 2022, 19372, para. 13.2.

¹³⁸ Europos Komisijos komunikatas (2020-03-26). *Gairės valstybėms narėms dėl tiesioginių užsienio investicijų ir laisvo kapitalo judėjimo iš trečiųjų šalių ir Europos strateginio turto apsaugos prieš pradedant taikyti Reglamentą (ES) 2019/452 (TUI tikrinimo reglamentas)* [interaktyvus]. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020XC0326\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020XC0326(03)).

¹³⁹ The BMJ (2020-04-17). *Covid-19: Trump sought to buy vaccine developer exclusively for US, say German official* [interaktyvus]. <https://www.bmj.com/content/368/bmj.m1100>.

nuo Jungtinių Amerikos Valstijų produktų. Darytina išvada, jog buvo baiminamasi, kad investicija į skiepus gaminančią įmonę, kuri pandemijos metu buvo laikoma išskirtinai svarbia ne tik Vokietijos, bet ir visos ES sveikatos apsaugos interesams, suteiks Jungtinėms Amerikos Valstijoms galimybę daryti įtaką strategiškai svarbiam ūkio sektoriui, bei suteiks prieigą prie kritinę reikšmę turinčių technologijų ir duomenų.

Iš aptartos Lietuvos ir kitų valstybių narių praktikos matyti, kad pagrindinės rizikos, nacionalinės svarbos interesams yra susiję su užsienio investuotojams suteikiama prieiga prie strategiškai svarbios infrastruktūros, su šia infrastruktūra ir vykdoma veikla susijusia informacija, duomenimis, bei naudojamomis technologijomis. Grėsmė kyla būtent tuomet, kai užsienio investuotojai jiems suteiktą prieigą prie minėtų objektų panaudoja ne pagal teisėtą tikslą bei paskirtį, bet siekdami pakenkti investiciją priimančiosios valstybės nacionalinės svarbos interesams. Tai gali būti siekis sumažinti tiekimo grandinių atsparumą, strategiškai svarbių objektų bei infrastruktūros saugumą, pasinaudojant ar nutekinant ypatingos svarbos technologijas, sukeliant ekonominę priklausomybę ar ekonominį spaudimą.¹⁴⁰

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad siekiant apibrėžti, kas yra laikoma rizikos veiksniais pirmiausia, ES lygmeniu atsižvelgtina į ESTT formuojamą išsamią ir nuoseklią praktiką dėl realios grėsmės kriterijaus. Antra, reikia atsižvelgti į Europos Komisijos, gaires dėl to, kokie veiksniai gali būti laikomi keliančiais riziką ES bei valstybių narių nacionaliniams interesams. Ir trečia, nacionaliniu lygmeniu valstybės narės, nepažeisdamos ESTT nustatytų kriterijų bei atsižvelgdamos į Europos Komisijos teikiamas gaires bei rekomendacijas, privalo kiekvieną užsienio investiciją vertinti atskirai. Atsižvelgdamos į konkrečiai situacijai būdingas aplinkybes jos privalo atlikti išsamų bei visapusišką vertinimą, ir tik nustačiusios realią ir pagrįstą grėsmę konstatuoti, jog investuotojas kelia pavojų svarbiems nacionaliniams interesams.

2.2.4. Investuotojų atitikties nacionalinio saugumo interesams vertinimo kriterijai

Aptarus, kas Lietuvos bei kitų valstybių narių praktikoje yra laikoma užsienio investuotojo riziką keliančiais veiksniais bei į kokias rizikas skatina atsižvelgti Europos Komisija, svarbu atkreipti dėmesį taip pat ir į tai, kokios objektyvios aplinkybės, t. y. kokie kriterijai leidžia

¹⁴⁰ KOK, Jochem de (2025). Investment Screening in the EU: From Liberalisation to the State of Exception. *The Journal of World Investment & Trade*, 27(1-2), p. 270 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1163/22119000-12340387>.

identifikuoti užsienio investuotojo riziką ir į ką turi atkreipti dėmesį patikrą atliekančios institucijos. Todėl šioje dalyje bus nagrinėjamas sekantis klausimas – kokios aplinkybės lemia investuotojo pripažinimą keliančiu grėsmę nacionalinio saugumo interesams?

Kaip yra pažymėjęs LRKT, įstatymų leidėjas, reguliuodamas ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų konstituciškai svarbiam tikslui – valstybės ir visuomenės saugumui užtikrinti, turi nustatyti specialų teisinį reguliavimą, skirtą nacionaliniam saugumui svarbiems ūkio sektoriams apsaugoti ir specialius reikalavimus ūkinei veiklai vykdyti, padedančius išvengti galimų grėsmių.¹⁴¹ Tokiu teisiniu reguliavimu gali būti numatyta asmenų, siekiančių vykdyti ūkinę veiklą strategiškai svarbiuose ūkio sektoriuose, patikra pagal numatytus vertinimo kriterijus, kurie leistų iš anksto užkirsti kelią nacionaliniam saugumui kylančioms grėsmėms.¹⁴² Todėl įstatymų leidėjas NSUSOAĮ 11 str. 1 d. įtvirtina nebaigtinį sąrašą kriterijų, į kuriuos Komisija, kiekvieną kartą atlikdama investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams vertinimą bei kompetentingų institucijų pateiktas nuomones privalo atsižvelgti. Investuotojas laikomas neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų jei jis pavyzdžiui:

1. užima dominuojančią investuotojo padėtį kurios nors rūšies iškastinių energijos išteklių importo į Lietuvos Respubliką rinkoje, taip pat dominuojančio importuotojo kontrolę investuotojo atžvilgiu, bei investuotojo sąsają su rinkoje dominuojančiu importuotoju;
2. turėjo ar palaiko ryšius su riziką didinančius ar grėsmę nacionaliniam saugumui keliančiomis užsienio valstybėmis ar jų subjektais;
3. turi sąsają su organizuotomis ar teroristinėmis grupuotėmis;
4. prieš jį yra vykdomas baudžiamasis persekiojimas ar jis turi neišnykusį teistumą už labai sunkius, sunkius ar apysunkius nusikaltimus, taip pat nusikaltimus Lietuvos nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai;
5. nevykdo Komisijos teiktų rekomendacijų, skirtų jo rizikos mažinimui;
6. ir kt.

Kaip yra pabrėžusi Vyriausybė, „grėsmės ir rizikos nacionalinio saugumo interesams nėra ir negali būti statiškos, todėl investuotojų vertinimo kriterijų sąrašas negali būti apibrėžtas konkrečiais, baigtiniais kriterijais“. ¹⁴³ Galima sakyti, jog šią Vyriausybės išreikštą poziciją dėl būtinumo valstybei turėti lanksčią ir veiksmingą patikros sistemą, reaguojančią į kintančias

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. kovo 4 d. nutarimas. TAR, 2021, 4528, para. 12.2.

¹⁴² *Ibid.*

¹⁴³ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2025 m. gegužės 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1854-789/2025, 6.6 p.

grėsmes ir rizikos veiksnius, galinčius kelti pavojų nacionalinio saugumo interesams, užtikrina NSUSOAĮ 11 str. 1 d. 10 p., įtvirtinantis vertinamojo pobūdžio investuotojo atitikties kriterijų. Būtent ši straipsnio dalis suteikia Komisijai teisę „nustatyti ar yra kitų pagrįstų duomenų dėl investuotojo rizikos ar neatitikties nacionalinio saugumo interesams“.¹⁴⁴ Darytina išvada, kad įstatymų leidėjas, siekdamas užtikrinti visapusišką bei veiksmingą nacionalinio saugumo interesų apsaugą, NSUSOAĮ neapsiribojo vien konkrečių investuotojo atitikties nacionaliniams saugumo interesams kriterijų įvardinimu *expressis verbis*, tačiau taip pat numatė, kad ir kiti duomenys, suponuojantys investuotojo netinkamumą, gali būti pagrindu pripažinti investuotoją neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų.

Nors nei poįstatyminiai teisės aktai, nei teismų praktika nesuformuluoja pavyzdinio galimų „kitų vertintinų duomenų“ sąrašo, tačiau nagrinėjant negausius konkrečius investuotojams atliktos patikros atvejus, galima išskirti kelis skirtingus NSUSOAĮ 11 str. 1 d. 1-9 p. neįvardintus kriterijus, lėmusius investuotojo pripažinimą keliančiu grėsmę nacionalinio saugumo interesams. Nagrinėdamas apeliacinį skundą byloje dėl investuotojo pripažinimo neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų remiantis NSUSOAĮ 11 str. 1 d. 10 p., LVAT, pritardamas pirmos instancijos teismui, atmetė apeliacinį skundą ir konstatavo, kad pareiškėja buvo pagrįstai pripažinta neatitinkančia nacionalinio saugumo interesų. Vertinamieji kriterijai, lėmę investuotojos neatitikimą buvo pripažinti: (i) su ja artimai susijusio asmens teistumas bei jo palaikomi ryšiai su Rusijos oligarchu, siejama su Rusijos nusikalstamu pasauliu, bei (ii) platūs ryšiai su sankcionuotais Rusijos subjektais.¹⁴⁵ Savo poziciją teismas grindė argumentais, kad šiuo atveju lemiamą reikšmę sprendimui turėjo ne su investuotojos artimojo teistumu susijusios aplinkybės, bet (i) kitokio pobūdžio grėsmę nacionaliniam saugumui keliantys ryšiai, suponuojantys riziką dėl šio asmens pažeidžiamumo, kurie kartu gali kelti grėsmę valstybės ar visuomenės saugumo interesams, (ii) kylanti rizika, kad pareiškėjai artimas asmuo darys poveikį jai ir jos valdomai finansų įstaigai ar kitokią įtaką, pareiškėjai valdant nacionaliniam saugumui užtikrinti strategiškai svarbiame ūkio sektoriuje veikiančios bendrovės akcijas.¹⁴⁶ Apibendrinant matyti, kad LVAT vertinimu pagal NSUSOAĮ 11 str. 1 d. 10 p. aplinkybe, suponuojančia pareiškėjos pažeidžiamumą ir kartu neatitikimą nacionalinio saugumo interesams. šioje byloje buvo pripažinti grėsmę nacionalinio saugumo interesams keliantys pareiškėjos ryšiai su asmeniu, kuris turi ryšių su Rusijos subjektais.

¹⁴⁴ *Ibid*, 6.7 p.

¹⁴⁵ *Ibid*, 30 ir 109-111 p.

¹⁴⁶ *Ibid*, 115 p.

Kitoje byloje, ApT nagrinėdamas apeliacinį skundą dėl perkančiosios organizacijos sprendimo pašalinti įmonę iš dalyvavimo viešuosiuose pirkimuose, Nacionalinei saugumo komisijai pripažinus įmonę neatitinkančia nacionalinio saugumo interesų pagal NSUSOAĮ 11 str. 1 d. 10 p., konstatavo, kad pareiškėja buvo pagrįstai pripažinta netinkama dėl ryšių su Rusija, Kinija ar Baltarusija, kuriais gali būti siekiama paveikti Lietuvos subjekto sprendimus ar poziciją taikant politines, ekonomines priemones arba pasitelkiant turimus verslo ryšius.¹⁴⁷ Viena iš aplinkybių, lėmusia pareiškėjos neatitikimą nacionalinio saugumo interesams buvo vienos iš jos akcininkų pilietybė. Nors byloje neviešinami duomenys apie tai, kurios iš trijų minėtų valstybių pilietė buvo akcininkė, tačiau teismas pripažino, kad nepriklausomai, tokie asmenys yra rizikos grupėje, kadangi jie gali būti pasitelkti Rusijos, Baltarusijos ar Kinijos institucijų žvalgybos operacijoms vykdyti.¹⁴⁸ ApT iš esmės pritarė pastabas sandorio vertinime pateikusių kompetentingų institucijų išvadoms ir nustatė, kad nors pareiškėjos akcininkė neatitinka kontroliuojančio asmens apibrėžimo, pagal NSUSOAĮ 6 str. 1 d. bei Konkurencijos įstatymo 3 str. 10 d., nustatytos faktinės aplinkybės turi būti vertinamos kaip kiti pagrįsti duomenys dėl investuotojo rizikos ar neatitikties nacionalinio saugumo interesams, kaip tai apibrėžta pagal NSUSOAĮ 11 str. 1 d. 10 p. Taip yra todėl, nes įvykus sandoriui šių kylančių rizikų būtų neįmanoma efektyviai valdyti. Dėl šios priežasties buvo konstatuota, kad aptartos aplinkybės kelia grėsmę nacionalinio saugumo interesams.¹⁴⁹ Vadinas, lemianti aplinkybė pripažinti investuotoją neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų gali būti ne tik kontroliuojančio asmens, bet taip pat ir tiesioginės kontrolės teisių neturinčio investuotojo akcininko pilietybė, jei siejant su tokio akcininko turimais ryšiais ji gali kelti grėsmę dėl valstybei jautrios informacijos perdavimu priešiškomis valstybėms.

Iš to, kas aptarta matyti, kad užsienio investicijų galimų sukelti grėsmių bei rizikų vertinimas yra atliekamas analizuojant esamas aplinkybes, kurių pagrindu siekiama nustatyti investuotojo pavojingumą. Šiuo aspektu LRKT pažymi, kad proporcingumo principas kelia reikalavimą įstatymu neriboti asmens teisių ir laisvių labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti.¹⁵⁰ Minėtas reikalavimas įstatymų leidėją įpareigoja nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių apribojimus, *inter alia* turi būti toks, kad (i) sudarytų galimybes kiek

¹⁴⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-459-790/2025, 27.2 p.

¹⁴⁸ *Ibid.*

¹⁴⁹ *Ibid.*, 27.3 ir 51-52 p.

¹⁵⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Tesimo 2020 m. liepos 24 d. nutarimas. TAR, 2020, 16411, para. 15.1.

įmanoma labiau atsižvelgti ir įvertinti individualią kiekvieno subjekto situaciją ir, (ii) atsižvelgiant į visas kiekvienai atskirai situacijai svarbias aplinkybes, leistų atitinkamai individualizuoti konkrečias tam asmeniui taikytinas jo teises ribojančias priemones.¹⁵¹ Kitaip tariant, tyrime dalyvaujančios institucijos kiekvieno investuotojo atveju privalo detaliai išnagrinėti, pirma, ar investuotojas arba jį kontroliuojantys asmenys netenkina kažkurio(-ių) NSUSOAĮ įtvirtinto atitikties kriterijaus,¹⁵² ir antra, įsitikinti, kad nėra kitų, NSUSOAĮ 11 str. 1 d. 1-9 p. nenumatytų, aplinkybių, kurios leidžia pagrįstai manyti, kad investuotojas kelia riziką nacionalinio saugumo interesams, t. y. ar nėra kitų riziką suponuojančių veiksmų. Analogišką nacionalinį reguliavimą numato taip pat ir kitos valstybės narės, tokios kaip Prancūzija, Vokietija, Čekija, Slovakija ir kt., kuriose užsienio investuotojo vertinimas taip pat yra atliekamas remiantis nebaigtiniu veiksmų sąrašu.¹⁵³ Pažymėtina, kad nepaisant to į kurią iš aptartų kategorijų (NSUSOAĮ aiškiai įvardintų vertinimo kriterijų, ar kitų, įstatyme nenustatytų, tačiau pagrįstai suponuojančių investuotojo riziką) patenka aplinkybės, lemiančios investuotojo riziką, bet kuri iš jų (arba jų daugetas) gali būti laikoma pagrindu pripažinti investuotoją neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų.

Šiuo aspektu, teismų praktikoje galima įžvelgti tendenciją – dalis sprendimų priimami remiantis kompetentingų institucijų išvadose pateiktais įslaptintais duomenimis, o papildomos aplinkybės, į kurias atsižvelgiama priimant sprendimus ir kurios nurodomos kaip vienas iš pagrindų, lėmusių investuotojo neatitikimą nacionalinio saugumo interesams, yra kvestionuojamos dėl jų pakankamumo. Pavyzdžiui, LVAT nagrinėjo pareiškėjo, veikiančio finansų sektoriuje, pateiktą skundą dėl sprendimo pripažinti pareiškėją neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų ir uždrausti įgyti 100 proc. investicinės bendrovės, veikiančios strateginiame finansų ir kredito sektoriuje, akcijų. Teismas pripažino, kad investuotojo vertinimas buvo atliktas tinkamai ir jis teisėtai buvo pripažintas neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų. Šiuo atveju pagrindiniu motyvu sprendimo priėmimui buvo laikomas vienintelės pareiškėjo akcijų valdytojos turimi ryšiai su asmenimis, kurie yra susiję su ES ir NATO nepriklausančių užsienio valstybių institucijomis ar tų valstybių asmenimis.¹⁵⁴ Pažymėtina, kad šiame sprendime LVAT konkrečiai neįvardijo investuotojo keliamų rizikų, o

¹⁵¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. rugsėjo 22 d. nutarimas. TAR, 2022, 19372, para. 12.

¹⁵² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. kovo 4 d. nutarimas. TAR, 2021, 4528, para. 8.2.

¹⁵³ OECD (2022). Framework for Screening Foreign Direct Investment into the EU: Assessing effectiveness and efficiency. *OECD Publishing, Paris*, p. 229, 269, 294, 398 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1787/f75ec890-en>.

¹⁵⁴ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. spalio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-4548-502/2018, 46 p.

savo sprendimą grindė įslaptinta informacija, bei vos vienu viešai skelbiamu faktu – tuo, jog apklausos teisme metu, vienintelė pareiškėjo akcininkė pripažino pažįstanti trečiųjų valstybių subjektus.¹⁵⁵ Matyti, kad aukščiau aptartų teismo sprendimų atveju, buvo pateikiami išsamūs motyvai, kuriais nurodomos konkrečios rizikos ar potencialios grėsmės, galinčios kilti dėl sandorio šalies tiesioginių ar netiesioginių ryšių su grėsmę nacionaliniam saugumui keliančiais užsienio subjektais. Ir priešingai, šiuo aptartu atveju, teismas grėsmę keliančių ryšių su užsienio subjektais egzistavimą grindė vien faktu, jog pareiškėjos akcininkė pripažino pažįstanti trečiųjų valstybių subjektus. Matyti, kad teismas iš esmės nenurodė nei vienos konkrečios aplinkybės, kuri pagrįstų realius pareiškėjo akcininkės palaikomus pastovius ryšius su šiais užsienio subjektais. Darytina išvada, kad atsižvelgiant į: (i) anksčiau aptartą Reglamento nuostatose keliamą investicijų patikros mechanizmo skaidrumo užtikrinimo reikalavimą, bei (ii) ESTT praktiką, kuria valstybėms narėms nustatoma pareiga užtikrinti teisinį tikrumą ir proporcingumą, konstatuotina, kad Vyriausybės bei teismų sprendimai, turi būti pagrįsti realiais faktais, leidžiančiais daryti pagrįstą išvadą, kad net ir vienos NSUSOAĮ 11 str. 1 d. įtvirtintos aplinkybės egzistavimas, lemia investuotojo riziką ar grėsmę nacionalinio saugumo interesams. Vadinasi, tokie sprendimai negali būti grindžiami abstrakčiu faktu, dėl kurio būtų nustatyta viena (ar kelios) investuotojo atitikties nacionaliniam saugumui vertinimo kriterijų egzistavimą suponuojančios aplinkybės. Kaip antai, nustatant, kad investuotojo akcininkė pažįsta grėsmę nacionaliniam saugumui keliančius užsienio subjektus, tačiau nevertinant kitos šiam vertinamajam kriterijui egzistuoti būtinos aplinkybės – ar ji realiai palaiko ar anksčiau su jais palaikė riziką keliančius ryšius.

Skirtingai nei NSUSOAĮ, Reglamentas 4 str. 2d. įvardija vos kelias aplinkybes, kurios gali būti pagrindu pripažinti užsienio investuotoją neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų. Reglamentas numato, kad vertindamos tiesioginių užsienio investicijų galimą poveikį viešajai tvarkai ar nacionalinio saugumo interesams, valstybės narės taip pat gali atsižvelgti į tai: (i) ar jį tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuoja trečiosios valstybės vyriausybė (pavyzdžiui, teikdama subsidijas ar kitokį didelį finansavimą), (ii) ar tikrinamas investuotojas užsienyje vykdo valstybinius investavimo projektus arba programas, (iii) ar užsienio investuotojas anksčiau yra dalyvavęs veikloje, darančioje poveikį viešajai tvarkai ar saugumui kitoje valstybėje narėje, bei (iv) ar egzistuoja pagrįstas pagrindas manyti, jog užsienio investuotojas dalyvauja neteisėtoje ar nusikalstamoje veikloje. Galima sakyti, kad aptartas NSUSOAĮ įtvirtintas

¹⁵⁵ *Ibid*, 19 ir 47 p.

vertintinų kriterijų sąrašas šiuo metu apima Reglamente nustatytus užsienio investuotojo atitikties vertinimo kriterijus, kurie aiškiai atspindi įstatymo 11 str. 1 d. 1-9 p. ir įtvirtina papildomus, Reglamente nenumatytus, vertinamuosius kriterijus. Be viso to, kaip ir kitose minėtose valstybėse narėse, NSUSOAĮ palieka Komisijai teisę kiekvienu konkrečiu atveju nuspręsti, ar nėra kitų, NSUSOAĮ nenumatytų aplinkybių, pagrįstai galinčių suponuoti investuotojo grėsmę ar riziką nacionalinio saugumo interesams.

Kaip jau minėta anksčiau, Reglamentas buvo ne kartą kritikuojamas dėl savo daugiau rekomendacinio, bet ne privalomo pobūdžio normų. EBPO teigimu dabartinis Reglamentas suteikia valstybėms narėms pernelyg plačią laisvę nustatyti kriterijus, kurie lemia tikrinimo mechanizmų taikymo apimtį.¹⁵⁶ O rekomendacinio pobūdžio nuostatos, numatančios į ką valstybės narės atlikdamos užsienio investuotojų patikrą turėtų atsižvelgti, valstybėms narėms suteikia per daug lankstumo, kad užtikrintų vienodų kriterijų, į kuriuos turėtų būti atsižvelgiama siekiant nustatyti investuotojo atitiktį svarbiems nacionaliniams interesams, taikymą. Savo ataskaitoje EBPO rekomendavo dabartinio Reglamento 3 ir 4 straipsniuose esančias rekomendacijas valstybėms narėms dėl nacionalinių patikros mechanizmų bei veiksmų, į kuriuos jos gali atsižvelgti, keisti griežtesnio pobūdžio normomis, nustatančiomis bendrus ir privalomus taikyti standartus.¹⁵⁷

Analizuojant Naujosios Reglamento redakcijos tekstą matyti, kad ES institucijos iš esmės atsižvelgė į aptartą EBPO kritiką bei pateiktas rekomendacijas, kadangi ne tik minėtus kriterijus įtvirtino kaip privalomus, tačiau taip pat iš esmės praplėtė šių privalomų kriterijų sąrašą. Be anksčiau aptartų keturių kriterijų, Naujoji Reglamento redakcija taip pat nurodo, kad valstybės narės, atlikdamos užsienio investicijų atitikties vertinimus turės atsižvelgti į tai, ar užsienio investuotojas, jį kontroliuojantis asmuo ar kiti su juo susiję subjektai: (i) skelbia savo kilmės valstybės politines idėjas bei yra skirti ugdyti jos karinę jėgą ar remti represinius režimus, (ii) kitoje valstybėje narėje buvo pripažinti riziką ar grėsmę keliančiais ir neįgyvendino skirtų riziką mažinančių priemonių, (iii) yra sankcionuoti, (iv) priklauso trečiajai valstybei, kurioje nėra užtikrinama strategiškai svarbių objektų apsauga, ir (v) priklauso trečiajai valstybei, kurios teisės aktai įpareigoja atskleisti gautą informaciją žvalgybos tikslais.¹⁵⁸

¹⁵⁶ OECD (2022). Framework for Screening Foreign Direct Investment into the EU: Assessing effectiveness and efficiency. *OECD Publishing, Paris*, p. 66 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1787/f75ec890-en>.

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ Council of the European Union (2026-02-10). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the screening of foreign investments in the Union and repealing Regulation (EU) 2019/452 of the*

Atsižvelgiant į anksčiau aptartus Naujosios Reglamento redakcijos įtvirtinamus kriterijus, į kuriuos valstybės narės privalės atsižvelgti atlikdamos užsienio investuotojo patikrą, matyti, kad dabartinės NSUSOAĮ nuostatos, nors įtvirtina gana išsamų ir platų vertintinų kriterijų sąrašą, tačiau šiuo metu neapima visų aptartų Naujojoje Reglamento redakcijoje įtvirtintų vertinamųjų kriterijų. Ir nors Lietuvos investicijų patikros mechanizmas numato nebaigtinį jų sąrašą, tačiau šiuo aspektu būtų klaidinga teigti, kad Naujoje Reglamento redakcijoje įtvirtinti veiksniai galėtų patekti į kitų pagrįstų duomenų, t. y. NSUSOAĮ 11 str. 1 d. 10 p., apimtį. Šią išvadą pagrindžia pati Naujosios Reglamento redakcijos nuostatos teksto formuluotė, kuri aiškiai nurodo, kad į šiuos kriterijus valstybės narės turi atsižvelgti kiekvienu atveju atlikdamos užsienio investuotojo patikrą.

Vadinasi, Naujoji Reglamento redakcija lems poreikį pildyti esamą NSUSOAĮ nustatytą investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams kriterijų sąrašą, į jį įtraukiant aukščiau aptartus ES mastu nustatomus naujus privalomas vertinamuosius kriterijus.

2.2.5. Investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams vertinimas, priimami sprendimai ir teisės į teismą užtikrinimas

Aptarus svarbiausius Lietuvos investicijų patikros mechanizmo elementus, lemiančius investuotojo patikros inicijavimą, patikros metu vertinamas aplinkybės, susijusias su investuotojais, taip pat su tokiomis aplinkybėmis siejamas rizikas bei grėsmes nacionalinio saugumo interesams, lieka aptarti ko gero svarbiausią šio mechanizmo elementą – investuotojo patikros procedūrą bei jos vertinimo rezultatus, t. y. priimamus sprendimus, jų apskundimo teismui galimybę, konfidencialumą bei atliekamų patikrų rezultatų skelbtinumą.

Pirmiausia svarbu paminėti, jog kiekviena valstybė narė yra laisva pasirinkti atsakingas institucijas ar subjektus, kurie atliks užsienio investuotojų atitikties svarbiems nacionaliniams interesams vertinimą. Dažniausiai minėta funkcija yra patikima specialiai šiam tikslui sudarytiems subjektams (pvz. komisijoms) arba valstybinėms institucijoms – ministerijoms. Pavyzdžiui, Čekijoje užsienio investuotojų vertinimą pavesta atlikti Prekybos ir pramonės ministerijai, Prancūzijoje ir Vokietijoje – Ekonomikos ministerijai, Ispanijoje vertinimą pavesta atlikti net kelioms ministerijoms: Krašto apsaugos ministerija atlieka investicijų į

gynybos sektorių patikrą, o Pramonės, turizmo ir prekybos ministerija – visų kitų į Krašto apsaugos ministerijos kompetencijos sritį nepatenkančių investicijų patikras.¹⁵⁹ Tuo tarpu Italijoje užsienio investicijų vertinimą atlieka specialiai tam sudaryta taryba,¹⁶⁰ Rumunijoje – Tiesioginių užsienio investicijų vertinimo komisija.¹⁶¹ Pagal NSUSOAĮ, Lietuvoje investuotojų bei sandorių atitikties nacionalinio saugumo interesams vertinimą atlieka ir išvadas dėl investuotojo atitikties taip pat teikia specialiai tam Vyriausybės sudaryta Komisija, susidedanti iš skirtingų ministerijų, bei Vyriausybės kanceliarijos, Lietuvos banko, Generalinės prokuratūros, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Valstybės saugumo departamento ir Policijos departamento atstovų.¹⁶² Atsižvelgiant į tai, kad Komisiją sudaro didelė grupė specialistų, kompetentingų skirtinguose strategiškai svarbiuose ūkio sektoriuose ar savo žinioje turinčių išsamiam investuotojo vertinimui atlikti reikalingą informaciją, darytina išvada, kad toks Lietuvos pasirinktas modelis leidžia užtikrinti, objektyvų bei visapusišką investuotojo vertinimą.

Kaip minėta anksčiau, Lietuvos investicijų patikra yra grindžiama išankstinio leidimo išdavimo procedūra, t. y. investuotojai, ketindami atlikti investiciją į nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbius objektus, privalo Komisijai pateikti prašymą dėl patikrinimo atlikimo. NSUSOAĮ Komisiją įpareigoja investuotojo patikrą pradėti ne vėliau kaip kitą darbo dieną po to, kai gauna kreipimąsi ir visus patikrai atlikti reikalingus duomenis bei dokumentus. Komisija, tuomet pradėjusi patikrą kreipiasi į NSUSOAĮ išvardintas institucijas, kurios pagal savo kompetenciją teikia Komisijos vertinimui atlikti reikalingas išvadas. Be šių kompetentingų institucijų teikiamų išvadų, naudodamosi bendradarbiavimo mechanizmu, remiantis Reglamento 4 ir 6 str. taip pat ir kitos valstybės narės gali pateikti pagrįstas pastabas, o Europos Komisija – pagrįstą nuomonę, dėl tikrinamos investicijos, jei jos turi atliekamai patikrai aktualios informacija ar yra pagrindo manyti, jog tikrinama investicija gali daryti poveikį daugiau nei vienos valstybės narės svarbiems nacionaliniams interesams. Šiuo aspektu

¹⁵⁹ OECD (2022). Framework for Screening Foreign Direct Investment into the EU: Assessing effectiveness and efficiency. *OECD Publishing, Paris* [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1787/f75ec890-en>.

¹⁶⁰ *Ibid.*

¹⁶¹ Rumunijos Vyriausybės 2022 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl 2019 m. kovo 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 2019/452, kuriuo nustatoma tiesioginių užsienio investicijų į Sąjungą tikrinimo sistema ir iš dalies keičiamas bei papildomas Konkurencijos įstatymas Nr. 21/1996, įgyvendinimo priemonių“ (*Ordonanța nr. 46/2022 privind măsurile de punere în aplicare a Regulamentului (UE) 2019/452 de stabilire a unui cadru pentru examinarea investițiilor străine directe în Uniune*). *MONITORUL OFICIAL* 2022, 379. 2 str. 4 d. f p.

¹⁶² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. vasario 28 d. nutarimas Nr. 186 „Dėl Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisijos sudarymo“. TAR, 2018, 2018-03209.

mokslinėje literatūroje išskiriamas dar vienas Reglamento trūkumas – jis nesuteikia Europos Komisijai teisių blokuoti ar sustabdyti investicijas.¹⁶³ Šiuo metu Reglamentas valstybės nares įpareigoja tik atsižvelgti į prieš tai minėtas pastabas bei Europos Komisijos nuomonę dėl tikrinamos investicijos, taip pat neįpareigoja ir pranešti informaciją teikusiems subjektams priešingo sprendimo priėmimo motyvų. Šią itin plačią valstybėms narėms suteikiamą diskrecijos teisę spręsti dėl bendradarbiavimo mechanizmo pagalba atliktų užsienio investicijų tinkamumo, kiek daugiau turėtų apriboti Naujoji Reglamento redakcija, kuri nustato pareigą valstybėms narėms informuoti kitas, pastabas teikusias valstybes nares, ar Europos Komisiją apie priešingą išvadą lėmusius motyvus bei aplinkybes, pagrindžiančias, jog buvo deramai atsižvelgta į bendradarbiavimo metu gautą informaciją.¹⁶⁴ Atsižvelgiant į tai, NSUSOAĮ įstatymo nuostatos, reglamentuojančios bendradarbiavimo institutą, turėtų būti atitinkamai keičiamos, Komisijai nustatant pareigą motyvuoti priešingą sprendimą lėmusias aplinkybes bei motyvus.

Remiantis investuotojo pateikta informacija ir duomenimis, kompetentingų institucijų pateiktomis išvadomis bei, jei esama, kitų valstybių narių bei Europos Komisijos suteikta informacija, remiantis NSUSOAĮ, investuotojai atitinkamai gali būti pripažįstami: (i) atitinkančiais nacionalinio saugumo interesus, (ii) keliančiais riziką nacionalinio saugumo interesams – tokiu atveju nustatomos rekomendacijos, kurių laikantis investuotojo ketinami sudaryti sandoriai ar ketinami vykdyti veiksmai nekeltų rizikos nacionaliniam saugumui, (iii) neatitinkančiais nacionalinio saugumo interesų (12 str. 10 d. 1-3 p.).

Pirmuoju atveju, kai investuotojas pripažįstamas atitinkančiu nacionalinio saugumo interesus, Komisijos išvada laikoma galutinė, todėl jos patvirtinti nereikia ir ji galioja savaime nuo jos priėmimo dienos. Pažymėtina, kad jei Komisija per nustatytus terminus nepateikia savo išvados, investuotojui taip pat yra leidžiama vykdyti investiciją. Visa tai leidžia garantuoti, kad investuotojo patikra netruks neribotą laiką ir jis galės atitinkamai planuoti investicijos įvykdymą, todėl investuotojų teisės nebus nepagrįstai ribojamos (padeda garantuoti ribojimo proporcingumą).

¹⁶³ CHAN, Zenobia T., MEUNIER, Sophie (2022). Behind the screen: Understanding national support for a foreign investment screening mechanism in the European Union. *Rev Int Organ* 17, p. 519 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1007/s11558-021-09436-y>.

¹⁶⁴ Council of the European Union (2026-02-10). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the screening of foreign investments in the Union and repealing Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council* [interaktyvus]. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6254-2026-INIT/en/pdf>.

Antruoju atveju, Komisijos išvada, kad investuotojas kelia riziką nacionaliniams saugumo interesams, taip pat galioja savaime ir jos tvirtinti nereikia. Esminis skirtumas, kuris ją atskiria nuo pirmosios yra tai, kad tokiam investuotojui teikiamos rekomendacijos, t. y. taikomos riziką mažinančios priemonės, kurios nustatomos kiekvieną kartą atsižvelgiant į konkrečias investuotojo riziką keliančias aplinkybes. NSUSOAĮ numato, kad investuotojai, kurie laikosi ir vykdo Komisijos nustatytas riziką mažinančias priemones, gali būti pripažįstami atitinkančiais nacionalinio saugumo interesus. O tie, kurie atsisako vykdyti šias sąlygas, atliekant atskirą atitikties nacionalinio saugumo interesams vertinimą, remiantis šia aplinkybe gali būti pripažįstami keliančiais grėsmę, remiantis NSUSOAĮ 11 str. 1 d. 6 p.

Skirtingai nuo pirmųjų dviejų išvadų, Komisijos išvada dėl investuotojo neatitikties nacionalinio saugumo interesams turi būti patvirtinta atskiru teisiškai ir faktiškai pagrįstu Vyriausybės nutarimu, kuriame ji taip pat gali teikti rekomendacijas investuotojui, kurias įgyvendinus gali būti pašalinamos nacionalinio saugumo interesams grėsmę keliančios priežastys (jei įmanoma). Pažymėtina, jog Vyriausybė iš esmės neatlieka atskiro vertinimo, ji atsižvelgdama į Komisijos pateiktus argumentus bei juos pagrindžiančius duomenis, sprendžia ar priimta tinkama išvada, t. y. ar išvadoje nurodytą sprendimą pagrindžia joje esantys duomenys.

Reglamentas iš esmės nekelia jokių procedūrinių reikalavimų valstybių narių nacionaliniams investicijų patikros mechanizms. Priešingai, 3 str. jis įtvirtina, jog valstybės narės yra laisvo ir toliau taikyti savo priimtus patikros mechanizmus, atlikdamos tas pačias procedūras ir laikydamosi nacionalinėje teisėje nustatytą terminų. EBPO savo pateiktoje ataskaitoje kritikavo šį sprendimą, akcentuodama, kad skirtingi valstybėse narėse patikros taikomi terminai lemia Reglamentu įtvirtinto bendradarbiavimo tarp valstybių narių instituto neveiksmingumą.¹⁶⁵ Kadangi atliekant tarptautinį užsienio investuotojo vertinimą, vienos valstybės narės patikrą gali baigti daug greičiau nei kitos, o tos, kurios taiko ilgesnius terminus, gali disponuoti vertinimui aktualia, investuotojo grėsmę įrodančia informacija bei duomenimis, kurie jau nebegalės būti panaudojami patikrą pabaigusiu valstybių narių vertinimuose.¹⁶⁶ O *ex post* vertinimas, atliekamas atsižvelgiant į vėliau pateiktą informaciją gali jau nepadėti išvengti kilusių ar netrukus galinčių kilti neigiamų padarinių, kuriuos ištaisyti gali būti pernelyg sunku.

¹⁶⁵ OECD (2022). Framework for Screening Foreign Direct Investment into the EU: Assessing effectiveness and efficiency. *OECD Publishing, Paris*, p. 82 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1787/f75ec890-en>.

¹⁶⁶ *Ibid.*

Atsižvelgiant į šias pastabas Naujojoje Reglamento redakcijoje nustatomi esminiai procedūriniai pakeitimai – investicijų patikra skiriama į du etapus: (i) pirminis vertinimas, kuriuo turi būti siekiama nustatyti ar yra būtina atlikti išsamų ir visapusišką tyrimą dėl investuotojo atitikties nacionalinio saugumo ar viešosios tvarkos interesams; (ii) remiantis pirminio vertinimo rezultatais, prireikus atlikti išsamų ir visapusišką tyrimą.¹⁶⁷ Naujoji Reglamento redakcija taip pat įtvirtina visoms valstybėms narėms bendrą pirminiam vertinimui taikomą 45 k. d. terminą.¹⁶⁸ Antrojo vertinimo etapo trukmę paliekama apibrėžti valstybėms narėms savarankiškai.

Kai kurios valstybės narės, tokios kaip Vokietija, Prancūzija ir Malta, investicijų patikrą šiuo metu jau skaido į du skirtingus etapus: pirminį vertinimą, kurio metu yra renkama informacija apie investuotoją ir surinktų duomenų pagrindu sprendžiama ar reikalingas antrasis etapas – nuodugnus investuotojo vertinimas.¹⁶⁹ Nors Lietuvoje NSUSOAĮ investuotojo atitikties vertinimo procedūros, tarsi, neišskiria į du skirtingus etapus, tačiau šioje vietoje svarbu atsižvelgti ne tik į NSUSOAĮ, bet taip pat ir į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 25 d. nutarimas Nr. 1540 „Dėl Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisijos darbo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Komisijos darbo tvarkos aprašas) nuostatas.¹⁷⁰ Jose aiškiai nurodoma, jog Komisija, gavusi prašymą atlikti investuotojo vertinimą, kartu su pateiktais dokumentais išsiunčia jį institucijoms, kurių nariai sudaro Komisiją, o šios per 8 d. d. nusprendžia ar reikalinga pradėti išsamią patikrą ar ne. Jei nustatoma, jog reikalingas išsamus vertinimas – pradedama nuodugni ir visokeriopa patikra. Atsižvelgiant į visa tai matyti, jog Lietuvos, kaip ir kitų minėtų valstybių narių, investicijų patikros mechanizmas iš esmės veikia dviem etapais, kokius ir numato įtvirtinti Naujoji Reglamento redakcija. Tačiau matyti, kad Lietuvoje taikomi terminai pirminiam vertinimui iš esmės yra kur kas trumpesni nei tie, numatyti Naujoje Reglamento redakcijoje. Todėl, atsižvelgiant į aptartas EBPO pastabas dėl nevienodų bei per trumpų nacionalinių terminų, taip pat atliepiančią Naujojo Reglamento keliamus reikalavimus, pirminei patikrai

¹⁶⁷ Council of the European Union (2026-02-10). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the screening of foreign investments in the Union and repealing Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council*, 4 str. 2 d. [interaktyvus]. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6254-2026-INIT/en/pdf>.

¹⁶⁸ *Ibid.*

¹⁶⁹ *Ibid.*, p. 101, 109, 126.

¹⁷⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 25 d. nutarimas Nr. 1540 „Dėl Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisijos darbo tvarkos aprašo patvirtinimo“. TAR, 2015, 2015-12295.

atlikti nustatytas terminas Lietuvoje turėtų būti prailgintas iki 45 k. d. Vadinasi šis Naujojoje Reglamento redakcijoje nustatytas pakeitimas lems poreikį keisti ir tikslinti NSUSOAĮ bei Komisijos darbo tvarkos aprašo nuostatas, reglamentuojančias vertinimo trukmę.

Be aptarto pirminio vertinimo termino, Naujoji Reglamento redakcija taip pat numato, kad valstybės narės privalės užtikrinti galimybę užsienio investuotojo atitiktį svarbiems nacionaliniams interesams tikrinti ne tik taikant išankstinio leidimo procedūrą, tačiau taip pat sudaryti galimybę vertinimą atliekančioms institucijoms atlikti *ex post* investuotojo vertinimą. Numatoma, kad tokį vertinimą valstybių narių institucijos galės inicijuoti ribotą laikotarpį investicijoms, kurios patenka į nacionalinio patikros mechanizmo apimtį, tačiau: (i) joms nebuvo atlikta patikra – nuo 15 mėn. iki 5 m., bei (ii) investuotojas nepranešė apie investiciją, arba pranešė jau po investicijos įgyvendinimo, nors privalėjo būti atliktas išankstinis vertinimas – iki 2 m., terminus skaičiuojant nuo užsienio investicijos užbaigimo dienos.¹⁷¹ Šiuo aspektu verta pažymėti, kad nors NSUSOAĮ įtvirtinta investuotojų patikros procedūra numato galimybę valstybės institucijoms, turinčioms pagrįstų duomenų manyti, jog investuotojas kelia riziką ar grėsmę nacionalinio saugumo interesams, inicijuoti *ex post* patikrą, tačiau jis neįtvirtina termino, kuriam pasibaigus tokia patikra nebegali būti atliekama. Atsižvelgiant į tai matyti, kad šiuo procedūriniu aspektu taip pat kyla nesuderinamumas su aptartomis Naujosios Reglamento redakcijos nuostatomis, todėl atitinkamai NSUSOAĮ turėtų būti keičiamas, jame *expresis verbis* įtvirtinant laikotarpius, per kuriuo Komisija ir kitos investuotojo patikrą galinčios inicijuoti institucijos turės teisę inicijuoti jau įvykdytų investicijų atitikties vertinimą.

Tęsiant mintį apie patikros procedūroms taikomus terminus, taip pat svarbu atsižvelgti ir į sprendimus dėl investuotojo neatitikties nacionalinio saugumo interesams taikytinus galiojimo terminus. Kaip buvo minėta anksčiau, viena iš ESTT praktikoje suformuluotų sąlygų, leidžiančių pagrįsti pagrindinių SESV garantuojamų teisių ir laisvių ribojimus, yra taikomų priemonių proporcingumas. Proporcingumo sąlyga be kita ko reikalauja, kad asmenims taikomos ribojamosios priemonės nebūtų taikomos neproporcingą laiką, t. y. jos turi būti taikomos tik tiek, kiek yra objektyviai būtina siekiamam tikslui.¹⁷² Atsižvelgiant į tai LRKT buvo keliamas klausimas dėl NSUSOAĮ nuostatų, numatančių, kad konkrečios NSUSOAĮ nurodytos grėsmę nacionalinio saugumo interesams keliančios priežastys yra

¹⁷¹ Council of the European Union (2026-02-10). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the screening of foreign investments in the Union and repealing Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council* [interaktyvus]. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6254-2026-INIT/en/pdf>.

¹⁷² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas. TAR, 2009, 148-6632.

laikomos nepašalinamomis, konkrečiai – investuotojo ryšių su grėsme nacionaliniam saugumui keliančiais trečiųjų valstybių subjektais, valdžios institucijomis, teroristinėmis grupuotėmis ir pan., santykio su konstituciniu ūkinės veiklos laisvės principu. Kitaip tariant, buvo keltas klausimas ar Vyriausybės priimami sprendimai, kuriais investuotojai pripažįstami neatitinkančiais nacionalinio saugumo interesų gali būti laikomi proporcinga asmens teises ribojančia priemone, jei jie riboja investuotojų teises neribotą laiką. Pareiškėja teigė, kad pagal NSUSOAĮ investuotojas, kartą pripažintas neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų aptartais pagrindais, bus visam laikui laikomas neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų nepriklausomai nuo pasikeitusių aplinkybių, dėl kurių anksčiau nustatyti rizikos veiksniai galėtų būti jau seniai išnykę.¹⁷³ Pareiškėja teigė, kad toks teisinis reguliavimas itin reikšmingai neribotam laikui apriboja investuotojo ūkinės veiklos plėtros galimybes. LRKT konstatavo, kad minėtos NSUSOAĮ nuostatos negali būti aiškinamos kaip nustatančios, kad asmeniui, turinčiam aptartų ryšių, visais atvejais negali būti leidžiama investuoti, kadangi jos nepaneigia galimybės įvertinti individualią kiekvieno investuotojo situaciją ir, atsižvelgiant į pasikeitusias aplinkybes, atitinkamai individualizuoti jam taikytinas ribojančias jo teises priemones,¹⁷⁴ t. y. pateikti rekomendacijas dėl nustatytinų privalomų reikalavimų ar sąlygų, kurių laikantis investicija nekeltų grėsmės nacionalinio saugumo interesams ir galėtų būti vykdoma. Iš viso to darytina išvada, kad net ir tokiam investuotojui, kaip ši pareiškėja, gali būti leidžiama investuoti, įvertinant keliamas grėsmes ir taikant riziką valdančias priemones. Todėl Vyriausybės priimami sprendimai dėl investuotojo neatitikties nacionalinio saugumo interesams, neprieštarauja keliamam proporcingumo reikalavimu dėl jų taikymo apimties laiko atžvilgiu ir jais nėra pažeidžiama ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje¹⁷⁵ garantuojama ūkinės veiklos laisvė.

Svarbu paminėti, kad tiek Reglamentas, tiek ir Naujoji jo redakcija valstybėms narėms kelia reikalavimą užtikrinti asmenų teisę į teismą nustatydami, kad kiekvienas turi turėti galimybę pateikti skundą dėl nacionalinių viešųjų institucijų priimtų tikrinimo sprendimų. Pagal EŽTT formuojamą praktiką, kiekvienas asmuo turi turėti teisę į teisminę gynybą ir teisėtą teismą, siekdami apginti pažeistas savo teises.¹⁷⁶ LRKT taip pat ne kartą savo teiktuose

¹⁷³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. rugsėjo 22 d. nutarimas. TAR, 2022, 19372.

¹⁷⁴ *Ibid.*

¹⁷⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucija. 1992 m. lapkričio 2 d. *Valstybės žinios*, 1992, 33-1014.

¹⁷⁶ *Golder prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT]. Nr. 4451/70, [1975-02-21], ECLI:CE:ECHR:1975:0221JUD000445170, para. 28-36; *Bėleš ir kiti prieš Čekijos Respubliką* [EŽTT], Nr. 47273/99, [2003-02-21], ECLI:CE:ECHR:2002:1112JUD004727399, para. 49; *Naït-Liman prieš Šveicariją*

išaiškinimuose nurodė, kad kiekvienam asmeniui yra garantuojama absoliuti teisė į teismą, kuri negali būti suvaržyta ar kitaip apribota, kadangi, kaip įtvirtinta Konstitucijos 30 str., visiems ginčams, kylantiems dėl asmens teisių ir laisvių ribojimo turi būti užtikrinama galimybė pasiekti teismą.¹⁷⁷ NSUSOAĮ numato, kad Komisijos bei Vyriausybės priimti sprendimai gali būti skundžiami pirmosios instancijos administraciniam teismui. Tačiau pažymėtina, kad pradžioje šiuo aspektu Lietuvos administracinių teismų praktika pasuko ydinga kryptimi. Vienoje iš savo bylų Vilniaus apygardos administracinis teismas (toliau – Teismas) nusprendė atmesti pareiškėjų skundą dėl Vyriausybės nutarimų, kuriais jie buvo pripažinti neatitinkančiais nacionalinio saugumo interesų, panaikinimo. Savo sprendime Teismas nurodė, jog pareiškėjų skundas negali būti nagrinėjamas Vilniaus apygardos administraciniame teisme, kadangi Vyriausybė šiuose nutarimuose sprendė su valstybės valdymu susijusius reikalus, t. y. Vyriausybė atliko valstybės valdžios funkcijas, todėl administraciniai teismai negali perimti Vyriausybei suteiktų konstitucinių įgaliojimų.¹⁷⁸ Siekdamas tinkamo išaiškinimo, LVAT nusprendė kreiptis į LRKT su klausimu ar NSUSOAĮ nuostata, numatanti, kad Vilniaus apygardos administraciniam teismui gali būti skundžiamas Vyriausybės sprendimas, neprieštarauja Konstitucijai, kuri numato, jog išimtinai LRKT yra pavedama atlikti Vyriausybės aktų atitikties įstatymams ar Konstitucijai patikrą.¹⁷⁹

LRKT konstatavo, kad NSUSOAĮ siekta įtvirtinti nuostatas, kuriomis būtų užtikrinta investuotojo ar kito asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą siekiant apginti pažeistas savo teises, t. y. ginčijant dėl jo priimtą neigiamą sprendimą. Todėl kiekvienas asmuo turi teisę kreiptis į Vilniaus apygardos administracinį teismą dėl NSUSOAĮ pagrindu priimto Vyriausybės nutarimo, kuriuo konstatuojama, jog jis neatitinka nacionalinio saugumo interesų, teisėtumo, o teismas, nagrinėjantis atitinkamą bylą, esant pagrindui matyti, kad toks Vyriausybės nutarimas prieštarauja Konstitucijai ar įstatymams, gali kreiptis į LRKT dėl išaiškinimo.¹⁸⁰ Atsižvelgdamas į LRKT pateiktus išaiškinimus LVAT konstatavo, kad priimdama sprendimą dėl investuotojo atitikties Vyriausybė veikia ne kaip valstybės valdžios

[EŽTT], Nr. 51357/07, [2018-03-15], ECLI:CE:ECHR:2016:0621JUD005135707, para. 113; *Zubac prieš Kroatiją* [EŽTT], Nr.40160/12, [2018-04-05], ECLI:CE:ECHR:2018:0405JUD004016012, para. 76

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. birželio 30 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2008, 75-2965.

¹⁷⁸ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. rugsėjo 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-624 756/2018.

¹⁷⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. sprendimas. *Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas*, 2019, KT2-S2/2019.

¹⁸⁰ *Ibid.*

institucija, tačiau kaip viešojo administravimo subjektas.¹⁸¹ Taigi, šiais sprendimais LRKT bei LVAT ištaisė klaidingą administracinių teismų požiūrį į teisminės gynybos garantavimą asmenims, nustatydami, kad ginčai, kylantys iš NSUSOAĮ pagrindu priimamų Vyriausybės sprendimų gali būti sprendžiami administraciniuose teismuose, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka. Iš to kas aptarta matyti, kad NSUSOAĮ nuostata, kuria užtikrinama asmenų teisė į teisminę gynybą, sutinka su LRKT bei EŽTT keliamais reikalavimais, bei tenkina Reglamento nustatytą reikalavimą valstybėms narėms užtikrinti kiekvieno investuotojo teisę į teisminę gynybą.

Kitas svarbus investicijų patikros mechanizmo aspektas, susijęs su reikalavimais, keliamais Vyriausybės priimamiems sprendimams dėl investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams yra iš Reglamento nuostatų kylanti vienoda pareiga apsaugoti šiose sprendimuose esančią konfidencialią bei komercinę paslaptį sudarančią informaciją, gautą investuotojo patikros metu. Reglamentas įtvirtina tik bendrą taisyklę, pagal kurią visa konfidenciali bei įslaptinta informacija, gauta investuotojo vertinimo metu, valstybių narių turi būti apsaugota nuo jos atskleidimo tretiesiems asmenims. Lietuvoje šį reikalavimą detalizuoja ir sukonkretina NSUSOAĮ 17¹ str., kuris numato, kad tokią konfidencialią informaciją gali sudaryti asmens duomenys, bei kita susijusi informacija, saugoma kitais teisės aktais. Matyti, kad Lietuvos investicijų patikros sistema yra siekiama užtikrinti asmens duomenų apsaugą, kitą tyrimo metu gautą konfidencialią ar komercinę paslaptį sudarančią informaciją (pavyzdžiui, investuotojo vidinė struktūra, verslo politika ar plėtros planai, finansinė informacija, užmegzti bendradarbiavimo ryšiai su kitais subjektais ir pan.). Atsižvelgiant į NSUSOAĮ tikslus šie duomenys bei informacija pripažįstama slaptais dėl galimo jų poveikio patikroje dalyvaujantiems subjektams ir jų vykdomai veiklai.

Kompetentingų institucijų pareiga apsaugoti konfidencialią informaciją yra įtvirtinta ir kitose ES valstybėse, tačiau bendros informacijos apie atliktas užsienio investuotojų patikras ar statistikos skelbimo ir viešinimo laipsnis jose yra skirtingas. Pavyzdžiui, periodinis viešai prieinamų metinių ataskaitų skelbimas yra praktikuojamas Prancūzijoje¹⁸² bei Vokietijoje. Vokietija kasmet rengiamose ataskaitose apie tikrintas užsienio investicijas pateikia informaciją apie tai: (i) kiek iš viso užsienio investuotojų patikrų buvo atlikta per metus

¹⁸¹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. rugsėjo 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-624 756/2018.

¹⁸² Prancūzijos Respublikos pinigų ir finansų kodeksas (*Code monétaire et financier*), pakeistas 2023 m. gruodžio 28 d. Dekretu Nr. 2023-1293, L.151-6 str.

Vokietijoje ir ES, (ii) kokių skaičių užsienio investicijų buvo siekiama įvykdyti konkrečiuose sektoriuose (kuomet patikra buvo atlikta atsižvelgiant į konkretų vieną strategiškai svarbų ūkio sektorių) ir kiek buvo siekiama įvykdyti investicijų, kurios apėmė kelis strategiškai svarbius ūkio sektorius, (iii) kokia buvo investicijų kilmė, t. y. kokių valstybių investuotojams patikros buvo atliekamos daugiausia, (iv) į kokius sektorius ir kiek investicijų buvo siekiama atlikti, (v) kokia buvo atliekamų tikrinimo procedūrų trukmė, bei (vi) kiek atvejų buvo taikytos ribojamojo poveikio (riziką mažinančios priemonės).¹⁸³ Matyti, kad Vokietijos atveju, už užsienio investicijų patikrą atsakingos institucijos viešai pateikia struktūruotą statistiką apie užsienio investicijų patikros mechanizmo taikymą praktikoje, viešai skelbia kiekvienam prieinamas veiklos ataskaitas, nurodant aukščiau įvardintą informaciją bei duomenis.

Skirtingai nei Vokietijoje bei Prancūzijoje, Lietuvoje kol kas dar yra pasigendama nuolatinės ir aktualios statistikos, kurioje, laikantis NSUSOAĮ įtvirtintų konfidencialumo ir informacijos apsaugos reikalavimų, būtų pateikta kiek įmanoma detalesnė bei išsamesnė informacija, paskelbimo visuomenei praktikos. Nors tai nėra savaime neproporcinga siekiant apsaugoti asmenis bei valstybės interesus nuo galimų neigiamų pasekmių, tačiau pažymėtina ir tai, kad komerciniu požiūriu jautrios informacijos apsauga nėra absoliuti vertybė, todėl ją reikia derinti su teisinio veiksmingumo bei kitais viešaisiais interesais, pavyzdžiui, valdžios institucijų atskaitomybe visuomenei.¹⁸⁴ Apibendrinta informacija Lietuvoje galėtų būti pateikiama ne tik kaip ataskaitos, statistiniai duomenys ar pan., apimantys bendrus duomenis apie tam tikrą laikotarpį, tačiau taip pat ir kaip atskiri pranešimai, kuriuose galėtų būti teikiama informacija apie atskirus veiksmus (naujienas), svarbiausia, jog informacija būtų teikiama aktyviai ir cikliška.¹⁸⁵ Svarbu pabrėžti, kad toks, apibendrintų duomenų cikliškas skelbimas galėtų prisidėti prie didesnio Lietuvos investicijų patikros mechanizmo skaidrumo lygio užtikrinimo, kadangi padėtų užtikrinti priimamų sprendimų dėl investuotojų atitikties nacionalinio saugumo interesams prognozuojamumą. Visa tai leistų užsienio investuotojams

¹⁸³ Federal Ministry of Economic Affairs and Energy (2026-01-15). *Investment Screening in Germany: Facts & Figures* [interaktyvus].

https://www.bundeswirtschaftsministerium.de/Redaktion/EN/Publikationen/Aussenwirtschaft/investment-screening-in-germany-facts-figures.pdf?__blob=publicationFile&v=6.

¹⁸⁴ OECD (2022). Framework for Screening Foreign Direct Investment into the EU: Assessing effectiveness and efficiency. *OECD Publishing, Paris*, p. 25 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1787/f75ec890-en>.

¹⁸⁵ *Ibid*, p. 28 ir 80.

geriau įsivertinti investavimo Lietuvoje perspektyvas, atsižvelgiant į bendroje statistikoje pateiktus duomenis apie dažniausiai užsienio investicijų vykdymui kylančias kliūtis.¹⁸⁶

Pažymėtina ir tai, kad pats Reglamentas šiuo metu kol kas įpareigoja valstybes nares pateikti metines ataskaitas su apibendrinta informacija apie atliktas užsienio investuotojų patikras tik Europos Komisijai, kuri savo ruožtu viešai teikia ataskaitą apie Reglamento veiksmingumą. Tačiau Naujoji Reglamento redakcija iš esmės keičia šį požiūrį ir valstybėms narėms nustato pareigą pačioms viešai skelbti metines ataskaitas, kuriose, atsižvelgiant į keliamus konfidencialumo reikalavimus, būtų pateikiama apibendrinta bei susisteminta informacija apie: (i) įvykusius nacionalinių teisės aktų, taikomų užsienio investicijų patikrai, pakeitimus, (ii) tikrintas investicijas ir priimtus sprendimus, (iii) tikrintų subjektų pilietybes ar įsisteigimo valstybes, bei (iv) ekonominės veiklos sektorius, į kuriuos buvo nukreiptos užsienio investicijos.¹⁸⁷ Atsižvelgiant į tai darytina išvada, kad Lietuvos požiūris į duomenų apie vykdytas užsienio investicijų patikras, skelbtinumą turėtų būti pakeistas, NSUSOAĮ ar kitame poįstatyminiame teisės akte įtvirtinant pareigą už investuotojo patikrą atsakingoms institucijoms periodiškai skelbti aukščiau išvardintą apibendrintą informaciją. Matyti, kad Naujojoje Reglamento redakcijoje numatytų skelbtinų duomenų pobūdis iš esmės atitinka aptartą Vokiškąją praktiką, tad šiuo atveju puikiu pavyzdžiu kaip Lietuva galėtų užtikrinti tinkamą informacijos skelbtinumo laipsnį, galėtų būti Vokiškasis informacijos teikimo visuomenei modelis.

Apibendrinant visa, kas buvo aptarta darytina išvada, kad Lietuvos investuotojų patikros mechanizmas per artimiausius kelis metus, iki įsigaliojant Naujai Reglamento redakcijai, turėtų būti peržiūrėtas pakeičiant atitinkamas, investuotojo vertinimo procedūrą reglamentuojančias NSUSOAĮ normas. Nacionalinių teisės aktų pakeitimai turėtų numatyt 45 k. d. terminą, skirtą pirmajam patikros etapui atlikti, bei aiškiai įtvirtinti laikotarpius, per kuriuos Komisija ir įgaliotos institucijos galės inicijuoti atliktos investicijos *es post* vertinimą. O šiai dienai taikoma praktika dėl nepastovaus ir nenuoseklaus apibendrintų duomenų apie užsienio investicijų patikrą, skelbtinumo turėtų būti keičiama įpareigojant investuotojo vertinimą atliekančias institucijas teikti periodines ataskaitas su aktualiais bei susistemintais

¹⁸⁶ BIAN, Cheng (2021). Foreign Direct Investment Screening and National Security: Reducing Regulatory Hurdles to Investors Through Induced Reciprocity. *The Journal of World Investment & Trade*, 22(4), p. 585 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1163/22119000-12340218>.

¹⁸⁷ Council of the European Union (2026-02-10). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the screening of foreign investments in the Union and repealing Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council*, 4 str/ 2 d. g p. [interaktyvus]. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6254-2026-INIT/en/pdf>.

duomenimis apie per ataskaitinį laikotarpį atliktus investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams vertinimus bei jais remiantis priimtus sprendimus.

IŠVADOS

1. Lietuvos investicijų patikros mechanizmo ištakomis laikomas 2002 m. priimtas Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas, kuris tuo metu iš esmės nustatė tik strategiškai svarbių objektų sąrašą, tačiau neužtikrino jokios investicijų patikros procedūros, todėl buvo gana nevykęs bandymas įgyvendinti investicijų kontrolę. Realus ir ESTT praktikoje keliamus kriterijus formaliai atitinkantis investicijų patikros mechanizmas Lietuvoje buvo įdiegtas tik 2018 m., kuomet minėtas įstatymas ne tik buvo pervadintas į NSUSOAĮ, tačiau jame įtvirtintas investicijų patikros mechanizmas taip pat įgavo šiai dienai mums žinomą formą.
2. Lietuvos investicijų tikrinimo sistema formaliai garantuoja atitiktį ESTT praktikoje keliamiems SESV garantuojamų laisvo kapitalo judėjimo bei įsisteigimo teisės ribojimus pagrindžiantiems kriterijams. Šią atitiktį pagrindžia pirmiausia paties mechanizmo esmė ir paskirtis – juo siekiama apsaugoti nuo realių ir pagrįstų grėsmių nacionalinio saugumo interesams, užtikrinant galimybę vertinti investuotojo atitiktį, atsižvelgiant į galimą esminių aplinkybių pasikeitimą, bei garantuojant teisę į teisminę gynybą.
3. Lietuvos investicijų patikros mechanizmo apimtis stokoja logikos ir apibrėžtumo, dėl skirtingo elektros ir šilumos energijos gamybos strateginės svarbos pripažinimo. Neatsižvelgia į paskutiniaisiais metais kitose valstybėse narėse bei Lietuvoje vyraujančias tendencijas ir ūkinės veiklos prioritetus, todėl į tikrinamų užsienio investicijų apimtis neįtraukia dalies ES kritiškai svarbiais laikytinų veiklos sričių, tokių kaip aukštosios medicinos technologijos ir biotechnologijos. Lietuvoje strategiškai svarbiu pripažįstamo žemės ūkio ir maisto sektoriaus apsaugos, nuo potencialiai nacionalinio saugumo interesų neatitinkančių investuotojų, užtikrinimo perspektyvos kol kas vis dar yra neaiškios.
4. Remiantis Vokietijos ir Latvijos patirtimis, šilumos energijos gamyba Lietuvoje galėtų būti įtraukta į strategiškai svarbių veiklų sąrašą, jame pagal valstybės poreikius nustatant gamybinės galios kriterijų, kurį tenkinantis šilumos gamintojas būtų laikomas veikiančių strategiškai svarbiame ūkio sektoriuje. Aukštųjų medicinos technologijų ir biotechnologijų deramą apsaugą, remiantis Vokietijos, Italijos ir Prancūzijos investicijų patikros mechanizmų taikymo apimtimis, galima užtikrinti šias technologijas įtraukiant į strategiškai svarbaus aukštųjų technologijų sektoriaus apimtį. Remiantis Latvijos IR Estijos praktika, žemės ir (ar) maisto sektoriaus deramą apsaugą Lietuvoje galima užtikrinti investicijų patikros mechanizmo taikymo ribas išplečiant pagrindinių strategiškai svarbių maisto ir (ar) žemės ūkio produktų

rūšių gamybos ir tiekimo, jų apimčių, ar konkretaus įgyjamo dirbamos žemės ploto, kriterijų atžvilgiu.

5. Iš Naujosios Reglamento redakcijos nuostatų matyti, kad NSUSOAĮ įtvirtintas strategiškai svarbių ūkio sektorių sąrašas turėtų būti pildomas ir plečiamas *expresis verbis* įtraukiant (i) naujas veiklos sritis, susijusias su puslaidininkiais, kvantinėmis bei dirbtinio intelekto technologijomis, (ii) nustatant naujus strategiškai svarbius ūkio sektorius dvejopo naudojimo prekėms bei strateginėms žaliavoms.
6. Remiantis Naująja Reglamento redakcija NSUSOAĮ turėtų būti įtvirtinti nauji investuotojų atitikties vertinimo kriterijai, leidžiantys atsižvelgti į tai, ar užsienio investuotojas, jį kontroliuojantis asmuo ar kiti su juo susiję subjektai: (i) skelbia savo kilmės valstybės politines idėjas bei yra skirti ugdyti jos karinę jėgą ar remti represinius režimus, (ii) kitoje valstybėje narėje buvo pripažinti riziką ar grėsmę keliančiais ir neįgyvendino skirtų riziką mažinančių priemonių, (iii) yra sankcionuoti, (iv) priklauso trečiajai valstybei, kurioje nėra užtikrinama strategiškai svarbių objektų apsauga, ir (v) priklauso trečiajai valstybei, kurios teisės aktai įpareigoja atskleisti gautą informaciją žvalgybos tikslais.
7. Atsižvelgiant į Naująją Reglamento redakciją, NSUSOAĮ bei kitų, investicijų patikrą reglamentuojančių, teisės aktų nuostatos turėtų būti koreguojamos ir pildomos procedūriniais aspektais. Pirminio investuotojo atitikties vertinimo etapo terminą prailginant iki 45 k. d., o *ex post* patikros inicijavimo ir atlikimo galimybes apribojant konkrečiais terminais: (i) investicijoms, kurios patenka į nacionalinio patikros mechanizmo apimtį, tačiau joms nebuvo atlikta patikra – nuo 15 mėn. iki 5 m., (ii) į nacionalinio investicijų patikros mechanizmo apimtį patenkančioms investicijoms apie kurias investuotojas nepranešė, arba pranešė jau po investicijos įgyvendinimo – iki 2 m.
8. Sekant Prancūzijos ir Vokietijos pavyzdžiais, bei atsižvelgiant į Naujosios Reglamento redakcijos nuostatas, Lietuvoje, laikantis nustatytų konfidencialumo reikalavimų, turėtų būti užtikrinamas cikliškas ir viešas, apibendrintų duomenų apie atliktas investicijų patikras bei vykdytas investicijas į konkrečius strategiškai svarbius Lietuvos ūkio sektorius ir objektus, skelbimas visuomenei. Šį ciklišką apibendrintų duomenų skelbimą būtų galima įgyvendinti remiantis Vokietijoje taikomu praktika.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

TEISĖS AKTAI

Tarptautinės teisės aktai

1. Charter of Economic Rights and Duties of States, General Assembly resolution (1974). U.N. Doc. A/RES/3281 (XXIX) No. 31;
2. Lietuvos Respublikos ir Islandijos Respublikos susitarimas dėl investicijų skatinimo ir abipusės apsaugos (2002). *Valstybės žinios*, 2003, 36-1549;
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Indijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl investicijų skatinimo ir apsaugos (2011). *Valstybės žinios*, 2011, 159-7512;
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės sutartis dėl investicijų skatinimo ir abipusės apsaugos (1998). *Valstybės žinios*, 2000, 59-1766;

Europos Sąjungos teisės aktai

5. Konsoliduotos Europos Sąjungos ir Europos bendrijos steigimo sutartys. Europos bendrijos steigimo sutartis (1992). *Valstybės žinios*, 2004, 2-2;
6. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (2016) OL C 326, p. 47–390;
7. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. kovo 19 d. reglamentas (EB) Nr. 2019/452, kuriuo nustatoma užsienio investicijų į Sąjungą tikrinimo sistema. OL L 79I, 2019, p. 1–14;
8. Europos Parlamento ir Tarybos 2024 m. balandžio 11 d. (EB) Nr. 2024/1252, kuriuo nustatoma saugaus ir tvaraus ypatingos svarbos žaliavų tiekimo užtikrinimo sistema ir kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 168/2013, (EB) Nr. 2018/858, (EB) Nr. 2018/1724 ir (EB) Nr. 2019/1020. OL L, 2024/1252, 2024 5 3;
9. Europos Parlamento ir Tarybos 2022 m. gruodžio 14 d. direktyva 2022/2557/EB dėl ypatingos svarbos subjektų atsparumo, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2008/114/EB. OL L 333, 2022, p. 164–198;

Lietuvos Respublikos teisės aktai

10. Lietuvos Respublikos Konstitucija. 1992 m. lapkričio 2 d. *Valstybės žinios*, 1992, 33-1014;
11. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas. 1999 m. liepos 30 d. Nr. VIII-1312. *Valstybės žinios*, 1999, 66-2127;
12. Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas. 1999 m. balandžio 2 d., Nr. VIII-1099. *Valstybės žinios*, 1999, 30-856;
13. Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas. 2018 m. sausio 12 d. Nr. XIII-992. TAR, 2018, 1004;

14. Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas. 2020 m. birželio 30 d. Nr. XIII-3257. TAR, 2020, 15772;
 15. Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas. 2002 m. spalio 30 d. Nr. IX-1132. *Valstybės žinios*, 2002, 103-4604;
 16. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas. 1997 m. sausio 8 d. Nr. VIII-49. *Valstybės žinios*, 1997, 2-16;
 17. Lietuvos Respublikos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas. 2002 m. spalio 10 d. Nr. IX-1132. *Valstybės žinios*, 2002, 103-4604;
 18. Lietuvos Respublikos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas. 2008 m. vasario 1 d. Nr. X-1447. *Valstybės žinios*, 2008, 19-675;
 19. Lietuvos Respublikos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas. 2009 m. liepos 21 d. Nr. XI-375. *Valstybės žinios*, 2009, 93-3968;
 20. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio pakeitimo įstatymas. 2025 m. lapkričio 25 d. Nr. XV-519. TAR, 2025, 19755;
 21. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. birželio 7 d. nutarimas Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2002, 56-2233;
 22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 556 „Dėl ūkinės veiklos sričių, kurios laikomos nacionaliniam saugumui užtikrinti strategiškai svarbių ūkio sektorių dalimi, sąrašo nustatymo“. TAR, 2018, 2018-09727;
 23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. vasario 28 d. nutarimas Nr. 186 „Dėl Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisijos sudarymo“. TAR, 2018, 2018-03209;
 24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 25 d. nutarimas Nr. 1540 „Dėl Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisijos darbo tvarkos aprašo patvirtinimo“. TAR, 2015, 2015-12295;
- Užsienio valstybių teisės aktai***
25. Estijos Respublikos maisto įstatymas (*Toiduseadu*). 1999 m. vasario 25 d. RT 1999, 30, 415;
 26. Estijos Respublikos užsienio investicijų patikimumo vertinimo įstatymas (*Välisinvesteeringu usaldusväärsuse hindamise seadus*), 2023 m. sausio 25 d. RT 2023, 3;

27. Ispanijos Respublikos kapitalo judėjimo ir ekonominių sandorių su užsienio šalimis teisinio režimo ir tam tikrų pinigų plovimo prevencijos priemonių teisinio režimo įstatymas (*Ley sobre régimen jurídico de los movimientos de capitales y de las transacciones económicas con el exterior y sobre determinadas medidas de prevención del blanqueo de capitales*). 2003 m. liepos 5 d, Nr. 19/2003;
28. Italijos Respublikos 2020 m. gruodžio 18 d. Ministrų Tarybos pirmininko dekretas (*Decreto del Presidente del Consiglio del Ministri*). GU 2020, 322;
29. Latvijos Respublikos nacionalinio saugumo įstatymas (*Nacionālās drošības likums*). 2000 m. gruodžio 14 d. *Latvijas Vēstnesis*, 2000, 473/476;
30. Prancūzijos Respublikos komercinis kodeksas (*Code de commerce*), 2000 m. rugsėjo 18 d., Nr. 2000-912;
31. Vokietijos Federacijos Įstatymas dėl Federalinės informacinės saugos tarnybos (*Verordnung zur Bestimmung kritischer Anlagen nach dem BSI-Gesetz*). 2016 m. balandžio 22 d. BGBl. 2016, 958;
32. Vokietijos Federacijos užsienio prekybos ir mokėjimų potvarkis (*Außenwirtschaftsverordnung*). 2013 m. rugpjūčio 02 d. BGBl, 2013, 2865;
33. Lenkijos Respublikos Ministrų tarybos 2024 m. gruodžio 18 d. nutarimas „Dėl apsaugos objektų sąrašo ir už juos atsakingų priežiūros institucijų (*Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie wykazu podmiotów podlegających ochronie oraz właściwych dla nich organów kontroli*). Dz.U. 2015, 1272;
34. Rumunijos Vyriausybės 2022 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl 2019 m. kovo 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 2019/452, kuriuo nustatoma tiesioginių užsienio investicijų į Sąjungą tikrinimo sistema ir iš dalies keičiamas bei papildomas Konkurencijos įstatymas Nr. 21/1996, įgyvendinimo priemonių“ (*Ordonanța nr. 46/2022 privind măsurile de punere în aplicare a Regulamentului (UE) 2019/452 de stabilire a unui cadru pentru examinarea investițiilor străine directe în Uniune*). MONITORUL OFICIAL 2022, 379;

Travaux préparatoires

35. Europos Komisijos komunikatas (2020-03-26). *Gairės valstybėms narėms dėl tiesioginių užsienio investicijų ir laisvo kapitalo judėjimo iš trečiųjų šalių ir Europos strateginio turto apsaugos prieš pradedant taikyti Reglamentą (ES) 2019/452 (TUI tikrinimo reglamentas)*.

- (2020/C 99 I/01) [interaktyvus]. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020XC0326\(03\);](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020XC0326(03);)
36. European Commission Staff Working Document (2024-01-24). *Executive summary of the evaluation of Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union.* SWD(2024) 24 final [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52024SC0024;>
37. European Commission (2025-10-14). *Report from the Commission to the European Parliament and the Council. Fifth Annual Report on the screening of foreign direct investments into the Union.* COM(2025)632 [interaktyvus]. [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2025\)632&lang=en;](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2025)632&lang=en)
38. Council of the European Union (2026-02-10). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the screening of foreign investments in the Union and repealing Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council.* 2024/0017 (COD) [interaktyvus]. [https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6254-2026-INIT/en/pdf;](https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6254-2026-INIT/en/pdf)
39. Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo Nr. IX-1132 6 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas. 2025 m. birželio 13 d. Nr. 25-4127(4);
40. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio pakeitimo įstatymo projektas. 2025 m. liepos 18 d. Nr. XVP-661;
41. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2025-07-18) [interaktyvus]. [https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/24d5f45162cb11f0a19dcea0bcc863ad?jfwid=wnoi6lnyg;](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/24d5f45162cb11f0a19dcea0bcc863ad?jfwid=wnoi6lnyg)
42. Lietuvos Respublikos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymo Nr. IX-1132 pakeitimo įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų projektų aiškinamasis raštas (2017-06-14) [interaktyvus]. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/abee85b055a511e7846ef01bffb9b64?csrt=9813438761907871238;>
43. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento 2025 m. birželio 11 d. išvada Nr. 18-6733 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo Nr. IX-1132 6 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos

nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio pakeitimo įstatymo“ [interaktyvus]. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/1639658146c411f0a19dcea0bcc863ad?jfwid=wnoi6loq8;>

44. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės 2025 m. birželio 23 d. išvada Nr. NV-1461 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo Nr. IX-1132 6 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio pakeitimo įstatymo projekto“ [interaktyvus]. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/bd0a5fa0501e11f0a19dcea0bcc863ad?jfwid=wnoi6lomg;>

KONSTITUCINIO TEISMO DOKTRINA

45. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. birželio 30 d. nutarimas. Valstybės žinios, 2008, 75-2965;
46. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas. TAR, 2009, 148-6632;
47. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. sprendimas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2019, KT2-S2/2019;
48. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. liepos 24 d. nutarimas. TAR, 2020, 16411;
49. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. kovo 4 d. nutarimas. TAR, 2021, 4528;
50. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. rugsėjo 22 d. nutarimas. TAR, 2022, 19372;

SPECIALIOJI LITERATŪRA

51. BIAN, Cheng (2021). Foreign Direct Investment Screening and National Security: Reducing Regulatory Hurdles to Investors Through Induced Reciprocity. *The Journal of World Investment & Trade*, 22(4), 561-595 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1163/22119000-12340218;>
52. CHAN, Zenobia T., MEUNIER, Sophie (2022). Behind the screen: Understanding national support for a foreign investment screening mechanism in the European Union. *Rev Int Organ* 17, 513–541 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1007/s11558-021-09436-y;>
53. DANZMAN, Sarah Bauerle, MEUNIER, Sophie (2023). Naive no more: Foreign direct investment screening in the European Union. *Global Policy*, 14(3), 40–53 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.13215;>

54. HANG, Nga Phan Thi (2021). Factors Affecting Capital Attraction for Economic Development: A Case Study of Ho Chi Minh City during COVID-19 Pandemic. *Journal of Hunan University Natural Sciences*, 48(10), 455-464 [interaktyvus]. <file:///C:/Users/Emilija/Downloads/1212-2402-1-SM.pdf>;
55. KOK, Jochem de (2025). Investment Screening in the EU: From Liberalisation to the State of Exception. *The Journal of World Investment & Trade*, 27(1-2), 250–284 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1163/22119000-12340387>;
56. OECD (2022). Framework for Screening Foreign Direct Investment into the EU: Assessing effectiveness and efficiency. *OECD Publishing, Paris*, p. 81 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1787/f75ec890-en>;
57. TOCAR, Sebastian (2018). Determinants of foreign direct investment: A review. *Review of economic and business studies*, 11(1), 165-196 [interaktyvus]. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1240176>;
58. VALANČIUS, Kazimieras Liudvikas (2005). *Investicijų teisė: Užsienio investicijų teisinio reguliavimo raida Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: Eugrimas;
59. WITKOWSKA, Janina (2020). The European Union's Screening Framework for Foreign Direct Investment: Consequences for External Relations, Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe. *Lodz University Press, Lodz*, 23(1), 19-36 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.18778/1508-2008.23.02>;
60. ZWARTKRUIS, Wolf., JONG, Bas J. de (2020). The EU Regulation on Screening of Foreign Direct Investment. A Game Changer? *European Business Law Review*, 31(3), 447-474 [interaktyvus]. https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=3428247;

TEISMŲ PRAKTIKA

61. *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgija prieš Ispaniją)* [TTT], I.C.J. Reports [1970-02-05];
62. *Bėleš ir kiti prieš Čekijos Respubliką* [EŽTT], Nr. 47273/99, [2003-02-21], ECLI:CE:ECHR:2002:1112JUD004727399;
63. *Golder prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT]. Nr. 4451/70, [1975-02-21], ECLI:CE:ECHR:1975:0221JUD000445170;
64. *C. G. ir kiti prieš Bulgariją* [EŽTT], Nr. 1365/07, [2008-04-14], ECLI:CE:ECHR:2008:0424JUD000136507;

65. *Naït-Liman prieš Šveicariją* [EŽTT], Nr. 51357/07, [2018-03-15], ECLI:CE:ECHR:2016:0621JUD005135707;
66. *Zubac prieš Kroatiją* [EŽTT], Nr.40160/12, [2018-04-05], ECLI:CE:ECHR:2018:0405JUD004016012;
67. *Gebhard prieš Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano* [ESTT], Nr. C-55/94, [1995-11-30], ECLI:EU:C:1995:411;
68. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Generalinės advokatės Tamara Capeta išvada, pateikta byloje *Xella Magyarország*, Nr. C 106/22, [2023-03-30]. ECLI:EU:C:2023:568;
69. *Sanz de Lera ir kiti* [ESTT], Nr. C-163/94, [1995-12-14], ECLI:EU:C:1995:451;
70. *Komisija prieš Prancūziją* [ESTT], Nr. C-265/95, [1997-12-09], ECLI:EU:C:1997:595;
71. *Centros* [ESTT], Nr. C-212/97, [1999-03-09]. ECLI:EU:C:1999:126;
72. *Église de scientologie* [ESTT], Nr. C 54/99, (2000-03-14), ECLI:EU:C:2000:124;
73. *Komisija prieš Ispaniją* [ESTT], Nr. C- 463/00, [2003-05-13], ECLI:EU:C:2003:272;
74. *Hartlauer* [ESTT], Nr. C-169/07, [2009-04-10], ECLI:EU:C:2009:141;
75. *Komisija prieš Italiją* [ESTT], Nr. C-531/06, [2009-05-19], ECLI:EU:C:2009:315;
76. *Komisija prieš Portugaliją* [ESTT], Nr. C 171/08, (2010-07-08), ECLI:EU:C:2010:412;
77. *Xella Magyarország* [ESTT], Nr. C-106/22, [2023-07-13], ECLI:EU:C:2023:568;
78. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. rugsėjo 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-624 756/2018;
79. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. spalio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-4548-502/2018;
80. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2025 m. gegužės 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1854-789/2025;
81. Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2025 m. spalio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2639-815/2025;
82. Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-459-790/2025;

KITI ŠALTINIAI

83. European Commission (n.d.). *Investment screening* [interaktyvus]. https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/investment-screening_en?prefLang=lt&etrans=lt;

84. Invest Lithuania (n.d.). *Lithuania's Biotech Industry. Leading Innovation in Life Sciences* [interaktyvus]. <https://investlithuania.com/biotechnology/>;
85. White and Case (n.d.). *Foreign direct investment reviews 2025: European Union* [interaktyvus]. <https://www.whitecase.com/insight-our-thinking/foreign-direct-investment-reviews-2025-european-union>;
86. Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija (n.d.). *Ekonominių ryšių švieslentė* [interaktyvus].
<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiOTI1NjA5NWUtNzY5Yi00ZjkwLTg1ZTEtNTBjODA1ZWZyYTI3IiwidCI6IjdiY2U0OWFkLTZlMTMtNDY2Ny05Njk4LTg5YjYyNzRiYTlmNiIsImMiOjI9>;
87. Lietuvos Respublikos Valstybinio saugumo departamentas (n.d.). *Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas* [interaktyvus]. <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2025/03/2025-LT.pdf>;
88. Dattenna (n.a.). *Italy's FDI screening "Golden Power" reflects increasing security awareness* [interaktyvus]. <https://www.datenna.com/resources/the-italian-golden-power-increasing-concerns-towards-external-investments/>;
89. https://www.bundeswirtschaftsministerium.de/Redaktion/EN/Publikationen/Aussenwirtschaft/investment-screening-in-germany-facts-figures.pdf?__blob=publicationFile&v=6;
90. Teisė Pro (2020-04-08). *Tiesioginių užsienio investicijų į Lietuvos sveikatos apsaugos sektorių lestinimas dabartinės pandemijos metu* [interaktyvus].
<https://www.teise.pro/index.php/2020/04/08/tiesioginiu-uzsienio-investiciju-i-lietuvos-sveikatos-apsaugos-sektoriu-lestinimas-dabartines-pandemijos-metu/>;
91. The BMJ (2020-04-17). *Covid-19: Trump sought to buy vaccine developer exclusively for US, say German official* [interaktyvus]. <https://www.bmj.com/content/368/bmj.m1100>;
92. Herbert Smith Freehills Kramer (2021-01-28). *The impact of the new Italian foreign investments rules on the pharma sector* [interaktyvus].
<https://www.hsfkramer.com/insights/2021-01/the-impact-of-the-new-italian-foreign-investments-rules-on-the-pharma-sector>;
93. Antitrust Politics (2022-04-28). *Update on German FDI – Government about to prohibit medical deal* [interaktyvus]. <https://antitrustpolitics.com/2022/04/28/update-on-german-fdi-government-about-to-prohibit-medical-deal/>;

94. Nauta Dutilh International law firm (2023-06-09). *The Dutch Vifo Act: five things you need to know* [interaktyvus]. <https://www.nautadutilh.com/en/insights/the-dutch-vifo-act-five-things-you-need-to-know/>;
95. Hogan Lovells (2023-10-23). *FDI - Key takeaways from France's decision not to authorise foreign takeover of nuclear suppliers* [interaktyvus]. <https://www.hoganlovells.com/en/publications/fdi-key-takeaways-from-frances-decision-not-to-authorise-foreign-takeover-of-nuclear-suppliers>;
96. UN Trade and development Investment policy hub. (2025-01-29). *Spain extends the FDI screening regime for EU and EFTA investors to 2026* [interaktyvus]. <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-policy-monitor/measures/4947/extends-the-fdi-screening-regime-for-eu-and-efta-investors-to-2026>;
97. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2025-03-27). *Premjeras: strateginė žemės ūkio svarba valstybei – daugiau nei akivaizdi* [interaktyvus]. <https://lr.lt/lt/naujienos/premjeras-strategine-zemes-ukio-svarba-valstybei-daugiau-nei-akivaizdi/>;
98. Taylor Wessing (2025-06-26). *Life Sciences as a Security-Relevant Sector: Is Innovation at Risk under European and German FDI Control?* [interaktyvus]. <https://www.taylorwessing.com/en/insights-and-events/insights/2025/06/life-sciences-as-a-security-relevant-sector>;
99. Europos Komisija (2025-10-05). *Dažnai užduodami klausimai apie Reglamentą (ES) 2019/452, kuriuo nustatoma tiesioginių užsienio investicijų į Sąjungą tikrinimo sistema* [interaktyvus]. <https://circabc.europa.eu/ui/group/be8b568f-73f3-409c-b4a4-30acfcec5283/library/8a044e5e-79cf-40fe-af9f-663973acb0d4/details>;
100. UN Trade and development Investment Policy Hub (2025-11-13). *Croatia establishes national FDI screening regime to safeguard national security and public order* [interaktyvus]. <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-policy-monitor/measures/5176/croatia-establishes-national-fdi-screening-regime-to-safeguard-national-security-and-public-order>;
101. ReedSmith (2025-11-20). *Update on Greek FDI: Greek FDI screening regime now in full force* [interaktyvus]. <https://www.reedsmith.com/articles/update-greek-fdi-greek-fdi-screening-regime-now-full-force/>;
102. Federal Ministry of Economic Affairs and Energy (2026-01-15). *Investment Screening in Germany: Facts & Figures* [interaktyvus].

<https://www.bundeswirtschaftsministerium.de/Redaktion/EN/Publikationen/Aussenwirtschaft/investment-screening-in-germany-facts-figures.html>;

103. Chambers and Partners (2026-01-30). *Foreign Direct Investment: Cyprus's new guardrails between opportunity and security* [interaktyvus]. <https://chambers.com/articles/foreign-direct-investment-cyprus-s-new-guardrails-between-opportunity-and-security>;
104. 77 news (2026-02-04). *Ukrainos energetikos sistema braška: elektros ir šildymo sutrikimai fiksuojami net be smūgių* [interaktyvus]. <https://77.lt/ukrainos-energetikos-sistema-braska-elektros-ir-sildymo-sutrikimai-fiksuojami-net-be-smugiu>.

SANTRAUKA

Lietuvos investicijų patikros mechanizmas: taikymas, problematika ir atitiktis Europos Sąjungos teisei

Emilija Kuncytė

Šiame magistro darbe analizuojamas Lietuvos investicijų patikros mechanizmas, per svarbiausius šio mechanizmo sudedamuosius elementus, identifikuojant esmines Lietuvos investicijų patikros sistemos taikymo problemines vietas, kartu pateikiant galimus šių problemų sprendimo būdus. Problematika atskleidžiama ir sprendimo būdai pateikiami atsižvelgiant į paskutiniaisiais metais ES, kitose valstybėse narėse bei Lietuvoje vyraujančias tendencijas, ūkinės veiklos prioritetus ir nacionalinio investicijų patikros mechanizmo taikymo apimtis. Svarbiausios šiame darbe identifiкуotos dabartinio patikros mechanizmo taikymo problemos apima logikos ir apibrėžtumo stokojimą, dėl skirtingo elektros ir šilumos energijos gamybos strateginės svarbos pripažinimo, aukštųjų medicinos technologijų ir biotechnologijų neįtraukimą į nacionalinio investicijų patikros mechanizmo taikymo apimtis. Darbe atkreipiamas dėmesys į tai, jog Lietuvoje strategiškai svarbiu pripažįstamo žemės ūkio ir maisto sektoriaus apsaugos, nuo potencialiai nacionalinio saugumo interesų neatitinkančių investuotojų, užtikrinimo perspektyvos, nepaisant netrukus įsigaliosiančių Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo pakeitimų, kol kas vis dar lieka neaiškios.

Šiame magistro darbe taip pat analizuojama Lietuvos investicijų patikros mechanizmo atitiktis ES teisei per nacionalinių šį mechanizmą reglamentuojančių teisės aktų santykį su Reglamentu ir Naująja jo redakcija. Darbe konstatuojama, kad Naujoji Reglamento redakcija turėtų lemti gana nemažai nacionalinės teisės aktų materialinių bei procedūrinių normų pakeitimų. Tarp kurių, kaip vieni svarbiausių išskiriami: (i) poreikis pildyti esamą strategiškai svarbių ūkio sektorių ir į juos patenkančių veiklų sąrašus, (ii) įtvirtinti naujus investuotojo atitikties vertinimo kriterijus, (iii) prailginti pirminės investuotojo patikros įgyvendinimo terminą, bei (iv) užtikrinti laike ribotą galimybę valstybės institucijoms inicijuoti *ex post* vertinimo procedūrą.

SUMMARY

Lithuanian investment screening mechanism: application, problems and compliance with European Union law

Emilija Kuncytė

This master's thesis analyzes Lithuania's investment screening mechanism, identifying the key components of this mechanism to identify the main problems in the application of Lithuania's investment screening mechanism, while also proposing possible solutions to these problems. The issues are revealed and solutions are proposed in light of recent trends in the EU, other member states, and Lithuania, as well as economic activity priorities and the scope of the national investment screening mechanism's application. The most significant problems identified in this master's thesis regarding the application of the current screening mechanism include lack of logic and clarity, due to differing recognition of the strategic importance of electricity and heat energy production, and the exclusion of advanced medical technologies and biotechnologies from the scope of the national investment screening mechanism. This thesis highlights that, despite the upcoming amendments to the Law on the Fundamentals of National Security, the prospects for ensuring the protection of the agriculture and food sector—recognized as strategically important in Lithuania—from investors who may not align with national security interests remain unclear for the time being.

This master's thesis also analyzes Lithuania's investment screening mechanisms compliance with EU law through the relationship between the national legislation regulating this mechanism and the Regulation as well as its Amended version. The thesis concludes that the Amended version of the Regulation is likely to necessitate a significant number of changes to the substantive and procedural provisions of national legislation. Among these, the following are identified as the most important: (i) the need to expand the existing list of strategically important economic sectors and the list of activities falling within them, (ii) the establishment of new criteria for assessing investor compliance, (iii) the extension of the deadline for conducting the initial investor due diligence, and (iv) ensuring time limited authority for state institutions to initiate an *ex post* evaluation procedure.